

Er terroristen gal eller fanatisk?

En komparativ analyse av Aftenpostens og Dagbladets dekning av gjerningsmannen i forbindelse med terroraksjonen i Norge den 22. juli 2011.

Cathrine Andenæs Bull

Masteroppgave i medievitenskap

Universitet i Oslo - Institutt for medier og kommunikasjon

31. mai 2012

© Cathrine Andenæs Bull Oslo, 2012

Er terroristen gal eller fanatisk? En komparativ analyse av Aftenpostens og Dagbladets dekning av gjerningsmannen i forbindelse med terroraksjonen i Norge den 22. juli.

<http://www.duo.uio.no/>

Sammendrag

Terrorangrepet på Utøya og Regjeringskvartalet den 22. Juli 2011, blir omtalt som det største angrepet på norsk jord siden 2. verdenskrig. Jeg har i denne oppgaven sett nærmere på hvordan gjerningsmannen bak handlingene ble dekket av Aftenposten og Dagbladet den første tiden etter 22. juli. Oppgavens funn baserer seg på en kvantitativ innholdsanalyse og diskursanalyse av utvalgte avisartikler, i tillegg til intervjuer med mellomledere fra både Aftenposten og Dagbladet. Analysen viser at medienes vinkling av gjerningsmannen endret seg da hans identitet ble kjent. Enkelte av journalistene hadde en forutinntatt tanke om at handlingene måtte vært utført av en internasjonal terrorgruppe. Aftenposten hadde i tillegg enkelte artikler som spekulert i hvorvidt disse terrorgruppene var islamske. Når det ble kjent at det var en høyreekstremist som sto bak angrepet, forsvant spekulasjonene kjapt. Det utviklet seg etterhvert tre markante vinklinger av gjerningsmannen: «en psykisk syk person», «en selvgod, oppmerksomhetssyk bløffmaker» og «en islam fiendtlig/ekstrem høyreradikal/rasistisk person». Gjerningsmannen blir fremstilt som en person uten sterke tilknytninger til andre ekstreme grupper – en person som selv har valgt å tre ut av det norske «kollektivet». Det norske samfunnet blir fremstilt som et offer, frifunnet for all skyld.

Abstract

The terror attack in Norway on July 22, 2011, is considered as the largest attack on Norwegian soil since World War II. This thesis analyses how the suspect behind the actions was described by two Norwegian newspapers, Aftenposten og Dagbladet. The findings are based on a content analysis and discourse analysis of some selected newspaper articles, plus interviews with middle editors from both Aftenposten and Dagbladet. My research shows that the perception of the suspect changed after his identity was discovered. Some journalists had a preconceived notion about «terrorism» where the suspect was initially assumed to be an international terrorist group. Some articles published by Aftenposten also show a preconceived enemy image of Muslims. In these articles they speculate on whether or not Islamic terrorists might be responsible for the terror attack. When the right-wing extremist Anders Behring Breivik was arrested, the speculation instantly stopped. Instead the newspapers frame the suspect as an «insane person», «a self centered/attention seeking person» and a «extreme right radical/right-wing extremist /racist person». The offender has been described as a person with no strong bonds to other extremist groups. A person who has chosen to step out of the Norwegian «cohesion». The Norwegian society is portrayed as a victim, acquitted of all guilt.

Forord

Først og fremst vil jeg takke min veileder, Rune Ottosen. Du har vært en uvurderlig person i dette arbeidet. Takk for alle de gode rådene og tilbakemeldingene du har gitt meg. Takk til informantene fra Aftenposten og Dagbladet for deres velvilje og åpenhet. Takk også til Solveig Langvad for språkvask av oppgaven. Takk også til Sylvia Kolenic for hjelp med layout.

En stor takk må også rettes til alle mine fantastiske medstudenter. Spesiell takk til Hanna, Anna, Mari, Marit, Monica og Hilde for alle de lange dagene nede i «skrivestua». Dere har vært en enorm motivasjonsfaktor for meg i denne skriveprosessen. Året hadde ikke vært det samme uten de utallige lunsjpausene i kantinen, middagene på Ifi og de koselige vinkveldene.

Jeg må også takke venner og familie for all støtten jeg her fått. Dere har vært enormt flinke til å dra meg ut når ting har stått litt fast. Spesielt takk til Fama, Anette, far og mor for alle de gode rådene og oppmuntring.

Cathrine Andenæs Bull

(høst 2011 og vår 2012)

Innhold

Sammendrag.....	IV
Abstract.....	IV
Forord	V
Innhold	VII
1. Innledning.....	1
1.1 Problemstilling	2
1.2 Hvorfor Dagbladets og Aftenpostens nettutgaver og papirutgaver?	2
1.3 Min bakgrunn for oppgaven	3
1.4 Tidligere forskning på mediedekning av terror.....	4
1.5 Tidligere «mediepakker» og ABB's «mediepakke»	5
1.6 Oppgavens oppbygning	6
2. Teoretisk rammeverk.....	7
2.1 Medienes rolle i samfunnet.....	7
2.2 Medienes makt i samfunnet.....	8
2.3 Diskurser	9
2.4 Tolkingsrammer	11
2.5 Nyhetskriterier.....	13
2.6 Fiendebilder, typologier og stereotyper i mediene.....	14
2.7 Terrorismens påvirkning på mediene og samfunnet	16
3. Metode.....	18
3.1 Metodetriangulering	18
3.2 Kvantitativ innholdsanalyse	19
3.2.1 Hvorfor bruke kvantitativ innholdsanalyse i dette studiet?	19
3.2.2 Avgrensing og utvalgelse av artiklene	19
3.2.3 Utvalgelse av variabler og verdier	21
3.2.4 Koding av artiklene	22
3.2.5 Analyse av artiklene	24
3.2.6 utfordringer.....	25
3.2.7 Validitet og reliabilitet.....	25
3.3 Diskursanalyse	27
3.3.1 Hvorfor bruke diskursanalyse i dette studiet?	27
3.3.2 Avgrensing og utvalgelse av artikler	28
3.3.3 Koding av artiklene	28
3.3.4 Analyse av artiklene	29

3.3.5	Utfordringer.....	32
3.3.6	Validitet og reliabilitet.....	32
3.4	Kvalitative, semi-strukturerte intervjuer.....	33
3.4.1	Hvorfor bruke kvalitative, semi-strukturerte intervjuer i dette studiet?.....	33
3.4.2	Avgrensing og valg av informanter og intervjusituasjon	33
3.4.3	Koding og utforming av intervjuguide.....	35
3.4.4	Utfordringer.....	36
3.4.5	Validitet og reliabilitet.....	38
4.	Analyse	38
4.1	Hvorfor dekket mediene terroraksjonen den 22. juli?	38
4.2	Journalistiske utfordringer	39
4.2.1	En uoversiktlig situasjon.....	39
4.2.2	Nettets utfordringer i krisesituasjoner.....	39
4.2.3	Informasjonsflyt mellom myndigheter og presse. Er lekkasjer sunn journalistikk?	41
4.3	Hva skrev Aftenposten og Dagbladet om terroraksjonen den 22. juli?	44
4.3.1	Valg av tema.....	46
4.3.2	Valg av kilder	51
4.3.3	Valg av bilder	54
4.3.4	Gir pressen gjerningsmannen «mikrofonstativet»?	56
4.3.5	Vinklinger av gjerningsmannen.....	57
4.3.6	Få muslimske stemmer	61
4.3.7	Stod det islamister bak terrorangrepene?	62
4.4	Analyse av 10 artikler om ABB:	65
4.4.1	Kontekstforståelse	65
4.4.2	«Terrormålet Norge», lederartikkel i Aftenposten papir 23. juli 2011, s. 2.....	66
4.4.3	«Roen etter smellet», lederartikkel i Dagbladet papir 23. juli 2011, s. 2.....	70
4.4.4	«Manet ekstreme briter til kamp», nyhetsartikkel i Aftenposten papir 27. juli 2011, s. 6-7.....	72
4.4.5	«Følte seg for feminin», nyhetsartikkel i Dagbladet papir 27. juli 2011, s. 4-7.....	75
4.4.6	«Slik ser han på seg selv», nyhetsartikkel på Aftenposten nett 27. juli 2011	78
4.4.7	«1995: Året da alt forandret seg», nyhetsartikkel på Dagbladet nett 28. juli 2011.....	80
4.4.8	«Fikk ingen taletid», nyhetsreportasje i Aftenposten 15. november 2011, s. 6-7.....	82
4.4.9	«Døden kom i silkeslips», nyhetsreportasje i Dagbladet papir 15. november 2011, s. 8-9	83
4.4.10	«-Da jeg så ham, så jeg bare en totalt forstyrret person som ikke har den fjerneste kontakt med virkeligheten», intervju på Aftenposten nett 14. november 2011.....	85
4.4.11	«-Når jeg ser han nå innser jeg hvor liten og patetisk han er», intervju i Dagbladet nett 14. november 2011	87

4.4.12 «-Som nasjon skal vi klare å legge dette bak oss», nyhetsreportasje i Aftenposten papir 30. november 2011, s. 4-5	89
4.4.13 «Slik ble han morder», nyhet i Dagbladet papir 30. november 2011, s. 12-15	92
4.4.14 «-Behring Breivik har over en lang periode utviklet paranoid schizofreni» nyhetsreportasje på Aftenposten nett 30. november 2011	94
4.4.15 «-Breivik er suicidal, farlig og frykter han blir utryddet» nyhetsreportasje på Dagbladet nett 30. november 2011	95
5. Konklusjon.....	97
5.1 Hadde dramatikken og unntakstilstanden en påvirkning på avisenes dekning på kort sikt?	97
5.2 Er det noen forskjeller og likheter mellom Aftenposten og Dagbladet i omtale av gjerningsmannen/gjerningsmennene, når det gjelder bruk av sjanger, kilder, tematikk, bilder og vinkling?	97
5.3 Er det noen forskjeller og likheter mellom nett og papir i omtale av gjerningsmannen/gjerningsmennene, når det gjelder bruk av sjanger, kilder, tematikk, bilder og vinkling?	98
5.4 Endres det medierte bilde av gjerningsmannen/gjerningsmennene gjennom de fire tidsfasene?	100
5.4.1 Fase 1	100
5.4.2 Fase 2	101
5.4.3 Fase 3	101
5.4.4 Fase 4	101
5.5 Forslag til videre forskning.....	102
6. Litteraturliste.....	104
7. Vedlegg.....	111
7.1 Kodebok kvantitativ innholdsanalyse	111
7.2 Intervjuguide	116
7.3 Andre tolkningsrammer	118
7.4 Utregning av stabilitetstesten.....	118
7.6 Papirartiklene	119
7.6.1 «Terrormålet Norge» lederartikkel i Aftenposten papir 23. juli 2011, s. 2.....	119
7.6.2 «Roen etter smellet» lederartikkel i Dagbladet papir 23. juli 2011, s. 2.....	119
7.6.3 «Manet ekstreme briter til kamp» nyhetsartikkel i Aftenposten papir 27. juli 2011 s. 6-7.....	120
7.6.4 «Følte seg for feminin» nyhetsartikkel i Dagbladet papir 27. juli 2011, s. 4-7 (side 6 og 7	121
7.6.5 «Fikk ingen taletid» nyhetsreportasje i Aftenposten papir 15. novemberember 2011, s.	122
7.6.6 «Døden kom i silkeslips» nyhetsreportasje i Dagbladet papir 15. novemberember 2011, s. 8-9	123
7.6.7 «-Som nasjon skal vi klare å legge dette bak oss» nyhetreportasje i Aftenposten papir 30. novemberember 2011	124
7.6.8 «Slik ble han morder» nyhetsartikkel i Dagbladet papir 30. novemberember 2011	125

1. Innledning

22. juli 2011 kl. 15:25:22 gikk en bilbombe av ved Regjeringskvartalet, åtte mennesker omkom. Mindre enn to timer senere ble en massakre utført på Utøya under en politisk ungdomsleir for AUF, her omkom 69 personer. Den antatte gjerningsmannen er Anders Behring Breivik (ABB), en etnisk norsk 32-åring. I Aftenposten og Dagbladet fremstår gjerningsmannen som en psykisk syk person. En person som er i mot multikulturismen, uten tette tilknytninger til andre ekstreme organisasjoner. En person som i sitt manifest sier at han har valgt å tre ut av det norske «kollektivet» (Breivik 2011). En egoistisk person som er opptatt av eget utseende og som skryter på seg en vellykket karriere og rikdom.

Mediene er ofte den eneste muligheten folk har til å få informasjon om en krise eller hvem gjerningsmannen er. Hvordan pressen informerer kan derfor ha stor påvirkning på leserens oppfatning av en krise (An og Gower 2008).

«News is a window on the world. [...] The view through a window depends upon whether the window is large or small, has many panes or few, whether the glass is opaque or clear, whether the window faces a street or a backyard. The unfolding scene also depends upon where one stands, far or near, craning one's neck to the side, or gazing straight ahead, eyes parallel to the wall in which the window is encased» (Tuchman 1978, s. 1).

Ifølge Tuchman (1978) vil leserens forståelse og kunnskap om en hendelse avhenge av hvilke tolkningsrammer mediene velger for presentasjonen av hendelsen. Derfor ønsker jeg å undersøke om det er noen store forskjeller og likheter i hvordan gjerningsmannen blir fremstilt i pressen. En masteroppgave er alt for snever for å kunne ta for seg hele pressens dekning av en såpass omfattende hendelse. Aftenposten og Dagbladet har derfor blitt valgt ut for å belyse problemstillingen. Det er viktig å understreke at oppgavens hensikt ikke er å generalisere funnene til å gjelde hele pressen, men at man heller kan få et innblikk i hvordan gjerningsmannen har blitt dekket. Medienes oppfatning av gjerningsmannen har endret seg etter hvert som informasjon om ham har blitt offentliggjort. Det var derfor nødvendig å se på hvordan bildet av gjerningsmannen endret seg over tid. Jeg har valgt å dele studiet inn i fire tidsfaser. Den 1. fasen var de første timene etter bomben gikk av. På dette tidspunktet visste ikke mediene hvem som sto bak angrepene. Det var en kaotisk situasjon preget av sjokk, tidspress og ryktespredninger. Leserne krevde svar, mens journalistene hadde knapphet på informasjon. I fase 2 hadde ABB blitt siktet for hendelsene. For at de ikke skulle kunne påvirke etterforskningsarbeidet, fikk mediene forbud mot å snakke med, høre eller se gjerningsmannen. Før aksjonene hadde ABB publisert bilder, en video og et manifest på nettet, der han ytret sin ideologiske tankegang (Breivik 2011). Dermed ble dette materialet, i tillegg til en rekke andre kilder, avisenes grunnlag for å danne et bilde av en person de fleste ikke hadde

møtt. Fase 3 er etter det første åpne fengslingsmøtet med ABB. På dette tidspunktet hadde journalistene fått anledning til å høre og se gjerningsmannen ansikt til ansikt, men de hadde ikke selv fått snakke med ham. Siden det ikke var lov å kringkaste fengslingsmøtet, ble det journalistenes oppgave å beskrive deres egne og kildenes oppfatning av gjerningsmannen. Fase 4 var etter at en sakkyndigrapport om ABBs psyke ble gitt ut. Journalistene hadde opparbeidet seg sin egen oppfatning av gjerningsmannen gjennom hans manifest, det åpne fengslingsmøtet og andre kilder. Nå hadde de i tillegg fått ytterligere informasjon om ABB fra to ekspertkilder som over lengre tid hadde studert gjerningsmannen.

1.1 Problemstilling

Oppgavens overordnede problemstilling er: Eksisterer det et samsvarende bilde av gjerningsmannen i pressen? Belyst gjennom mediering i Aftenposten og Dagbladet.

Denne problemstillingen er operasjonalisert ned til fire underproblemstillinger:

1. Hadde dramatikken og unntakstilstanden en påvirkning på avisenes dekning på kort sikt?
2. Er det noen forskjeller og likheter mellom Aftenposten og Dagbladet i omtale av gjerningsmannen/gjerningsmennene, når det gjelder bruk av sjanger, kilder, tematikk, bilder og vinkling?
3. Er det noen forskjeller og likheter mellom nett og papir i omtale av gjerningsmannen/gjerningsmennene, når det gjelder bruk av sjanger, kilder, tematikk, bilder og vinkling?
4. Endres det medierte bilde av gjerningsmannen/gjerningsmennene i løpet av de fire tidsfasene?

Videre i teksten vil «gjerningsmennene» bli omtalt i entall, med mindre det er behov for å spesifisere at man snakker om flere gjerningsmenn.

1.2 Hvorfor Dagbladets og Aftenpostens nettutgaver og papirutgaver?

For å identifisere mediebildet av gjerningsmannen kan det være nyttig å operere med en bred undersøkelse som omfatter alle medier. Spesielt hadde det vært interessant å se på forskjellen mellom internasjonale, riksdekkende, regionale og lokale mediers dekning. Derimot ville et bredt

utvalg av ulike medier ført til en snevrere utvelgelse av antall artikler. Jeg valgte derfor å analysere kun to riksaviser og heller gå i dybden på disse.

Aftenposten og Dagbladet ble valgt fordi de er to av landets største aviser, og dermed har en sentral rolle i informasjonsformidling til befolkningen og dagsordensetting i samfunnet. Avisene ble også nøye valgt ut etter å ha deltatt på en rekke debatter, foredrag og nettforum som omhandlet medienes dekning av 22. juli. Noen av deltakelsene som her er verdt å nevne er: «Etikk under angrep – var vi varsomme nok?» på Litteraturhuset den 10.10.2011, «Hva gjør terroren med ideologiene våre?» på Litteraturhuset den 12.09.2011, «Hvordan påvirket sosiale medier journalistikken om terroren? - debattmøte» på Høyskolen i Oslo den 01.09.2011 og fire ulike foredrag ved Universitet i Oslo i forbindelse med Idéfestivalen den 17.09.2011: «Internett etter 22.7 - personvern i faresonen?», «Kortforedrag: ytringsfrihet og pressefrihet etter 22. juli», «Samtale: ytringsfrihet etter 22. juli» og «Aftenpostensamtalen: nettmedier etter 22. juli». Ut ifra disse deltakelsene var Dagbladet en av de avisene som fikk mest kritikk for sin dekning av terroraksjonen. To klager som omhandlet Dagbladets bruk av bilder av gjerningsmannen ble i tillegg gjennomgått av Pressens Faglige Utvalg (PFU) den 16. desember 2011. Ingen av klagenes førte til fallende dom (Haugsgjerd m.fl. 2011). Dagbladets omdiskuterte dekning av gjerningsmannen gjør den til en naturlig avis å analysere. For å få en sammenligning valgte jeg riksavisen Aftenposten som tilsynelatende har fått lite kritikk og ingen klager innsendt til PFU.

Tirsdager, onsdager og torsdager kommer Aftenposten ut med to daglige aviser. Aftenutgaven er derimot en lokalavis for Oslo og nærområdene. Siden Dagbladet ikke har en lokalavis som gis ut på ettermiddagen valgte jeg å kun analysere Aftenpostens morgenutgave for å gjøre det mest mulig sammenlignbart mellom de to avisene. Derimot hadde begge avisene en del ekstra stoff slik som Fredagsmagasinet til Dagbladet og A-magasinet til Aftenposten. Magasinene ble inkludert i studiet fordi de var relativt like i antall sider og ble ofte publisert på samme tidspunkt.

1.3 Min bakgrunn for oppgaven

Personlig kjenner jeg ingen som ble rammet av terrorangrepene den 22. juli. Jeg flyttet først til Oslo i august 2011 og føler derfor ikke at jeg har en sterk personlig relasjon til Regjeringskvartalet. Jeg har heller aldri vært medlem i AUF eller vært på Utøya. Jeg har aldri jobbet i Aftenposten eller Dagbladet.

Jeg har en bachelor grad i økonomi og administrasjon, i tillegg til fordypning i medier og kommunikasjon. Ved siden av studiene har jeg jobbet to år i Oslo Student-TV i avdelingen for

dokumentar. Jeg har aldri jobbet som journalist og har heller ikke en journalistisk utdannelse. Journalistikk er et svært komplekst fagfelt, og ideelt sett skulle jeg hatt personlig erfaring på området. Bruk av teori blir derfor svært vesentlig i dette studiet for å kompensere for min knapphet på kunnskap om og erfaring innenfor journalistikk.

1.4 Tidligere forskning på mediedekning av terror

Flere forskere innenfor medievitenskap har i løpet av dette året forsket på medienes dekning av terroraksjonen den 22. juli. Enkelte funn fra disse studiene har blitt brukt i oppgavens analysedel. Flamme forlag og Forlaget Manifest ga ut boken «*Motgift*» den 16. mai 2012. Boken oppsummerer en rekke akademikers meninger om og tolkninger av manifestet til ABB, for å gi en faglig tilbakemelding på det han har skrevet. Akademikerne har alle ulike bakgrunner innenfor statsvitenskap, religionshistorie, medievitenskap, kjønnsforskning og lignende (Indregard, Wergeland og Wold 2012). Et forskningsprosjekt som er mer relevant for dette studiet er utgitt i boken «*Mediene og terroraksjonen*». Her har redaktør Svein Brurås samlet sammen fem ulike forskningsprosjekter som omhandler 22. juli, gjennomført av ham selv og studenter ved Høgskulen i Volda (Brurås 2012). En av bidragsyterne til boken er Kristin Grydeland (2012, s. 85-108). Hun har sett på NRKs og Dagsavisens dekning de første 24 timene. Hennes funn samsvarer med flere av funnene i denne oppgaven. Hennes studier viser bl.a. at medienes opprinnelige tolkningsrammer av terror går i oppløsning når de får kjennskap til hvem som står bak angrepene. Hun mener at det som først blir omtalt som «terror» blir senere omtalt som en «tragedie», «katastrofe» eller et «mareritt». Grydeland (2012, s. 99) mener at ved å omtale handlingene som noe «forferdelig» så demper man tanken om at handlingene er utført av en bevisst aktør. Hun så også at gjerningsmannen først ble omtalt som «terrorist», men etter at gjerningsmannens identitet ble kjent så ble han heller beskrevet som en «drapsmann» eller «morder». Hun mener at mediene her går fra å bruke en «terrorramme» til en «kriminalitetsramme» i sin dekning.

Det kan også være relevant for oppgaven å se på tidligere forskning på medienes dekning av andre terrorister enn ABB. Ivar A. Iversen (2002) har sett på hvordan de amerikanske nyhetsmagasinene Time International og Newsweek har dekket Osama bin Laden og Timothy McVeigh. Begge terroristene utførte sine terrorhandlinger i USA, og begge aksjonene var et hevnangrep på den amerikanske regjeringen. Det er derimot en signifikant forskjell mellom dem: McVeigh var amerikansk, mens bin Laden ikke var det. Iversen fant ut at:

«I portrettene framstår Timothy McVeigh som USAs syke sønn, en paranoid mann som velger å tre ut av det trygge amerikanske kollektivet og bli terrorens ansikt. Osama bin Laden har stått utenfor hele tiden, han er den onde framtoningen til den orientalske «andre»: djevel og hypnotisør, en mystisk ånd som svever over dekningen av krigen mot terror» (Iversen 2002, s. 124).

Iversen mener at terroristenes opprinnelige geografiske og kulturelle identitet har en stor påvirkning på mediernes dekning av dem.

Blant bidragene til forskning på mediedekning av massakre finner vi også et prosjekt som ble gjennomført ved Universitet i Tampere. Over en periode på tre år studerte forskerne finske mediers dekning av to skolemassakre i Finland (Raittila, Koljonen og Väliaverronen 2010). Et av de etiske dilemmaene denne forskningen tar opp, er pressens bruk av videoer og bilder som de tiltalte la ut på nettet før massakrene. Studien viser at pressens bruk av slikt materiale kan føre til at man gir gjerningsmennene en publisitet som de allerede har planlagt og ønsker. Faren med dette kan være at det oppstår såkalte «copy cats» hvor andre utfører lignende handlinger for å oppnå den samme publisiteten. På den andre siden viser studien at leserne har behov for informasjon for å forstå hendelsene og konsekvensene av handlingene. Det var derfor nødvendig med detaljrik informasjon om gjerningsmennene og deres tanker for å forstå hvordan en slik situasjon kunne oppstå. Raittila, Koljonen og Väliaverronen (2010) påpeker at det ikke er et entydig svar på hvordan slike situasjoner skal håndteres, man må derfor gjøre en individuell vurdering ut ifra den enkelte hendelse. Lignende etiske dilemmaer så man også etter terrorangrepene i USA 11. september 2001. Da sto amerikanske medier overfor dilemmaet hvorvidt og i hvilken grad al-Qaida og deres leder, bin Laden, skulle komme til orde. De amerikanske myndighetene oppfordret blant annet til ikke å sende videoopptak av Osama bin Laden, av frykt for at videoene skulle inneholde kodede beskjeder som kunne inspirere andre til å utføre terrorhandlinger. De amerikanske mediene viste her selvsensur og publiserte ikke denne videoen. Likevel var det andre medier som gjorde det, slik som den arabiske nyhetskanalen Al-Jazeera (Taylor 2003, s. 101).

1.5 Tidligere «mediepakker» og ABB's «mediepakke»

Den teknologiske utviklingen har gjort det enklere å dele og spre informasjon på tvers av landegrensene. Ekstremister bruker ofte internett som en plattform for å dele sine meninger og synspunkter med likesinnede. Internett har også blitt en populær plattform for å spre såkalte «mediepakker» før massakrer eller terrorhandlinger. Det vil si at individuelle eller grupper legger ut videoer, bilder, dagbøker, manifeste og lignende på internett før de gjennomfører voldshandlinger. Columbine High School-massakren i 1999 var en av de første hendelsene hvor en slik

«mediepakke» ble lagt ut. De to tiltalte, Eric Harris og Dylan Klebold, la ut videoer, bilder, dagbøker og opprettet en blogg på internett før de drepte 12 elever og en lærer. I materialet som ble lagt ut forklarer de fremgangsmåten og planene de hadde for massakren (Kiilakoski og Oksanen, 2011). Siden den gang har flere personer som har utført skolemassakre eller terrorangrep lagt ut lignende «mediepakker». Blant annet i Finland, hvor Jokela i 2007 og Kauhajoki i 2008 la ut videoer av seg selv før massakrene (Raittila, Koljonen og Väliaverronen, 2010).

Den 22. juli noen timer før terrorangrepene distribuerte ABB et manifest, bilder og en video på nettet. Ideologien som ABB prøver å fremme gjennom denne «mediepakken» omhandler et ønske om et monokulturelt Europa. ABB hevder at Europas politikere samarbeider med islamister om å «invadere» Europa, slik at islamister etterhvert vil utgjøre flertallet i Europa (Breivik, 2011). Manifestet er på 1518 sider med tittelen «*2083 - A European Declaration of Independence*». Manifestet omhandler alt fra ABBs ideologiske tankegang, til hvordan han planla angrepene og hvordan han selv er som person. I manifestet var det også en rekke bilder av ham selv, i tillegg til et bilde av moren og den ene halvsøsteren. ABB la også ut en 12 minutter og 23 sekunder lang video på YouTube som omhandlet hans høyreekstreme tankegang. Aftenposten og Dagbladet har ved flere anledninger brukt informasjon fra manifestet og gjengitt bildene han selv har tatt.

1.6 Oppgavens oppbygning

Bakgrunn for valg av oppgave og tidligere forskning på feltet ble presentert innledningsvis i dette kapittelet. Neste kapittel tar for seg det teoretiske grunnlaget studiet baserer seg på. Her fremlegges flere teoretiske perspektiver som alle belyser problemstillingen på ulike måter. For å kunne svare på hvordan gjerningsmannen blir presentert i pressen vil teori om tolkningsrammer og nyhetskriterier stå sentralt. For å få en bedre forståelse for sammenhengen mellom tekst og kontekst har diskursteorier blitt presentert, i tillegg til teori om medienes rolle og innflytelse på samfunnet. For å sette studiet inn i en større kontekst har jeg valgt å se nærmere på teori om fiendebilder og terroristers innflytelse på mediene og samfunnet. I kapittel 3 er det en gjennomgang av de ulike metodene brukt i studiet. Her blir det redegjort for hvilke metoder jeg mener er mest fruktbare i forhold til studiets problemstilling. Det blir også gått igjennom hvordan datamaterialet blir anvendt både i forhold til innsamling, hvordan den har blitt kodet og hvilke analysemetoder som har blitt benyttet. I tillegg blir det gjort en vurdering av datamaterialets validitet og reliabilitet. Analysen som strekker seg over kapittel 4, starter med å se nærmere på noen av utfordringene journalistene og redaksjonene sto overfor ved dekningen av terrorangrepet. For å kartlegge dette vil hovedsakelig intervjuene bli brukt. Deretter vil analysen gå dypere inn på hvordan Aftenposten og Dagbladet har dekket

terroraksjonen og da spesielt gjerningsmannen. For å svare på dette blir funn fra den kvantitative innholdsanalysen og intervjuene brukt. Til slutt har det blitt gjennomført en diskursanalyse av 14 utvalgte avisartikler som omhandler gjerningsmannen. Kapittel 5 er en oppsummerende konklusjon, hvor jeg vil gjennomgå de viktigste funnene i studiet og svare på oppgavens fire underproblemstillinger. Det vil her også bli gitt forslag til videre forskning på feltet.

2. Teoretisk rammeverk

2.1 Medienes rolle i samfunnet

Da partipressen ble gradvis avskaffet på 1970- og 1980 tallet var det mye usikkerhet rundt journalistikkens rolle i samfunnet. Pressen hadde gått fra å være talerør for partiene til å bli selvstendige aktører (Bastiansen og Dahl 2008, s. 452). For at befolkningen fremdeles skulle ha tillit til pressen måtte de på ny bygge opp sin legitimitet og styrke sin profesjonsverdi, noe som ikke var like enkelt etter 100 år med politiske partier i ryggen (Bastiansen og Dahl 2008; Bastiansen 2009, s. 486-491). I dag blir medienes «samfunnsoppdrag» ofte delt inn i tre grunnpilarer. For det første skal mediene være en informasjonskilde hvor de skal spre kunnskap om viktige hendelser i samfunnet, slik som terroraksjonen den 22. juli. For det andre blir mediene ofte omtalt som en «vaktbikkje» som skal passe på at de tre konstitusjonelle statsmaktene (den lovgivende, den utøvende og den dømmende) gjør jobben sin på en skikkelig og rettferdig måte. Til slutt har mediene en viktig rolle i å skape et miljø for offentlige debatter om viktige samfunnsproblemer (Eide 2001, s. 26-28; Allern 2001b, s. 21-22). Denne debattarenaen må ikke være direkte styrt av statsmakter, private interesser eller av økonomiske hensyn (Habermas 1991).

Økt konvergens, liberalisering og globalisering i mediesamfunnet, har ført til en voksende kommersialisering og press på å utvikle mer salgbare produkter (Rasmussen, 2004). En rekke forskere mener at dette presset er med på å påvirke medienes uavhengighet i den offentlige atmosfæren. I Norge har man innført flere statlige ordninger, for nettopp å kunne opprettholde en fri ytring og mangfold i mediene, uavhengig av hva som er økonomisk lønnsomt. Dette gjelder både økonomisk støtte til enkelte aviser og begrensning av eierskap i mediebedriftene (Ytreberg 2008, s. 32). Men til syvende og sist er det pressen selv som må verne om ytringsfriheten, trykkefriheten og offentlighetsprinsippet for å kunne opprettholde sitt samfunnsoppdrag.

Ifølge Grunnloven §100 har alle rett til å ytre sin mening (Lovdata, 2011a). I vår varsom-plakaten (Norsk Presseforbund 2008) står det at: *«Ytringsfrihet, informasjonsfrihet og trykkefrihet er grunnelementer i et demokrati. En fri, uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i*

demokratiske samfunn.» Tanken bak ytringsfrihet er at sannheten og rasjonelle beslutninger alltid vil trenge fram i et fritt samfunn hvor alle kan si sin mening. Medietilbudet bør derfor strebe etter å være mangfoldig, med ulike samfunnssyn og politiske meninger synlige (Eide 2011, s. 18).

Pressefrihet er en nødvendig faktor for å kunne opprettholde ytringsfrihet (Kant 1990). Kravet om ytringsfrihet har derimot flere ganger fremmet etiske dilemmaer. Det er blant annet mye uenigheter om hvor grensen skal gå mellom full ytringsfrihet og begrensinger av den (Østbye, 2008, s. 75). Et spørsmål som ofte blir stilt er hva slags budskap som skal holdes borte fra allmennheten fordi det kan få uheldige konsekvenser. Senest 30. september 2005 oppsto det en stor debatt rundt pressens samfunnsoppdrag da en karikaturtegning av profeten Muhammed ble publisert i Jyllands-Posten (Rose 2010). Regler om ærekrenkelse- eller injuriebestemmelse er i dag bl.a. plassert under straffelovens §247:

«§ 247. Den som i ord eller handling opptrer på en måte som er egnet til å skade en annens gode navn og rykte eller til å utsette ham for hat, ringeakt eller tap av den for hans stilling eller næring fornødne tillit, eller som medvirker dertil, straffes med bøter eller med fengsel inntil 1 år. Er ærekrenkelsen forøvet i trykt skrift eller i kringkastingssending eller ellers under særdeles skjerpene omstendigheter, kan fengsel inntil 2 år anvendes.» (Lovdata, 2011b.)

Det er altså en grense på hva som kan ytres i pressen, men hvor denne grensen går er en kontinuerlig diskusjon. Vær varsom-plakaten, Redaktør-plakaten og Tekstreklameplakaten har blitt utviklet nettopp for å gi mediene en veiledning i forhold til etiske normer for pressen. Vær varsom-plakaten innledes med at *«Den enkelte redaktør og medarbeider har ansvar for å kjenne pressens etiske normer og plikter å legge disse til grunn for sin virksomhet. Presseetikken gjelder hele den journalistiske prosessen, fra innsamling til presentasjon av det journalistiske materialet»* (Norsk Presseforbund, 2008). Medienes samfunnsoppdrag ble virkelig satt på prøve den 22. juli, kontinuerlig dukket det opp etiske dilemmaer som journalistene måtte håndtere. Denne oppgaven går ikke i dybden på disse etiske utfordringene. Men det er viktig å være bevisst på hva slags rolle mediene har i forhold til å dekke terroraksjonen.

2.2 Medienes makt i samfunnet

Hvor stor påvirkning har medienes dekning på leserens oppfattelse av gjerningsmannen?

Journalistikkens selvstendiggjøring og selvbevissthet har ført til at journalistikkens rolle har blitt viktigere enn noen gang, men samtidig mer omdiskutert og kompleks (Eide 2001, s. 19). Samfunnet har utviklet seg til å bli et informasjonssamfunn, hvor massemediene er en viktig del av hverdagen

(Svennevig 1995, s. 17). Makt er et komplekst begrep som ikke har noe entydig størrelse (Eide 2001, s. 16; Waldahl 2003, s. 38). Waldahl (2003, s. 38-39) mener det er flere premisser som må ligge til grunn for at man kan si at mediene har makt over publikum. Mottakeren må for det første vite at senderen har maktmidler til disposisjon. Senderen må kunne observere reaksjonen til mottakeren, i tillegg til at senderen må være villig til å utøve makt. Waldahl mener at mediene kun til en viss grad har en slik makt over publikum og at det derfor er bedre å bruke begreper som innflytelse og overtalelse.

Med *innflytelse* menes mediernes mulighet til å informere publikum om ulike hendelser som indirekte kan være med på å påvirke deres handlingsvalg. Det er derimot publikum selv som til syvende og sist bestemmer når innflytelse skal ta sted. Publikum må i tillegg ha tillit til det mediene skriver for at de skal bli påvirket (Hernes 1975).

Tanken bak *overtakelse* er at mediene kan overbevise publikum om føye seg til påstander gjennom rasjonelle argumenter, hvor mottakeren blir overbevist om at påstanden som fremsettes er til hans eller hennes fordel. I likhet med innflytelse er overtakelse også basert på frivillighet. Mediene kan ikke overtale publikum med mindre de ønsker det selv (Waldahl 2003, s. 39). Makt, innflytelse og overtakelse er derimot ikke utelukkende gjensidige og flyter fort over i hverandre (Waldahl 2003).

Andre mener derimot at mediene har en direkte makt. Allern (2001a) mener mediene har en spesielt stor påvirkning på politiske og økonomiske avgjørelser i samfunnet. Det som ikke blir nevnt i mediernes agenda får ikke like stort rom i den offentlige debatten, skriver han. McCombs og Shaw (sitert i Tuchman 1978, s. 2) er av samme oppfattelse: *«those topics given the most coverage by the news media are likely to be the topics audiences identify as the most pressing issue of the day.»* Entman (1989, s. 348) føyer til at *«media messages significantly influence what the public thinks by shaping what they think about»*. Pressen er med andre ord med på å påvirke dagsorden i samfunnet og bestemme hva folk skal være opptatt av.

2.3 Diskurser

Avisenes bidrag til dannelsen av et sosialt virkelighetsbilde av gjerningsmannen hos leseren må ses i lys av de grunnleggende normene som vi tar for gitt. Teorien rundt diskursanalyser kan være vag og kompleks – ordet «diskurs» har nærmest blitt et trendbegrep som ofte brukes uten noe nærmere forklaring på hva det egentlig innebærer (Jørgensen og Phillips 1999, s. 9). Både Fairclough (2008) og Jørgensen og Phillips (1999) har fokus på de lingvistiske elementene når de forklarer hva

diskursanalyse er. Jørgensen og Phillips (1999, s. 9) definerer diskursanalyse som *«En eller anden idé om, at sproget er strukturert i forskjellige mønstre, som vores udsagn følger, når vi agerer inden for forskjellige sociale domæner [...] 'Diskursanalyse' er så tilsvarende analysen af disse mønstre»*. Diskursteorien ser på samfunnet som bestående av en rekke normer, tankesett og kunnskap som vi fortolker verden innenfor (Hågvar 2007, s. 20; Fairclough 2008, s. 17). Teorien handler altså om hvilke føringer som påvirker hvordan vi tenker og handler i ulike sammenhenger (Hågvar 2007, s. 18). Diskurser er med på å forme og utvikle de sosiale praksiser i samfunnet, samtidig som de sosiale praksisene er med på å påvirke diskursene i samfunnet (Jørgensen og Phillips 1999, s. 74).

«Tekster er alltid del av en større sammenheng - en kontekst. Det er derfor i samspillet mellom tekst og kontekst at meningen skapes, og det er der vi må lete etter den når vi analyserer tekster» (Sandvik, Svennevig og Vagle 1995, s. 11). Avisartiklene om gjerningsmannen må derfor ses i sammenheng med den konteksten de er i. Hvordan de fortolkes, produseres, distribueres og konsumeres i forhold til de sosiale strukturene i samfunnet (Fairclough 2008, s. 27). De ulike kontekstene teksten befinner seg i kaller Fairclough (2008) for ytre relasjoner i teksten. Mens de indre relasjonene er hvordan teksten er bygd opp gjennom valg av «ord/vokabular», «grammatikk», «sammenhenger» og «tekststruktur». Fairclough har plassert disse indre og ytre relasjonene i teksten inn i en tredimensjonal modell for å lettere kunne se sammenhengen mellom tekst og kontekst. Han mener at all språkbruk er del av en kommunikasjonsprosess som har tre lag. For det første så er det en tekst (tekst, bilde, tale eller en blanding) hvor man bør kartlegge tekstens lingvistiske oppbygning og argumentasjon. Det er også en diskursiv praksis, hvordan teksten er produsert og konsumert. I tillegg er den en del av en bredere sosial praksis som den kommuniserende begivenheten er en del av.

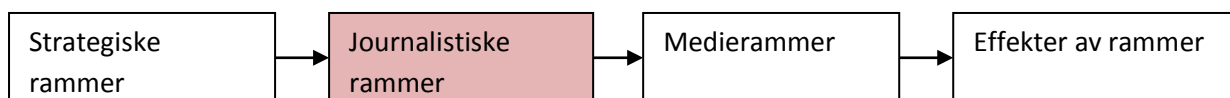
Diskursanalyser kan være svært komplekse. Ofte dannes nye diskurser på tvers av ulike diskurs ordner eller innenfor allerede eksisterende diskurser. Dette kaller Fairclough (2008) for interdiskursivitet. Intertekstualitet er et tegn på at all kommunikasjon er basert på tidligere hendelser, man kan ikke skrive en tekst uten å bruke ord andre har brukt før deg (Jørgensen og Phillips 1999, s. 84). Innenfor en «journalistdiskurs» kan det være en egen «tabloid diskurs» som igjen kan inneholde en egen «Dagbladet diskurs», men alle disse diskursene bygger på hverandre. Utviklingen av stadig nye diskurser er et tegn på at diskurser er noe flytende som kan endres over tid, og man må derfor alltid være åpen for dannelse av nye diskurser. Jørgensen og Phillips (1999, s. 12) legger vekt på at det optimale er at en diskursanalyse blir sett på fra mange ulike perspektiver, noe de kaller for multiperspektivisk arbeide. Ideelt sett fra alle mulige perspektiver, noe som naturlig nok ikke er praktisk mulig.

Burr (sitert i Jørgensen og Phillips 1999, s. 13) påpeker at vår viten ikke er en objektiv sannhet. Vi kan kun se virkeligheten ut ifra våre egen kategorisering og oppfattelse av den verden vi lever i. Vår virkelighetsoppfattelse er preget av vår historiske og kulturelle bakgrunn. Det vil si at vårt verdensbilde og vår identitet kan forandres over tid. Det verdensbildet vi har kunne vært annerledes hadde vi hatt enn annen kulturell bakgrunn. For det tredje skapes og opprettholdes vårt verdensbilde gjennom sosiale prosesser i samfunnet. Med andre ord hva som er sant og falskt er allerede forutbestemt i det sosiale kollektivet. I diskursanalysen er det svært viktig at man er bevisst på disse faktorene, slik at man ikke tar for gitt at sitt eget verdensbilde er den objektive sannhet. I dette ligger det også at ulikhetene i individer – følelser, holdninger og bakgrunn – gjør at avistekstene blir tolket ulikt fra person til person (Waldahl 2003). Hvilke diskurser avisene presenterer gjennom sine artikler kan si mye om hvilken målgruppe avisen prøver å nå, men det kan også si noe om hvilket bilde journalistene selv har av virkeligheten (Hågvar 2007, s. 21). Lesernes forståelse av virkeligheten kan derfor bli påvirket av hvilke diskurser journalistene velger å presentere (Hågvar 2007, s. 21). Det er derfor viktig å kartlegge de ulike diskursene for å få en bedre forståelse av hvordan avisenes dekning utvikles og skapes.

2.4 Tolkningsrammer

Det finnes ikke en enkelt definisjon på 'framing' eller 'tolkningsrammer', men tidligere forskning på feltet har noen likhetstrekk (Semetko og Valkenburg 2000, s. 94). Entman (2004, s. 5) definerer framing som *«selecting and highlighting some facets of events or issues, and making connections among them so as to promote a particular interpretation, evaluation, and/or solution.»* Med andre ord, framing handler om å selektere og rette søkelyset mot enkelte faktorer ved en hendelse, slik at den blir mer konkret og forståelsesfull for leseren. En slik innramming er med på å gjøre hendelsen mer betydningsfull, fange leserens oppmerksomhet og gjøre det lettere for publikum å huske informasjonen som blir gitt (Entman 1993, s. 53). Rett og slett å gjøre det enklere for leseren å oppfatte nyhetens kjerne (Goffman 1974, s. 21). Disse rammene legger derimot begrensninger på antall alternative tolkninger og kan dermed legge føringer på hvordan hendelsen oppfattes. En slik selektering fører også til at enkelte sider ved en sak ikke blir tatt med og det kan her oppstå en uønsket skjevhet i nyhetsbildet (McQuail 2005). Tidligere forskning på tolkningsrammer legger ofte vekt på å analysere hvilke rammer som eksisterer i medienes dekning, men sjeldent inkluderer disse analysene hvilke rammer som ikke eksisterer. Hvilke aspekter av hendelsen som ikke blir inkludert kan være vel så viktig å analysere som hvilke aspekter som blir inkludert (Entman 1993, s. 54).

Entman (1993, s. 52-53) påpeker at framing ikke er entydig, et nyhetsbilde kan tolkes ulikt ut ifra hvor man er i kommunikasjonsprosessen. Beyer (2010, s. 163-177) har delt kommunikasjonsprosessen opp i fire faser:

Den første fasen kaller han «strategiske rammer» der man ser på faktorer som befinner seg før medienes behandling av hendelsen. Andre fasen er «journalistiske rammer» hvor medienes innramming av virkeligheten blir analysert. I denne fasen ser man både på hvordan informasjon blir behandlet, hvordan ulike hendelser blir prioritert og hvordan nyhetssakene blir produsert (Entman 1993, s. 52-53). Den tredje fasen ser på hvordan «strategiske rammer» og «journalistiske rammer» utformes til hva Beyer kaller «medierammer» altså innhold eller tekst. Den siste fasen, «effekter av rammer», ser på hvordan tekstene påvirker leserens respons til en hendelse (Beyer 2010, s. 163-177). Selv om «effekter av rammer» ikke blir analysert i dette studiet er det viktig å være bevisst på at de tolkningsrammene journalisten eller teksten prøver å formidle igjen ikke trenger å være de samme som leseren oppfatter. Entman (1993, s. 52-53) legger her spesielt vekt på at en tekst kan oppfattes forskjellig ut ifra individers kulturelle bakgrunn. Folk de-koder medienes budskap ut ifra personlige mentale rammer (schema). Schema avhenger av egne erfaringer, egen livssituasjon og generell bakgrunnskunnskap de sitter inne med (Entman 1993, s. 56-58; Vagle 1995, s. 142). Dette er elementer som ikke står eksplisitt i teksten og derfor vanskelig for forskeren å registrere. Det er viktig at forskeren er bevisst på at leseren tolker budskapet i teksten på sin egen måte, og at dette ikke nødvendigvis samsvarer med forskerens tolkning av teksten (Entman 1993, s. 56-58). Dette betyr også at min oppfattelse av teksten ikke trenger å samsvare med journalistenes hensikt med den. I denne omgang vil jeg fokusere på å analysere de «journalistiske rammene» rundt gjerningsmannen.

Det er flere måter å ramme inn en nyhetssak. En tekst vil alltid inneholde bevisste eller ubevisste innramminger av en hendelse. Det kan for eksempel være gjennom presentasjon eller utelukking av ulike nøkkelord, stereotypier, hvilke kilder som får uttale seg og lignende (Entman 1993, s. 52-53). Entman (1993, s. 53) legger også vekt på at repetisjon, strategisk plassering og å assosiere informasjon med kjente kulturelle symboler har en påvirkning. Allern (2001a, s. 273) nevner at valg av «*vinkling, metaforbruk, dramaturgi, kilder og presentasjonsformer*» er faktorer som kan påvirke medienes dekning. Tuchman (1978, s. 25) hevder at nyhetsorganisasjoner bevisst rammer inn saker for å gjøre nyhetsdekningen mer relevant for deres egen målgruppe. F.eks. gjennom å bevisst velge nyhetshendelser som skjer i lokalmiljøet istedenfor hendelser i andre land. Det er derimot flere

faktorer som kan påvirke medienes tolknings-rammer. Journalistenes arbeidsmetode kan ha en påvirkning. Hvorvidt en hendelse blir dekket eller ikke kan f.eks. avhenge av hvilken tid på døgnet hendelsen oppstår. Det er ofte færre journalister på kvelden og natten noe som fører til at nyhetsorganisasjonene har større ressurser til å dekke saker som skjer på dagtid (Tuchman 1978, s. 41-45). Journalistenes bakgrunn, profesjonalitet og sosiale status kan også ha en påvirkning (Tuchman 1978, s. 65). Entman (2004, s. 9) legger vekt på kildenes og andre nyhetsorganisasjoner påvirkning på journalisters innramming av en nyhetshendelse. Han mener at journalister ofte danner sitt eget bilde av en nyhetshendelse ut ifra kilder og nyhetsorganisasjoners oppfattelse av hendelsen. Generelt sett er ofte menneskers holdninger, oppfatninger og handlinger basert på informasjon fra andre (Vagle 1995, s. 142). Har alle en lik oppfatning av en sak, vil journalisten mest sannsynlig ha et lignende syn på hendelsen. Men hvis kilder og nyhetsorganisasjoner har ulike synspunkter på saken, vil journalisten automatisk være mer åpen for andre synspunkter (Entman 2004). Entman mener at ulike kilder har ulik makt. Jens Stoltenberg var f.eks. en svært sentral person i begge avisenes dekning. Hans lederposisjon gjør at hans synspunkter lettere kommer frem i medienes dekning enn synspunktene til en kilde med mindre makt.

Tidligere forskning på medienes bruk av tolkningsrammer legger ofte stor vekt på brødteksten i journalistiske tekster. Men tolkningsrammer og vinklinger kan også eksistere i det visuelle i en tekst. Eide og Ottosen hevder at:

«Publiserte bilder kan ses som et resultat av bl.a. fotografens observasjon. Noen fotojournalister ønsker helst å se det slik, men vil erkjenne at personlighet, kulturell bakgrunn og deres eget syn [...] spiller inn. I tillegg blir fotografen påvirket av de forventninger som finnes på desken og i nyhetsorganisasjonen ellers til hvordan bildene bør være.» (Eide og Ottosen 2008, s. 9).

Hvilke bilder som til slutt ender opp på trykk blir som regel ikke bestemt av fotografen, det er en avgjørelse som tas i flere ledd i redaksjonen (Eide og Ottosen 2008, s. 9).

2.5 Nyhetskriterier

Flere forskere har sett på hvilke kriterier som skal til for at en terroraksjon skal få mest mulig medieoppmerksomhet. Weimann og Winn (1994) har funnet ut at medienes dekning av terroraksjoner avhenger av hvor hendelsene geografisk tar sted, nasjonalitet på de som blir angrepet og størrelsen på aksjonen. Terroraksjonene som fikk mest medieoppmerksomhet ble utført i vestlige land og hvor amerikanere eller andre representanter fra vestlige land var ofre. Stepinska (2010, s. 210-213) har sett på hvorfor terroraksjon i USA 11. september 2001 fikk såpass stor global medieoppmerksomhet. Hennes analyse viser at terroraksjonene var en strategisk planlagt

mediebegivenhet. Gjerningsmennene valgte å angripe på et tidspunkt hvor de fleste land i verden var våkne og hadde journalister på jobb. Byen var også strategisk valgt ut, en by hvor noen av de største mediehusene i verden befant seg. I tillegg var dette et angrep på to symbolske bygninger fylt med mennesker. Flere medier verden over droppet sine opprinnelige sendeskjemaer for å ha direkte rapportering fra hendelsene. Stepinska (2010) mente at gjerningsmennene på den måten «kontrollerte» mediene. Gans (2004) mener at terroraksjonen må ha en sterk betydning både for fortiden og fremtiden, i tillegg til å inneholde en interessant historie for å få stor internasjonal medieoppmerksomhet. Allern (2001b, s. 55) sier at flere journalistiske lærebøker ofte nevner fire nyhetsverdier: vesentlighet, identifikasjon, sensasjon og aktualitet (VISA), ofte blir også konflikt inkludert som et femte nyhetskriterium (KVISA). Hvis en sak inneholder disse verdiene er det større sannsynlighet for at den får stor medieoppmerksomhet, enn hvis den ikke har det.

2.6 Fiendebilder, typologier og stereotypier i mediene

Cooper (1991, s. 13) mener at terror sjeldent blir identifisert med en selv, men kommer fra «andre». For å illustrere dette mener han at når amerikanske myndigheter snakker om terror så omtaler de det som noe utenlandsk og ignorerer angrep gjort av deres egne og i deres eget territorium, slik som av Ku Klux Klan, U.S. Nazi parti og bombe gruppen «Right to Life». Enkelte norske medier var raskt ute med å spekulere i hvorvidt islamske terrorister kunne stå bak angrepet 22. juli. Medieforskere kaller dette for fiendebilder, det vil si:

«En negativ stereotyp beskrivelse av en nasjon/stat/religion/ideologi eller regime/statsleder. Fiendebildet kommer til uttrykk gjennom metaforer, billedbruk eller andre språklige, visuelle eller grafiske effekter som skaper forventinger om umenneskelige, aggressive eller fiendtlige handlinger.» (Ottosen 1993, s. 31).

Slike fiendebilder har lenge eksistert i mediene. I etterkrigstiden opererte flere av de norske mediene innenfor et etablert øst-vest mønster der Sovjetunionen ofte ble fremstilt som «fienden». Her eksisterte det et «oss og dem»-perspektiv med stereotypiske oppfatninger av Sovjetunionen. Vesten ble ofte plassert i en «forståelsesfull» kontekst, mens Sovjetunionen ofte ble satt i en «fordømmende» kontekst. Dette har igjen sammenheng med at Sovjetunionen foretok seg handlinger som brøt med internasjonal rett. Dette fiendebildet av Sovjetunionen har derimot endret seg etter at Gorbatsjov kom til makten i 1989 (Ottosen 1993, s. 11). I stedet har det dukket opp et nytt «fiendebilde» blant kristne vest/øst-europeer mot den islamske verden. Ottosen (1993, s. 19 og s. 36-41) viste allerede til dette fiendebildet i 1993 i boken «*Fiendebilder i avisenes utenriksdekning*». Her mener han at det eksisterer et fiendebilde i medienes dekning av valget i Algerie og hendelser i forbindelse med Golfkrigen. Han mener det eksisterte en frykt i vesten for at

personer som støttet Saddam Hussein skulle utøve terrorhandlinger i Europa og USA. Samtidig viser Ottosen til en rekke medier som aktivt prøvde å bekjempe fordommene mot muslimene (Ottosen 1993, s. 21). Van Dijk (1991, s. 246) viser at britiske medier ofte bruker «oss og dem»-betegnelser spesielt i forbindelse med islam, men også generelt i omtale av andre kulturer. Han viser at etniske minoriteter og anti-rasister har fått lite omtale i de konservative mediene. De få gangene de blir representert er det stort sett i forbindelse med negative hendelser slik som konflikter eller kriminalitet. Konflikten mellom muslimer og kristne er derimot ikke noe nytt. Historisk sett har det vært mye rivalisering opp gjennom tidene. Det er over 500 år siden islamsk herredømme over Europa, men frykten for den islamske trusselen har levd videre siden det (Christiansen sitert i Ottosen 1993, s. 38).

Norderhaug og Engene (2008, s. 58-74) har analysert norske myndigheters vurdering av terrortrusselen. I sine studier viser de at det har vært et markant skifte i trusselbildet etter terrorangrepet i USA 11. september 2001. Før angrepet ble ekstreme politiske miljøer slik som nynazister, blitzere eller grupper fra Øst-Europa ansett som den største trusselen for Norge. Etter 11. september ble internasjonale terrorister ansett som den største trusselen. Hvor ekstreme islamistiske ikke-statlige grupperinger ble ansett som potensielle utøvere. Nordenhaug og Engene mener at regjeringen har her gått fra å vektlegge reelle trusler, til å vektlegge potensielle trusler etter 11. september.

Ottosen (1993, s. 147) har i sine studier skilt mellom disposisjonelle og situasjonsbestemte fiendebilder. Et *disposisjonelt* fiendebilde vil hovedsakelig bygge på forutinntatte tanker og holdninger om en «tenkt» fiende, mens *situasjonsbestemt* fiendebilde i større grad dannes ut i fra konkrete hendelser som faktisk har skjedd. I et forsøk på å forklare hvorfor disposisjonelle fiendebilder oppstår henviser Ottosen til attribusjonsteori. Det vil si teorien om «*hvordan ting oppfattes, og hvilke tanker og forestillinger vi har*» (Ottosen 1993, s. 13). Denne teorien legger vekt på at stereotypier dannes fordi mennesker generaliserer og trekker slutninger ut ifra sitt eget begrensede erfaringsgrunnlag. På den måten vil vi lettere ha en fiendtlig holdning til individer eller grupper som vi allerede assosierer som «fiender», fordi vår tidligere erfaring og kunnskap tilsier at personen/gruppen skal utføre fiendtlig adferd (Ottosen 1993, s. 13). Højelid (1991, s. 140) mener at det skal mye til for å forandre et allerede eksisterende fiendebilde. Dersom en «fiende» utøver vennligsinnet adferd vil det ofte bli forklart med at det var situasjonsbetinget. Det er her viktig å understreke at medienes påvirkning avhenger fra individ til individ med bakgrunn i deres sosiale erfaringer. Det vil si at synet på hvem «fienden» er vil kun bli påvirket av avislesing dersom avisleseren allerede har et latent fiendebilde i sine omgivelser (Ottosen 1993, s. 24).

I analysen av avisartiklene har jeg sett på om det ligger et disposisjonelt fiendebilde i avisenes dekning av gjerningsmannen, spesielt timene før det ble kjent at det var ABB som sto bak. Iversen (2002) har i sitt forskningsprosjekt sett på hvordan Timothy McVeigh, som amerikansk terrorist, ble dekket av amerikanske medier. Et viktig spørsmålet Iversen tar opp er hva som skjer når fienden er en av «oss». Altså når fienden i dette tilfelle er en nordmann slik som ABB. Dette kan være interessant å se nærmere på i forhold til underproblemstilling nummer fire: «Endres det medierte bilde av gjerningsmannen/gjerningsmennene i løpet av de fire tidsfasene?»

2.7 Terrorismens påvirkning på mediene og samfunnet

Terror kan defineres som:

«A specific form of civil rebellion, or civil insurgency, in which the use or threatened use of unacceptable violence is imposed from below against certain symbolic victims or objects in order to coerce a primary target to accept a demanded outcome due to the effectuation of intense fear or anxiety» (Pearlstein 1991, s.50).

Angrepene den 22. juli ble utført av en sivil person mot konkrete symbolske ofre. Gjennom å ramme hjertet av det politiske Norge ønsket gjerningsmannen å få oppmerksomhet rundt sin ideologi og påvirke dagens samfunn (Breivik 2011). Ut ifra Pearlsteins definisjon kan handlingene den 22. juli kalles for «terror». Ordet «terror» inneholder flere negativt ladde konnotasjoner både politisk og sosialt sett (Terrell og Ross 1991, s. 94). Terrorister blir ofte stemplet som uforutsigbare, irrasjonelle og noen ganger som gale. De blir sjeldent sett på som frihetskjempere, men heller som en trussel for menneskeheten og for demokratiet. Terror blir ofte markert som en enkelthendelse utenfor en historisk og sosial kontekst (Gerbner 1991, s. 6).

Flere forsker mener at terroraksjoners innflytelse på samfunnet ville vært mye mindre hadde ikke mediene dekket dem (Katz og Liebes 2010, s. 36; Picard 1991, s. 65). Tidligere studier viser også at det er en sterk link mellom terrorister, mediene og politikk (Nacos 1994). Utviklingen av satellitt-teknologi og den globale media infrastrukturen har gjort terroraksjoner til globale mediebegivenheter (Katz og Liebes 2010, s. 36; Ottosen og Figenshou 2007, s. 122; Seeger, Sellnow og Ulmer, 2003). Internasjonale massemedier har dekket slike terroraksjoner siden slutten av 1960-årene. På den tiden brukte terrorister ofte direkte makt mot journalistene for å få medieoppmerksomhet rundt sitt budskap. Eksempler på bruk av direkte makt kunne være å kidnappe familiemedlemmer til journalister eller bruke våpen mot redaktørene. Samtidig var det også vanlig å kapre fly eller gisler for å få publisitet i mediene (Stepinska 2010, s. 203; Lule 1991, s. 30). På slutten av 70-tallet så man en ny utvikling hvor terroristene bevisst valgte terrormål som

hadde en symbolsk betydning og som lett kunne transformeres visuelt til mediene (Stepinska 2010). Terroristene hadde med andre ord blitt mer mediebevisste for å kunne oppnå maksimal publisitet. Gerbner (1991, s. 4) mener spesielt minoriteter ofte bruker terror for å bli sett og hørt. Han viser til at det ofte er en skjev maktfordeling i mediernes dekning av virkeligheten. Menn blir representert tre ganger så mye som kvinner. Yngre, eldre og minoriteter blir også nedprioritert. Han mener derfor at terror ofte blir brukt for å utjevne denne maktfordelingen og gi minoriteter en stemme.

Mange forskere mener at dagens samfunn har utviklet seg til hva Altheide (2002) kaller «*culture of fear*», det vil si et samfunn der folk er konstant redde for det uvisse og opparbeider seg en unødvendig frykt i hverdagen. Dette uttrykket har spesielt blomstret opp etter terrorangrepene i USA 11. september og «krigen mot terroren» (Nohrstedt 2010; Bauman 2006; Furedi 2006). Altheide (2002) mener at mediene er hovedfaktoren for utviklingen av «*culture of fear*». Hans forskning viser at mediene fokuserer mer enn tidligere på ofre som blir rammet av krisesituasjoner og da spesielt på uskyldige, intetanende personer slik som ofre av terroraksjoner. Dette skaper en frykt for at hvem som helst kan bli rammet av slike hendelser. Shoemaker og Cohen (2006) mener at leserne er spesielt interesserte i nyheter som har en samfunnsmessig betydning, for å kunne beskytte seg mot eventuelle samfunnsendringer. Terroraksjoner inneholder ofte mange av elementene til en god historiefortelling. Det er som ofte skildringer av sosiale konflikter mellom to parter, trussel mot menneskelig integritet og sosial orden. Hendelsene har også ofte vinnere og tapere i en politisk maktkamp. Dette er alle viktige symbolske funksjoner som gjør det enkelt å formidle hendelsene gjennom mediene (Gerbner 1991). Paletz, Fozzard og Ayanians (sitert i Gerbner 1991, s. 6) studier viser derimot at mediene ikke er med på å legitimere terrorgruppers handlinger. Andre forskere slik som Nohrstedt (2010), Bauman (2006) og Furedi (2006) mener i tillegg at mediene kun er en av mange faktorer i utviklingen av «*culture of fear*». Nohrstedt (2010) mener her at den offentlige debatten blant befolkningen er en vel så viktig faktor.

3. Metode

3.1 Metodetriangulering

Det har blitt utført en kvantitativ innholdsanalyse, en kvalitativ diskursanalyse, i tillegg til kvalitative semi-strukturerte intervjuer. Det å bruke ulike metoder for å besvare det samme forskningsspørsmålet kalles for metodetriangulering. Fordelen med metodetriangulering er at man kan sammenligne funnene i de ulike metodene opp mot hverandre. På den måten styrkes reliabiliteten til funnene. Det er her viktig å påpeke at de to kvalitative og den kvantitative metoden ikke nødvendigvis trenger å være konkurrerende, men kan tvert imot også være komplimenterende til hverandre, ved at svakheter i en metode muligens kan kompenseres ved å bruke en annen metode. (Neuendorf 2002). Fremgangsmåten er induktiv, det vil si at jeg har trukket generelle konklusjoner ut ifra resultatene i empirien. Siden det ikke har blitt gjennomført så mye systematisk forskning på terroraksjonen tidligere, passer det godt med et eksplorerende forskningsdesign. Dette forskningsdesignet bruker man når man ønsker å kartlegge et område eller tilegne seg mer kunnskap på et ukjent forskningsfelt (Østbye m.fl. 2007, s. 265; Jacobsen 2005, s. 61). Siden man undersøker et ukjent område er det viktig å være fleksibel og åpen for mulige endringer underveis (Jacobsen 2005).

For å få mest mulig ut av datamaterialet har innsamlingen blitt gjort over flere trinn. Først ble det gjennomført en omfattende kvantitativ innholdsanalyse av alle avisartiklene i den utvalgte tidsperioden. Jeg hadde bevisst ikke utformet noe problemstilling på forhånd av innsamlingen. Grunnen til det var å unngå at jeg skulle bli for fokusert på et snevert område av dekningen og dermed ikke få en objektiv oversikt over det totale bildet. Først når datamaterialet var samlet inn og kodet fant jeg ut at mediedekningen av gjerningsmannen var det jeg ønsket å fokusere på. Ut i fra funnene fra den kvantitative analysen ble intervjuguiden utformet. Her ble det også stilt noen generelle spørsmål for å ikke utelukke andre faktorer som kunne være med på å påvirke dekningen av gjerningsmannen. Deretter ble det gjennomført en diskursanalyse av noen enkelte utvalgte artikler som belyser oppgavens problemstilling. Ut i fra funnene fra de tre foregående datainnsamlingene ble vinklinger av gjerningsmannen utformet. Disse ble så kodet gjennom en ny kvantitativ innholdsanalyse av alle artiklene.

3.2 Kvantitativ innholdsanalyse

3.2.1 Hvorfor bruke kvantitativ innholdsanalyse i dette studiet?

Kvantitativ analyse kan defineres som «*dataregistrering og analyseteknikker som søker mot en systematisk, objektiv og kvantitativ beskrivelse av innholdet i et budskap*» (Østbye m.fl. 2007, s. 210). Det er en god metode for å få en oversikt over hvordan Aftenposten og Dagbladet dekket terroraksjonen. Metoden gir blant annet muligheten til å identifisere tematiske prioriteringer, bruken av bilder, kildebruk, valg av vinklinger og sjangerbruk (Jacobsen 2005). Ved å få en slik oversikt kan man kryssjekke svarene fra intervjuobjektene eller funnene fra diskursanalysen. Siden metoden ikke går i dybden på hver enkelt artikkel er det mindre ressurskrevende å analysere flere artikler enn i diskursanalysen. I tillegg er det ofte mer generaliserbart enn kvalitative metoder fordi det tar for seg et større utvalg (Hesmondhalgh 2006, s. 120).

3.2.2 Avgrensing og utvelgelse av artiklene

Aftenposten og Dagbladet har hatt en omfattende dekning av terroraksjonen. Utvalget av artikler ble derfor begrenset til tre konkrete tidsperioder. Den første perioden er f.o.m. 22. juli 2011 t.o.m. 29. juli 2011. Siden angrepene skjedde kl. 15:25:22 den 22. juli ble ikke hendelsene omtalt i papiravisene før den 23. juli. Papiravisene er derfor kun blitt analysert f.o.m. 23. juli t.o.m. 29. juli, mens nettartiklene er analysert f.o.m. 22. juli t.o.m. 29. juli. Den andre tidsperioden som har blitt analysert er 14. november 2011, som var dagen for det første åpne fengslingsmøtet. Siden papiravisene først omtalte fengslingsmøtet den 15. november ble disse avisene analysert, mens utvalget av nettavisene ble tatt fra 14. november. Den siste tidsperioden var 29. november 2011. Det var dagen hvor de sakkyndige, Torgeir Husby og Synne Sørheim offentliggjorde en rapport om ABBs psykiske tilstand. Igjen ble papiravisene fra 30. november analysert, mens nettartiklene ble valgt ut fra selve dagen den 29. november. Disse hendelsene er bevisst valgt ut fordi dette er tidspunkter hvor pressen får ytterligere offentlig informasjon om gjerningsmannen. Siden artiklene ikke er tilfeldig valgt ut og dekningen i disse periodene dreier som om konkrete hendelser slik som fengslingsmøtet eller den sakkyndige rapporten, kan funnene i studiet kun generaliseres til disse fire tidsperiodene og ikke hele Aftenposten og Dagbladets dekning av gjerningsmannen.

Atekst ble vurdert som en mulig database for innsamling av artikler. For å vurdere påliteligheten til Atekst gjennomførte jeg en stikkprøve hvor jeg sammenlignet Ateksts artikler med artikler hentet fra papiravisene og fra søkemotorene på aftenposten.no og dagbladet.no. Flere av artiklene hentet fra avisene dukket ikke opp i Atekst. Rossland (2006, s. 34) har i sin hovedoppgave diskutert noen

mulige årsaker til at avisartikler ikke registreres i Atekst. En forklaring kan være at NTB saker ikke blir registrert som avisenes egne artikler p.g.a. opphavsrett. NTB's saker er derimot tilgjengelige på Atekst, men det er ikke mulig å se hvilke av disse Aftenposten har publisert. En annen faktor kan være at frilansjournalister og andre private innsendte innleggere har muligheten til å reservere seg mot videre publisering på Atekst. Prosentandelen som reserverer seg er derimot svært lav i følge Mediearkivet.no (sitert i Rossland 2006). En annen problematikk er at artikler som kun inneholder grafikker, fotografier eller videoer ikke blir registrert fordi Atekst er et rent tekstarkiv. Ut ifra stikkprøven fant jeg i tillegg ut at flere av papiravisartiklene ikke var ordrett sitert. I diskursanalysen legger jeg stor vekt på verbalspråket i teksten. Det er derfor svært viktig at det som står i teksten er korrekt sitert slik at funnene blir valide. Med bakgrunn i dette valgte jeg derfor å kjøpe inn alle papiravisene og hente nettartiklene fra avisenes egne søkemotorer på aftenposten.no og dagbladet.no.

Det er derimot flere utfordringer ved å hente artiklene fra søkemotorene. På tidspunktet da artiklene skulle innsamles var det ingen av avisene som hadde en egen kategori for artikler som omhandlet terroraksjonen. Aftenposten hadde derimot en liste på 195 artikler som var samlet inn f.o.m. 22. juli t.o.m. 29. juli, men siden denne listen kun inneholdt enkelte artikler og ikke alle ble denne listen ikke benyttet. I stedet ble innsamlingen gjort gjennom å anvende ulike emneord i søkemotorene. Emneordene som ble brukt både i aftenposten.no og dagbladet.no var: «22. juli», «22.07», «eksplosjon», «terror», «Anders Behring Breivik», «rosetog», «Utøya», «Regjeringskvartalet», «Stoltenberg», «Storberget» og «Sundvolden». Gjennom å bruke emneord som utvelgelsesmetode risikerer man å gå glipp av mange relevante artikler som ikke inneholder disse emneordene. Ordene er derimot såpass vide at de trolig vil fange opp de fleste artiklene som omhandler terroraksjonen. Det vil derfor ikke ha noen stor betydning for konklusjonen.

De fleste artiklene hadde flere av emneordene i seg, dette skapte store utfordringer i forhold til å ikke skrive ut den samme artikkelen flere ganger. Artiklene måtte derfor sorteres etter publiseringstidspunkt (klokkeslett og dato), slik at man lett kunne luke ut doble utskrifter. Hvert emneord inneholdt 6 - 248 artikler. Det har derfor vært en enorm jobb å gå gjennom alle artiklene og plukke ut hvilke som er relevante. Når man skal gå gjennom såpass mange artikler, bør man være klar over at enkelte artikler ubevisst kan ha blitt oversett. Denne sannsynligheten er noe mindre hos Dagbladet da linken til artiklene skiftet farge dersom man trykket på den. Det skulle i tillegg vise seg å bli utfordrende å skrive ut artikler fra aftenposten.no. En teknisk feil på nettsiden, gjorde at det tok svært lang tid å skrive ut hver enkelt artikkel. Enkelte av linkene var i tillegg tomme. Dette kan være noe av grunnen til at 83 færre artikler ble samlet inn fra aftenposten.no enn

fra dagbladet.no. Jeg mener derimot at utvalget av nettartikler fra aftenposten.no er såpass stort at det er valid nok til å kunne sammenlignes med utvalget fra dagbladet.no.

3.2.3 Utvelgelse av variabler og verdier

Kriteriene for verdiene er inspirert av Matthes og Kohrings (2008, s. 266) tanke om at verdier bør strebe etter å være gjensidig utelukkende, grundige og selvstendige. Med et så stort og bredt tema som terroraksjonen 22. juli var det vanskelig å definere helt utelukkende verdier. Enkelte av verdiene er dermed ikke totalt utelukkende, men heller en balansegang mellom verdier som er grundige og som ikke overlapper mange andre verdier. Før selve kodingen begynte ble det gjennomført en pilotundersøkelse av 20 artikler. Fem av artiklene var tatt fra Aftenposten nett, fem fra Aftenposten papir, fem fra Dagbladet nett og fem fra Dagbladet papir. Neundorf (2002, s. 146) mener at man bør gjøre et tilfeldig utvalg av artikler i en pilotundersøkelse. I mitt tilfelle ønsket jeg å teste at kodeboken fungerte både for nettartikler, papirartikler og for de to ulike avisene. Artiklene ble derfor delvis strategisk plukket ut fra media og avis, men ellers var de tilfeldig utvalgt.

Resultatet fra pilotundersøkelsen førte til at en rekke variabler og verdier måtte endres på.

Hovedgrunnen var fordi mange av verdiene ikke var tilstrekkelig gjensidig utelukkende. I tillegg måtte to variabler fjernes fordi det ikke var mulig å kode dem i SPSS. Den ene variabelen skulle måle hvem som hadde skrevet artikkelen. Det var ikke mulig å måle dette fordi det ofte var flere personer som var ansvarlige for artikkelen. Det samme problemet gjaldt en variabel som skulle måle kildene i artikkelen, da artikkelen ofte inneholdt flere kilder. Denne variabelen ble endret til å kun registrere hovedkilden. Siden det ble gjort en rekke endringer ble resultatet fra pilotundersøkelsen ikke inkludert i oppgaven.

For å finne «vinklingene» av gjerningsmannen ble teori om tolkningsrammer benyttet. Det har vært et bevisst valg å kalle det «vinklinger» i stedet for «tolkningsrammer». Grunnen til det er fordi tolkningsrammer krever en mye mer systematisk innsamling enn hva som har blitt gjort i dette studiet. Det er viktig å forklare hvordan man kom frem til de ulike vinklingene. Hvis man ikke gjør det kan det oppstå hva Matthes og Kohring (2008, s. 260) kaller «*methodological black box*». Det vil si at man fort kan utvikle vinklinger ut ifra forskerens perspektiv og ikke vinklinger som faktisk er i medieteksten. De ulike vinklingene ble utformet på en induktiv måte, hvor de ble utformet ut ifra allerede innsamlet materiale i stedet for å definere dem på forhånd (Beyer 2010, s. 166).

Fordelen med å bruke en induktiv tilnærming er at den er mer åpen for å fange opp eventuelle «nye» vinklinger. På den andre siden kan den være preget av forskerens idiosynkrasier. For å gjøre innsamlingen mest mulig fleksibel for nye vinklinger ble variabelen «V23: Andre vinklinger av

gjerningsmannen» inkludert. Dersom flere enn ti artikler inneholdt en ny vinkling skulle denne vinklingen bli omformet til en variabel og kodes på lik linje som de andre vinklingene. Ut ifra denne metoden ble rammene «en feminin person» og «en selvgod/oppmerksomhetssyk bløffmaker» utformet. Det var allikevel 25 artikler som inneholdt andre vinklinger som ikke ble inkludert i kodeboken fordi færre enn ti artikler inneholdt disse vinklingene (se vedlegg 7.3). Dette er en såpass liten andel av den totale dekningen at det ikke vil ha noe betydning for funnene i analysen. Gjennom å ikke bruke forhåndsdefinerte vinklinger kan det være vanskelig for andre forskere å gjenta studiet fordi de ofte er sakspesifikke (Beyer 2010, s.166-167). Derimot er det nettopp disse sakspesifikke vinklingene dette studiet ønsker å finne.

3.2.4 Koding av artiklene

Statistikkprogrammet SPSS ble brukt for å kode det innsamlede datamaterialet. Utvalgsenheten er avisartikkel, hvor hver artikkel blir kodet hver for seg uavhengig av størrelse. Det vil si at alt fra nyhetsartikler til notiser ble kodet som gjensidig like enheter. Unntaket her er fakta bokser eller andre elementer som tydelig tilhører artikkelen. Det skulle vise seg at det derimot ofte var vanskelig å vurdere hvorvidt notisene tilhørte artikkelen eller ikke, notisene ble derfor konsekvent kodet som en egen enhet. Papir og nett er svært ulike medier, enkelte av verdiene passet derfor ikke til begge. Artiklene har derfor bare blitt kodet ut ifra de variablene som har vært relevante. Nedenfor har jeg forklart de ulike variablene i kodeboken nærmere:

Generell informasjon: (ID, Avis, mediet, publisering, oppdatert, størrelse): Det er helt nødvendig å kode om artikkelen er fra Aftenposten eller Dagbladet, nett eller papir. Hvis ikke blir det vanskelig å sammenligne mediene i SPSS. Det kan også være nyttig å kode publiserings- og oppdaterings-tidspunktet på nettartiklene, for å se hvilke artikler avisene har endret på i etterkant. Jeg har i tillegg valgt å kode størrelse på artikkelen for å se hvor stor plass gjerningsmannen fikk sammenlignet med andre temaer om terroraksjonen.

Sjangere: Sjangertilhørighet kan ha en stor påvirkning på hvordan leseren tolker og opplever en tekst (Hågvar 2007). Hvilke sjangere avisene benytter seg av har dermed mye å si for hvordan gjerningsmannen blir mediert og tolket av leseren. En tekst kan ofte være preget av flere sjangere. Hågvar (2007, s. 29) mener det vage skillet mellom sjangrene gjør at det nærmest er umulig å kategorisere nett- og papirartikler inn i bestemte sjangerkategorier. For å unngå å presse tekstene ned i en sjanger-«tvangstrøye» har jeg valgt å ha en egen verdi for artikler med «blanding av ulike sjangere». I tillegg inneholder kodeboken verdien «annet» for tekster med sjangere som ikke tilhører noen av de andre verdiene, slik som leserinnlegg. Ytreberg (2008, s. 27-28) mener at mange

redaksjoner har bestemte regler for hvilke leserinnlegg som er tilstrekkelig relevante og interessante til å publiseres. Leserinnlegg er også en del av det medierte bildet av gjerningsmannen og har dermed blitt inkludert i den kvantitative analysen. Derimot har jeg ikke valgt å ha leserinnlegg som en egen verdi i kodeboken eller inkludere dem i diskursanalysen, fordi redaksjonene ikke har hatt en påvirkning på selve utformingen av teksten. I kodeboken bruker jeg sjangerbegrepene: «nyhetsartikkel», «nyhetsreportasje», «feature», «intervju», «kommentar», «kronikk», «replik», «debatt», «lederartikkel», «bildereportasje», «kavalkade» og «notis». Disse sjangerbegrepene baserer seg på Aarnønes (2007) beskrivelse av ulike sjangere, i boken *«Sjanger. Bruksbok for journalister»*.

Hovedkilder: Journalistene må daglig ta mange vanskelige avgjørelser, et av dem er hvilke kilder de skal bruke. Kildene som blir valgt kan ha en stor påvirkning på tekstens innhold (Fossum og Meyer 2008). Journalistenes kildevalg kan også si noe om hvilke personer og institusjoner journalistene mener er viktige (Allern 2001a, s. 273). Den kvantitative innholdsanalysen ser kun på hovedkilden i teksten. Diskursanalysen har til en viss grad kompensert for dette ved å gå i dybden på kildebruken.

Hovedtemaer: En artikkel inneholder ofte flere temaer. For å finne hovedtemaet i teksten har jeg tatt utgangspunkt i tittelen, ingress og inngangen til teksten. Grunnen til det er fordi en nyhetsartikkel ofte er strukturert etter en «omvendt pyramide» hvor det viktigste blir presentert først i teksten og deretter får teksten en fallende viktighet. Det er også ofte denne delen som blir lest først, sammen med visuelle elementer (Hågvar 2007, s. 64). Det å være konsekvent på hvordan hovedtemaet blir valgt er svært viktig i forhold til påliteligheten til funnene. Men det kan også være en begrensning at ikke temaer lenger ned i artikkelen blir registrert.

Bilder (hovedbilde og støttebilde): Bilder er ofte det første leseren ser, mange ganger kan et bilde avgjøre om leseren leser resten av teksten (Eide og Ottosen 2008). Det visuelle har dermed en stor påvirkning på folks oppfattelse av terroraksjonen og gjerningsmannen. Hvilke bilder som går igjen i artiklene kan si noe om hva redaksjonene mener er viktig å få frem. Flere av tekstene inneholdt et støttebilde som nærmest var like stort og viktig som hovedbildet. Jeg valgte derfor å kode både støttebildet og hovedbildet i teksten. Enkelte artikler på nett inneholder videoer. Ved koding av variabelen «V13: Bilder», blir en video talt som ett bilde. Dersom videoen er hovedbilde eller støttebilde blir den kodet på samme måte som om den skulle vært et fotografi.

Vinklinger: en utfordring med å kode vinklinger kan være å vite hvilke elementer som må være til stede i artikkelen for at man kan si at artikkelen inneholder en spesifikk vinkling (Matthes og Kohring 2008, s. 263). For å kunne definere hvilke vinklinger tekstene har, har jeg brukt en tilnærming utformet av Semetko og Valkenburg (2000). I deres forskningsprosjekt hadde de definert 20 spørsmål som forskeren måtte svare ja eller nei på. Alle spørsmålene refererte til noen forhåndsdefinerte rammer. Semetko og Valkenburg slo skårene sammen på de ulike variablene slik at hver enhet fikk et resultat mellom 0 og 1. På den måten kunne de se hvor sterk tilstedeværelse rammen har på hver enhet. Noe som styrker validiteten til resultatet. I dette forskningsprosjektet har det blitt utformet 4 spørsmål for hver vinkling, til sammen 32 spørsmål (se vedlegg 7.1). På grunn av omfanget av antall artikler har ikke svaralternativene blitt kodet, men heller blitt brukt som en ledesnor for å se hvilke vinklinger artikkelen inneholder. Det betyr at hver vinkling blir sett på som like viktig for teksten uansett hvor sterk fremtreden den har i teksten. Det gjør at jeg heller ikke kan se hvilke vinklinger som oftest ble brukt som hovedvinkling i tekstene, noe som kunne vært interessant.

3.2.5 Analyse av artiklene

Store deler av den kvantitative innholdsanalysen er en univariat analyse. Det vil si at jeg analyserer hver enkelt variabel for seg selv (Neuendorf 2002, s. 169; Østbye m.fl. 2007, s. 160). Dette er en god metode for å se hvordan avisene prioriterer ulike temaer, kilder, bilder og lignende. Gjennom denne metoden kan jeg enkelt se om redaksjonene har prioritert en verdi eller flere av verdiene (Østbye m.fl. 2007, s. 160-170). Det har også blitt gjennomført en bivariat korrelasjonsanalyse av variablene V16-V25. En bivariat korrelasjonsanalyse betyr at jeg analyserer om det er samvariasjon mellom to eller flere av variablene. For å måle korrelasjonskoeffisienten har jeg brukt pearson. Hvor -1 betyr perfekt negativ korrelasjon, ved 0 så er det ingen korrelasjon i det hele tatt og 1 er helt perfekt korrelasjon. For å måle om resultatet er signifikant har jeg brukt «two-tailed» test. Ved å måle signifikansen finner man ut sannsynligheten for at resultatet er tilfeldig (Jacobsen 2005, s. 322-338). Ifølge Østbye m.fl. (2007, s. 171) så bør man ha minst hundre enheter for å kunne si noe om populasjonen. Alle de 1323 enhetene er inkludert i den bivariate analysen og er derfor solid over den anbefalte grensen. Analysen sier derimot lite om den kausale sammenhengen mellom variablene, da er man nødt til å ta en multivariat analyse hvor man inkluderer flere variabler i testen (Østbye m.fl. 2007, s.185). Det vil si at selv om den bivariate analysen viser at variabelen «gal manns verk» og «selvgod» ofte korrelerer så betyr det ikke at «gal manns verk» er den eneste årsaken til at variabelen «selvgod» også er i artikkelen. F.eks. kan andre variabler slik som tema, kilder eller bilder påvirke artikkelens valg av vinklinger.

3.2.6 Utfordringer

I kvantitativ innholdsanalyse er det viktig at dataregistreringen og analyseteknikken er systematisk og konstant. Det vil si at man formulerer generelle regler for hvordan materialet skal behandles slik at andre forskere skal kunne komme frem til samme resultat. For å kunne oppnå dette er det viktig å være objektiv og ikke bruke for mye skjønn (Jacobsen 2005). Personlig mener jeg det er umulig å ikke bruke noe form for skjønn ved koding av artiklene og utvelgelse av variabler/verdier. Skal f.eks. et bilde av Jens Stoltenberg foran rosetoget den 25. juli registreres som «8 = representanter fra regjeringen, stortinget eller kongehuset» eller «12 = generell nasjonal og internasjonal sorg»? Slike avveininger er preget av en viss grad av skjønn. Det er da viktig å ha en detaljert kodebok slik at man får en konsekvent koding av artiklene. Det har blitt gjort en rekke endringer i kodeboken både etter pilotundersøkelsen, men også underveis i kodingen for å oppnå en konsekvent kodemetode.

3.2.7 Validitet og reliabilitet

Reliabilitet betyr pålitelighet, det vil si at dersom reliabiliteten på funnene er høy skal man kunne utføre det samme prosjektet på et annet tidspunkt og fremdeles få det samme resultatet. For å kunne oppnå dette må behandlingen av dataen være nøyaktig sett i et metodisk perspektiv. Det gjelder både kvaliteten i innsamlingen, bearbeidelsen av materialet og analysen av dataen (Østbye m.fl. 2007, s. 25- 27). Uten reliabilitet vil ikke funnene være pålitelige og da heller ikke valide, det er derfor viktig å teste kodingen slik at man er sikker på at den tilfredsstillende kravene for reliabilitet (Neuendorf 2002, s. 141). Kvantitative metoder har ofte en høyere reliabilitet enn kvalitative metoder fordi de er lettere å kode systematisk (Østbye m.fl. 2007). En kodebok kan i tillegg bidra til å gjøre det enklere for forskeren å være mer konsekvent og nøyaktig. Et viktig kriterie for kodeboken er at den skal være utformet på en sånn måte at flere enn en forsker skal kunne bruke kodeboken og komme frem til det samme resultatet (Neuendorf 2002, s. 142). Det har vært vanskelig å oppfylle dette kriteriet med et såpass omfattende materiale som i dette studiet. Jeg har likevel prøvd å oppnå dette kriteriet gjennom å gi en detaljert forklaring på hvordan de ulike artiklene skal kodes (se vedlegg 7.1).

Jeg har kodet alt datamaterialet selv, og dette ga meg en god oversikt over den totale dekningen til Aftenposten og Dagbladet. På den andre siden kan det her oppstå lav inter-subjektivitet, hvor det er fare for subjektiv skjevhet. Neuendorf (2002, s. 142) mener at datamaterialet må minst kodes av to forskere for å oppnå høy reliabilitet. På grunn av ressursbegrensing og omfanget på datamaterialet ble det vanskelig å gjennomføre en ekvivalenstest. Det vil si at flere forskere koder materialet for å

se om man får samme resultat (Neuendorf 2002). Det ble derfor heller gjennomført en stabilitetstest hvor samme forsker koder et utvalg av materialet to ganger. Det optimale her er at stabilitetstesten blir utført tilstrekkelig lang tid etter første koding slik at forskeren ikke husker resultatet fra sist gang. Første kodeperiode varte fra 5 oktober til 23. desember i 2011. Stabilitetstesten ble utført fra 1. februar til 5. februar 2012. Ideelt sett burde det her ha godt noe lenger tid mellom første- og annengangs koding. Neuendorf (2002, s. 159) anbefaler at mellom 10-100% av materialet blir testet, men aldri mindre en 50 enheter eller mer enn 300. 10 % av alle artiklene ble derfor tilfeldig plukket ut til å testes. Hvilke artikler som skulle inkluderes ble valgt ut tilfeldig av SPSS. Til sammen valgte statistikkprogrammet ut 132 artikler som skulle kodes på nytt. I testen målte jeg reliabilitetsprosenten for hver enkelt variabel i kodeboken. Variablene V1-V8, V13 er absolutte variabler og dermed vanskelige å kode feil. For å spare tid valgte jeg derfor å ikke inkludere disse variablene i testen. Derimot har jeg utført stabilitetstest på variablene V9-V12, V14-V27 (Se vedlegg 7.4). Det er litt uenigheter mellom forskere om hva som er en tilfredsstillende reliabilitetsprosent, i denne stabilitetstesten har jeg tatt utgangspunkt i Neuendorf (2002, s. 143) som sier at en reliabilitetskoeffisient over .90 er akseptabelt i alle sammenhenger, mens .80 er akseptabelt i de fleste sammenhenger.

Interkodet reliabilitet koeffisient måler tre ulike ting: enighet, enighet med tilfeldighet, og kovarians. Kovarians er mest relevant hvis man har mange variabler som måler på et rationivå eller intervallnivå (Neuendorf 2002, s. 151-153). I dette prosjektet er noen av variablene på rationivå, men disse er relativt enkle å kode og er dermed ikke nødvendige å teste. Ideelt sett bør man regne ut Cohens «kappa» eller Scotts «pi» for å finne ut hvor mye av kodingen som første og annen gang er lik av en ren tilfeldighet. Flere forskere mener derimot at «kappa» og «pi» ofte kan bli for konservativt i forhold til oppgavens formål (Neuendorf 2002, s. 151). Jeg har derfor valgt å kun regne ut «enighet» mellom første og andre gangs koding. Gjennom å måle enigheten finner man en grov skisse av reliabilitetsprosenten. Dette kan måles gjennom Holstis metode (Neuendorf 2002, s. 149):

$$PA_o = \frac{2A}{Na + Nb}$$

PA_o = andel enighet, observert

A = utsagn kodet likt

Na = antall utsagn kodet første gang

Nb = antall utsagn kodet andre gang

Ut ifra resultatene av stabilitetstesten kan man se at den gjennomsnittlige reliabilitetsprosenten er på 0.95 noe som er svært høy. Men det var stor forskjell i de ulike reliabilitetsprosentene. De variablene som omhandler de ulike vinklingene av gjerningsmannen har fått en svært høy reliabilitetsprosent. Hovedgrunnen er trolig at svært mange artikler ikke omtaler gjerningsmannen i det hele tatt, det er dermed ingen tvil om at artikkelen ikke inneholder den aktuelle vinklingen. Dermed er det færre artikler man er i tvil om ved koding av disse variablene sammenlignet med enkelte av de andre variablene. De variablene som fikk under 90 % var «V11: hovedkilde» og «V12: hovedtema». Det var ikke noe stor overraskelse at disse to variablene fikk lavest reliabilitetsprosent. Hovedgrunnen er fordi man i større grad må bruke skjønn ved koding av disse variablene sammenlignet med de andre variablene. Det er ikke optimalt at disse variablene fikk såpass lav reliabilitetsprosent som 0.80 og 0.81. I analysen bør resultatet av disse variablene bli sett på med et mer kritisk blikk.

3.3 Diskursanalyse

3.3.1 Hvorfor bruke diskursanalyse i dette studiet?

Hågvar (2007, s. 18) definerer diskursanalyse som «[...] hvordan en tekst er tilpasset en bestemt kontekst, og hvilke tenke-, tale-, handlings- og bæremåter denne teksten uttrykker i den aktuelle konteksten». Med andre ord en avisartikkel dannes ut ifra bestemte mønstre i samfunnet som blir påvirket av mange ulike kulturelle og sosiale faktorer. Det er flere fordeler med å bruke diskursanalyse i dette studiet. For det første går den mer i dybden på artiklene enn det en kvantitativ innholdsanalyse gjør. Derfor kan denne metoden være et godt supplement for å gi en bredere og mer detaljrik beskrivelse av hvordan avisene har dekket gjerningsmannen. Diskursanalyser er også en god metode for å få en bedre forståelse på hvordan det visuelle, teksten, sjanger og kontekst henger sammen og påvirker hverandre. Avisene er to svært ulike medieinstitusjoner, de har ulik målgruppe, ulik layout på artiklene og ulik organisasjonsstruktur. En diskursanalyse kan gi et innblikk i hvilke interne normer og verdier de ulike avisene har og hvordan dette påvirker dekningen. Men det er ikke bare den interne konteksten som kan ha en påvirkning, funnene i dette studiet viser at mange ulike elementer i omgivelsene har hatt betydning for dekningen. Flere ulike former for tekstanalyse ser kun på teksten og ikke konteksten. En diskursanalyse er derfor en god metode for å avdekke hvilke sosiale føringer som har vært med på å påvirke avisenes dekning (Jensen, s. 16).

3.3.2 Avgrensning og utvalgelse av artikler

På grunn av tidsbegrensning og plass i oppgaven ble kun 14 artikler inkludert i diskursanalysen. Alle artiklene er strategisk valgt ut ifra hvilke artikler som på best mulig måte bidrar til å svare på oppgavens problemstilling. For det første måtte artiklene omhandle gjerningsmannen og da helst hans personlighet og ikke hans handlinger. Underproblemstillingene ønsker å undersøke hvorvidt det medierte bildet av gjerningsmannen endret seg i løpet av de fire tidsfasene, i tillegg til om det er noen forskjeller og likheter mellom nett/papir og Aftenposten/Dagbladet. To artikler fra Aftenposten (en nett og en papir) og to artikler fra Dagbladet (en nett og en papir) ble derfor valgt ut fra hver tidsfase. Det eneste unntaket her var fase nummer 1 hvor kun to papirartikler ble analysert (en fra Aftenposten og en fra Dagbladet). Grunnen til dette var fordi det var få nettartikler den 22. juli som omhandlet gjerningsmannen.

3.3.3 Koding av artiklene

Diskursanalyser kan fort bli preget av forskerens egne normer, tanker og kulturelle bakgrunn. For å gjøre funnene valide og pålitelige er det derfor helt avgjørende at kodingen og analysen er basert på et godt teoretisk og metodisk grunnlag (Jørgensen og Phillips 1999, s. 12). Det er også viktig å være konsekvent i analysen slik at funnene fra de ulike tekstene blir sammenlignbare (Hågvar 2007, s. 39-40). Det har derfor på forhånd blitt utformet en mal som analysen tar utgangspunkt i. Denne malen er inspirert av Hågvars (2007) forslag til hvilke elementer som bør være med i en diskursanalyse. Fairclough (2008), Jørgensen og Phillips (1999), Sandvik, Svennevig og Vagle (1995) og flere andre teoretikere ser på diskursanalyser av generelle tekster, hvor språkets funksjon får et spesielt stort fokus. Hågvars fremgangsmåte er basert på mange like prinsipper som disse teoretikerne, så på den måten vil også deres teori bli sentral i oppgavens diskursanalyse. Grunnen til at jeg har valgt å ta utgangspunkt i Hågvars fremgangsmåte er fordi han ser på diskursanalyser av avistekster. Det er likevel viktig å påpeke at det ikke finnes noe fasitsvar på hvordan man bør utføre en diskursanalyse (Fairclough 2008). Mens andre analysemetoder slik som kvantitativ innholdsanalyse ofte preges av å være fast og skjematisk, vil en diskursanalyse aldri være det (Larsen 2008, s. 25). Hågvars fremgangsmåte har derfor hovedsakelig blitt brukt som veiledning for hvordan jeg kan utforme min egen diskursanalyse. Ikke alle elementene Hågvar foreslår er for eksempel like relevante og interessante i forhold til dette studiets problemstilling. Analysen ser derfor kun på de elementene som kan bidra til å gi en bedre forståelse av Aftenposten og Dagbladets dekning av gjerningsmannen. Det er heller ikke alle elementene som vil passe til hver enkelt artikkel. Spesielt siden analysen tar for seg mange ulike tekster både i form, sjanger, tema og medier. Analysen vil derfor varierer litt for hver artikkel, hvor noen av analysespørsmålene har blitt

utelatt eller omformulert. Hågvar (2007) anbefaler å segmentere tekstene slik at det blir enklere å kode teksten. Alle tekstene har blitt segmentert opp i linjer, hvor hver enkelt linje har blitt videre analysert.

3.3.4 Analyse av artiklene

For å finne sammenhenger mellom tekst og kontekst er det viktig at begge delene blir analysert nøye. Kontekst er svært kompleks begrep, for å gjøre den mer konkret og håndgripelig valgte Hågvar (2007, s. 30-34) å dele konteksten opp i tre underdeler: kulturkonteksten, situasjonskonteksten og tekstuelle kontekster. Konteksten er relativt lik for mange av artiklene i dette studiet. For at det ikke skal bli for mye repetisjon har kulturkonteksten for alle artiklene blitt analysert som en helhet. Situasjonkonteksten og den tekstuelle konteksten har blitt analysert for hver enkelt artikkel, men har kun blitt prioritert i de tilfellene hvor det har vært noe nytt å tilføye analysen. Fairclough (2008, s. 29) mener at man ikke kan forstå sammenhengen mellom kontekst og tekst uten en inngående analyse av selve teksten. For å kunne forstå hvordan gjerningsmannen blir fremstilt i mediene er det essensielt å studere innholdet i selve teksten. De elementene som er direkte knyttet opp mot innholdet i teksten har derfor blitt tildelt størst plass i analysedelen. Den siste delen av diskursanalysen er en komparativ analyse av de ulike tekstene. Det komparative aspektet er svært viktig i forhold til å kunne svare på underproblemstilling 2, 3 og 4. De tre ulike delene av diskursanalysen er derimot ikke analysert separat, men som en integrert helhet for å lettere kunne se sammenhengen mellom de ulike tekstuelle elementene og konteksten. En perfekt diskursanalyse hadde vært å se på hvordan «*alt henger sammen med alt*» (Hågvar 2007, s. 37). Dette er så klart praktisk umulig og heller ikke hensikten i dette forskningsprosjektet. Analysens mål er heller å gi et overordnet bilde av hvordan konteksten har påvirket teksten. Nedenfor har jeg beskrevet de ulike elementene i diskursanalysen:

Kulturkontekster: Kan forstås som tekstens generelle og kulturelle bakteppe. Det er mest nødvendig å analysere kulturkonteksten når teksten kommer fra en annen kultur enn din egen (Hågvar 2007, s. 30). I dette studiet kan det likevel være nyttig å se på hvilken kulturell status avisartikler har i det norske samfunnet. Her vil det være et skille mellom nett- og papirartikler, i tillegg til Aftenposten og Dagbladet. I dette avsnittet vil jeg også gi noen generelle opplysninger om de ulike mediene, som kan være nyttig for analysen av tekstene.

Situasjonskontekster: Vil si de «umiddelbare og flyktige omgivelsene til teksten» (Hågvar 2007, s. 30). I studier av avisartikler kan det være interessant å se på hvilken posisjon teksten hadde i mediebildet på tidspunktet da den publisert, i tillegg til om det ble gjort noen redaksjonelle avveininger (Hågvar 2007, s. 30-31). Når man analyserer situasjonskonteksten er det også vanlig å se på lesernes oppfattelse av teksten. Dette har blitt utelatt i dette studiet fordi det er utenfor oppgavens rammer.

Tekstuelle kontekster: Her analyseres samspillet mellom andre tekster (tekstsamspill), tekstnormer og sjangere. Denne delen kan igjen deles inn i to deler hvor første del ser på «konteksten» og andre del «andre tekstsamspill». For å analysere «konteksten» blir teksten sammenlignet med andre artikler i avisen eller på nettstedet, mens «andre tekstsamspill» blir analysert gjennom å sammenligne teksten med andre tekster utenfor avisen. I en analyse av tekstuelle kontekster er det også normalt å se på «normsamspillet», det vil si å analysere samspillet mellom andre sjangere og tekstnormer (Hågvar 2007, s. 31). Dette er ikke like relevant i forhold til oppgavens problemstilling og har dermed blitt utelatt i analysen.

Bildebruk og layout: Diskurser er ikke bare tale- og skriftspråk, bilder er også en viktig del av analysen, spesielt relasjonen mellom tekst og bilde (Jørgensen og Phillips 1999, s. 73). Eide og Ottosen (2008, s. 5) mener det er et problem at medieforskning tradisjonelt sett har fokusert lite på fotografier, tegninger og grafiske effekters betydning på journalistiske tekster. Mennesker husker bedre bilde enn tekst, spesielt stillbilder (Eide og Ottosen 2008, s. 13-14). «På grunn av fotografiets realistiske karakter er vi ofte tilbøyelige til å se på fotografier som om de var vinduer mot virkeligheten» (Larsen 2008, s. 70). Larsen (2008) legger her vekt på at fotografer i likhet med journalister som skriver en tekst må gjøre en rekke bevisste valg. De må velge et motiv og et motiv kan igjen fremlegges på utallige ulike måter. Det er derfor svært viktig å analysere hvilket budskap bildene i artiklene gir. Gjennom å studere semiotikken i bildebruken kan man kartlegge hvilke denotasjoner (den 'direkte' betydningen) og konnotasjoner (den 'indirekte' betydningen) bildene har og se hvordan disse er uttrykt som en helhet i sammenheng med den kulturelle konteksten den inngår i (Gillespie og Toynbee 2006). Konnotasjoner kan ofte oppfattes forskjellig ut ifra hvilken bakgrunn leseren har. Siden analysen ser på norske aviser har jeg tatt utgangspunkt i hva jeg med min norske bakgrunn antar er nordmenns konnotasjoner til bildene. Men som regel er det ikke en bred enighet i befolkningen om hvilke konnotasjoner ulike bilder har (Larsen 2008, s. 91). Jeg må derfor være bevisst på at en rekke av konnotasjonene og assosiasjonene også kan være preget av min egen fortolkning av bildet. Hågvar (2007) har i boken «Å forstå avisa - innføring i praktisk presseanalyse» sett på hvordan plassering av ulike visuelle elementer og tekst kan påvirke leserens

opplevelse av en artikkel. Siden Hågvar fokuserer spesifikt på layout i avistekster har jeg tatt utgangspunkt i hans teori i analysen av mitt utvalg av avistekster.

Verbalspråket: Analyse av verbalspråket er svært komplekst. Fairclough (2008, s. 30) ser på språk som en sosial praksis mer enn en individuell aktivitet. Retorikk kan bl.a. forståes som all strategisk kommunikasjon, hvor man kan skille mellom overbevisende/overtalende og informerende (Andersen 1995). Denne delen av analysen ønsker å se om det finnes noen overtalende elementer i teksten i forhold til hvordan gjerningsmannen blir fremstilt. Teori rundt overbevisning kan her være relevant, hvor analysen ser nærmere på bruk av ethos (karakter/personlighet), pathos (følelser) eller logos (intellekt og rasjonalitet). Vagle (1995) mener man bør se tekstens verbalspråk på ulike nivåer. Hun skiller selv mellom ordnivå, grammatisk nivå og tekstnivå. Diskursanalysen i dette studiet går ikke strukturert gjennom disse tre nivåene. Men Vagles teori har blitt brukt for å belyse hvilke ord, grammatisk oppsetting og tekstuelle påvirkninger som finnes i fremstillingen av gjerningsmannen. Vagle (1995, s. 156) legger vekt på at «*språklig form og (kommunikativ) funksjon ikke er entydig og konstant*». Det vil si at «språkets regler» varierer ut ifra sted, medium, tid, tema og kontekst teksten er i. Når man studerer en tekst må man derfor ikke bare se på selve teksten, men også se på de omkringliggende faktorene.

Hvem får uttale seg?: Hvem får komme til orde? Hvem uttaler seg om ABB? Er det sakkyndige eksperter? Er det personer som kjenner ABB? Blir de oppgitt med fullt navn? Like viktig er hvem som ikke får uttalt seg, spesielt hvilke kilder journalisten indirekte bruker, men ikke henviser til (Hågvar 2007). Det er ikke bare valg av kilder som kan ha en påvirkning på teksten, også hvordan de blir sitert kan ha stor betydning. Direkte sitater skaper ofte en større nærhet mellom kilden og leseren enn det indirekte sitater gjør (Hågvar 2007, s. 87). Alle disse elementene er derfor viktig å få kartlagt med tanke på hvordan gjerningsmannen blir fremstilt i media.

Presupposisjoner i teksten: Presupposisjoner har også blitt analysert, det vil si at det ligger en indirekte forståelse av teksten som vi mer eller mindre går ut ifra. Presupposisjoner er «*med på å skape en udiskutabel referanseramme, som tas for gitt*» (Vagle 1995, s. 193). Det er viktig å få kartlagt hva man tar for gitt i den enkelte diskursen (Hågvar 2007, s. 92-94). Spesielt viktig har det vært å se hva avisene tar for gitt i forhold til gjerningsmannen, men også ordet «terror».

Agens og patiens: Den som utfører en handling kalles for «agens», den som handlingen går utover kalles «patiens» (Hågvar 2007, s. 95). Kartlegging av agens og patiens kan være nyttig for å se hvem som blir fremstilt som gjerningsmannen og hvem som har blitt fremstilt som et offer.

Komparative analyser: Underveis i analysen sammenligner jeg teksten med de andre tekstene i diskursanalysen. I tråd med studiets underproblemstillinger legger denne delen av analysen spesielt vekt på om det er noen ulikheter og likheter mellom tekstene skrevet på nett sammenlignet med papir, Aftenposten sammenlignet med Dagbladet. I tillegg til om det er noen likheter eller ulikheter mellom de fire tidsfasene.

3.3.5 Utfordringer

I en diskursanalyse er det umulig å få med alle relevante perspektiver (Hågvar 2007, s. 37). Det kan derfor være en rekke interessante aspekter som burde vært inkludert i analysen, men som ikke er det. Diskursanalysen er min egen tolkning av artikler jeg selv har strategisk valgt ut. Det er her viktig å presisere at analysen blir presentert i et bestemt perspektiv (Hågvar 2007, s. 31). Med min akademiske bakgrunn innen medievitenskap vil analysen bli belyst i et medievitenskapelig perspektiv. I tillegg har kun de aspektene jeg mener er mest interessante i forhold til problemstillingen blitt belyst. Jeg kan derfor ikke konkludere med hvordan gjerningsmannen blir presentert i avisene, men heller trekke frem noen av meningene i teksten og prøve å forklare hvordan de har oppstått i artikkelen.

3.3.6 Validitet og reliabilitet

Flere forskere mener at begrepene validitet og reliabilitet er basert på en kvantitativ logikk og at de dermed ikke er nok tilpasset kvalitative metoder (Thagaard sitert i Jacobsen 2005, s. 213). Jacobsen (2005, s. 213-214) mener denne tankegangen er en misoppfatning av begrepene. Han mener at gyldighet og pålitelighet kun betyr at man skal være kritiske til hva man selv samler inn av data og hvordan man analyserer materialet. Jeg er enig i oppfatningen til Jacobsen, men man bør også være bevisst på at diskursanalyser ofte har en lavere reliabilitet enn kvantitative metoder, fordi tolkninger av det visuelle og en tekst ofte kan være preget av individuelle oppfatninger.

En måte å styrke validiteten og reliabiliteten på er å sammenligne funnene med annen teori og empiri (Jacobsen 2005, s. 215-216). Gjennom hele analysen har jeg derfor prøvd å knytte funnene opp mot tidligere forskning. Det at jeg har gjort analysen systematisk og tatt utgangspunkt i noen faste elementer kan også være med på styre validiteten til analysen. Det at funnene er sammenlignbare er spesielt viktig siden jeg ønsker å gjøre en komperativ analyse av Aftenposten og Dagbladet, på nett og papir.

I forhold til ekstern gyldighet er ikke de 14 artiklene generaliserbare til å kunne gjelde hele Aftenposten og Dagbladets dekning. Kun artikler som omhandler gjerningsmannen har blitt valgt ut, det vil si at temaer som sorg, hendelsesforløp, politiets adferd og lignende har blitt selektert bort. Men funnene kan kanskje si noe generelt om hvordan gjerningsmannen har blitt dekket.

3.4 Kvalitative, semi-strukturerte intervjuer

3.4.1 Hvorfor bruke kvalitative, semi-strukturerte intervjuer i dette studiet?

Semi-strukturerte intervjuer er intervjuer der temaene er definert på forhånd og man har utarbeidet en intervjuguide før intervjuet. Kvalitative intervjuer går ofte mer i dybden på temaet enn det mange kvantitative metoder gjør (Berger 2000). Grunnen til at ikke strukturerte eller åpne intervjuer ble benyttet var fordi semi-strukturerte intervjuer er en god balanse mellom å få svar på konkrete spørsmål man lurer på, samtidig som den åpner opp for eventuelle tilleggsspørsmål og annen relevant informasjon (Tjora 2011; Jacobsen 2005). Dette er en metode som lar nyhetsredaktørene selv komme til ordet. På den måten får man mer informasjon om de ulike redaksjonelle avgjørelsene og hvordan dette har påvirket avisenes dekning. For å kunne svare på underproblemstilling: «Hadde dramatikken og unntakstilstanden en påvirkning på avisenes dekning på kort sikt?» Så er det viktig å intervju journalister som opplevde det første døgnet etter angrepet. Semi-strukturerte intervjuer er en god metode for å få kunnskap om intervjuobjektens erfaringer, holdninger og meninger (Tjora 2011, s. 90). Gjennom intervjuer kan man få bekreftet, avkreftet eller illustrert funn i andre kvalitative og kvantitative analyser (Jacobsen 2005). Intervjuene blir derfor ikke analysert for seg selv, men heller brukt for å tilføye eller avkrefte funn i den kvantitative innholdsanalysen, diskursanalysen og for å forklare unntakstilstanden den første tiden.

3.4.2 Avgrensning og valg av informanter og intervjusituasjon

To personer fra Aftenposten og to personer fra Dagbladet har blitt intervjuet. Kriteriet for intervjuobjektene var at alle skulle sitte inne med god kunnskap og personlig erfaring om avisenes dekning av terroraksjonen. Alle intervjuobjektene er mellomledere. Jeg valgte bevisst å ikke intervju redaktørene fordi de muligens ikke sitter inne med like mye personlig erfaring med selve utarbeidelsen av stoffet. Thomas (1995) mener at mellomledere kan være vel så gode kilder som de øverste lederne. Han begrunner dette med at de ofte har mer tid til å sette av til selve intervjuet, er som regel lettere å få tak i og de sitter ofte inne med mer detaljert kunnskap om spesifikke temaer

enn de øverste lederne. Et annet kriterium for intervjuobjektene var at de skulle ha ansvaret for avisens dekning både på papir og nett. Aftenposten har ulike avdelinger for nett og papir, derfor ble en nyhetsleder for papir og en nyhetsleder for nett intervjuet. Dagbladet har sammenslått disse enhetene, derfor ble leder av terrorgruppen og redaksjonssjef intervjuet. Et siste kriterium var at intervjuobjektene måtte ha tid og mulighet til å bli intervjuet ansikt til ansikt. Det kan være lettere å oppnå en personlig kontakt hvis man sitter fysisk overfor hverandre, noe som kan føre til at respondentene gir ærligere svar. I tillegg til at man lettere kan få oppklart eventuelle feiltolkninger enn hva man ville kunne gjort i brev eller e-post (Jacobsen 2005). Alle intervjuobjektene har ulike bakgrunner og har hatt ulike arbeidsoppgaver i forbindelse med dekningen av terroraksjonen. Deres bakgrunn og erfaring kan ha en påvirkning på hvilken informasjon de sitter inne med. Derfor vil jeg nå gå kort igjennom bakgrunnen til de ulike informantene:

Peter Markovski - 30 år og er nyhetsleder for innenriks og politikk i Aftenpostens papiravis. Han har jobbet i Aftenposten siden 2004. Aftenposten hadde syv reportere som jobbet fulltid med terrorangrepet. Markovski har vært leder for denne gruppen, i tillegg til å være nyhetsleder. Markovski var på jobb da bomben smalt. Han hadde ingen nære som omkom under terrorangrepet.

Helle Skjervold - 26 år og nyhetslederen for Aftenposten.no. Hun har jobbet i Aftenposten siden 2006. Skjervold var på jobb under terroraksjonen den 22. juli, på grunn av lav bemanning var hun både nyhetsleder for nett og frontsjef denne dagen. Som nyhetsleder har hun hatt det overordnede ansvaret for Aftenpostens dekning av terroraksjonen på nett. Etter den første måneden har Skjervold ikke hatt like mye ansvar for dekningen av terroraksjonen, men sitter likevel inne med mye kunnskap om den generelle dekningen. Skjervold kjente ingen som ble berørt av terrorangrepet.

Frode Hansen - 39 år og redaksjonssjef i Dagbladet. Hansen har i tillegg ledet Dagbladets «terrorgruppe» sammen med Espen Sandli. Hansen har jobbet i Dagbladet siden 1994. Han var ikke selv tilstede da bomben smalt, men kom på jobb senere samme kveld. Hansen kjente ingen av ofrene fra terroraksjonene, men sier likevel at han ble personlig berørt av hendelsen.

Kristoffer Egeberg - 37 år og redaksjonssjef for nettavisen i Dagbladet. Egeberg har jobbet i Dagbladet siden 2002. Egeberg var i tillegg fungerende nyhetssjef da bomben smalt. Nyhetssjefen, Arve Bartnes, som Egeberg vikarierte for kom tilbake på jobb 22. juli på kvelden. På grunn av det store presset hadde også Egeberg mye ansvar for dekning av terroraksjonen den første tiden, spesielt fikk han ansvaret for organisering og logistikk. Etter den første måneden har Egeberg ikke jobbet direkte med saker som omhandler terroraksjonen, men sitter likevel inne med mye generell

kunnskap om dekningen. Egeberg kjente ingen som omkom under hendelsen, men sier at hendelsene gikk personlig inn på ham.

I kvalitative intervjuer er det ikke antall informanter som gjelder, det er viktigere å finne informanter som sitter inne med mye kunnskap om det man ønsker å undersøke (Ryen 2002, s. 85). Ut ifra min vurdering var disse intervjuobjektene de kildene som kunne gi mest informasjon om avisenes dekning av gjerningsmannen. Øker man antall informanter ville datamaterialet blitt mer omfattende, noe som ville gjort tolkningsprosessen mer kompleks (Thomas 1995). På enkelte områder har det vært nødvendig å få ytterligere informasjon enn det disse fire intervjuobjektene kunne gi. Her har det ikke blitt utført strukturerte intervjuer men heller uformelle samtaler over telefon, e-post eller ansikt til ansikt med ulike personer.

Et større utvalg av intervjuobjekter kunne gitt en større bredde av ulike intervjuobjekter, noe som muligens hadde gjort utvalget mer representativt i forhold til hele avisen. Jeg har derfor valgt å ikke generalisere det intervjuobjektene sier til å gjelde for hele avisen, til tross for at de snakker på vegne av avisene, men heller se det som individers oppfatninger av dekningen. Likevel prøvde jeg å oppfordre intervjuobjektene til å snakke på vegne av avisen for å unngå for mange subjektive meninger. F.eks. ble alle spørsmålene formulert som: «hva mener Aftenposten/Dagbladet...» i stedet for: «hva mener du....».

Tre av intervjuene ble utført på grupperom på de respektive arbeidsplassene. Dette var steder intervjuobjektene hadde foreslått selv. Hvis intervjuobjektene får sitte der de ønsker å sitte kan det føre til at de føler seg mer komfortable og trygge (Tjora 2011, s. 105). Grupperom kan også være med på å skape en profesjonell atmosfære, noe som var ønskelig i dette tilfelle. Skjervold fra Aftenposten ønsket derimot å ha intervjuet i et rolig område i Aftenpostens kantine. Dersom man skal intervju personer som skal snakke på vegne av et selskap bør man helst intervju dem på deres arbeidsplass eller lignende for å ikke gjøre konteksten for personlig (Jacobsen 2005). I kanten var det mange folk og atmosfæren var mindre profesjonell enn på grupperommene. Dette kan ha påvirket svarene Skjervold ga. Jeg følte derimot at Skjervold svarte på vegne av avisen og at hun ikke ble påvirket av konteksten.

3.4.3 Koding og utforming av intervjuguide

Programmet Hyper Research ble brukt for å kode intervjuene. Ved å bruke dette programmet ble det enklere å sortere og sammenligne intervjuene. Det er svært viktig at både spørsmålene, kodingen og analysen av intervjuene besvarer prosjektets problemstilling (Østbye m.fl. 2007). Jeg

har prøvd å utforme intervjuguiden slik at den svarer på den overordnede problemstillingen. Spesielt har jeg lagt vekt på hvilke redaksjonelle avgjørelser som kan ha påvirket dekningen av gjerningsmannen, i tillegg til å få tilleggsopplysninger på enkelte funn som jeg har funnet i den kvantitative innholdsanalysen.

3.4.4 Utfordringer

Thomas (1995) hevder at det er en rekke utfordringer med å intervju elitepersoner. Han beskriver elitepersoner som ledere eller eksperter innenfor et konkret miljø, gjerne med en mektig posisjon. De mellomlederne jeg har intervjuet er ikke egentlige elitepersoner slik Thomas beskriver det. Jeg mener likevel at noen av de utfordringene Thomas nevner også gjelder for mellomledere. Ledere er trent til å uttale seg på vegne av bedriften. Enkelte kan derfor nærmest ha forberedt en tale før intervjuet for å sørge for at forskeren får et positivt inntrykk (Thomas 1995). I dette tilfellet kunne informantene ha interesser i å rettferdiggjøre det som hadde blitt publisert i avisene. Mange redaksjonelle avgjørelser ble tatt kontinuerlig uken etter 22. juli, og etterkløkskap kan være vanskelig å innrømme. Intervjuet er i tillegg svært avhengig av den personlige kjemien mellom intervjueren og intervjuobjektet for å kunne få ærlige svar fra respondenten (Tjora 2011, s. 94). Ulikheter i kultur, bakgrunn, kjønn, alder eller stilling mellom intervjuobjektene og forskeren kan påvirke tillitsforholdet mellom dem (Jacobsen 2005). Tre av informantene var menn, i tillegg til at de alle tre var en del eldre enn meg. Jeg har ikke jobbet som journalist og har lite erfaring som forsker. Det kreves mye erfaring og kunnskap av forskeren for å opprettholde validiteten i intervjuene og få frem sannheten i det som skal studeres (Kvale og Brinkmann, 2009). Jeg opplevde derimot at alle intervjuobjektene respekterte meg og mitt forskningsprosjekt. Jeg følte også at de svarte utfyllende og ærlig.

Flere av intervjuobjektene innrømmet at de ikke hadde personlig erfaring med enkelte av temaene i intervjuguiden. Skjervold (intervju 17.01.2012) fra Aftenposten sier at journalistene ofte har mer personlig erfaring med stoffet enn mellomlederne fordi de ofte jobber tettere med tekstene. Det er de som sitter i frontlinjen og prøver å få tak i informasjonen. Jeg valgte likevel å ikke intervju noen journalister fordi jeg ikke ønsket for mange individuelle opplevelser eller synspunkter om dekningen. Mellomlederne har ofte mer personlig erfaring med selve dekningen enn redaktørene, samtidig som de har evnen til å snakke på vegne av selskapet.

For å få mest mulig utbytte av intervjuene ønsket jeg å gjøre ferdig den kvantitative innholdsanalysen før intervjuene. Gjennom å gjøre det i den rekkefølgen hadde jeg mulighet til å stille konkrete spørsmål opp mot funnene fra innholdsanalysen. Dette medførte at intervjuene ikke

ble holdt før et halvt år etter terroraksjonen. Med en så lang tidsperiode kan det være vanskelig for informantene å huske hvordan situasjonen var og bakgrunnen for de valgene de gjorde akkurat på det tidspunktet. Informantene kan ha blitt påvirket av den offentlige debatten omkring medienes dekning av 22. juli, de kan i tillegg ha hatt vanskeligheter med å skille mellom deres egen dekning og andres mediers dekning. Slike situasjoner bør unngås fordi det setter respondentene i en situasjon der de fort kan svare på noe de egentlig ikke husker, noe som kan svekke gyldigheten til svarene (Berger 2000). I de tilfellene hvor informantene var usikre ble svarene de ga ikke tatt med i analysen. På den andres siden er ikke hensikten med forskningen å finne ut hva informantene tenkte i hendelsesøyeblikket, men heller deres generelle mening om mediedekningen. Intervjuene vil derfor gi nyttig data til forskningsprosjektet

En annen utfordring kan være at semi-strukturerte intervjuer ofte gir et svært omfattende datamateriale. Selv om det kun ble utført fire intervjuer måtte det gjøres en utvelgelse i forhold til hvilke svar som skulle inkluderes i analysen. Her er det lett at forskeren selv velger det som er mest relevant i forhold til tidligere funn. Det er så klart vanskelig å unngå en subjektiv selektering, men jeg har prøvd å velge ut de svarene som jeg selv mener er med på å besvare oppgavens problemstilling. En annen ulempe med semi-strukturerte intervjuer er at man ved å definere konkrete spørsmål på forhånd vil utelukke all annen relevant informasjon (Jacobsen 2005). Jeg var derfor svært bevisst på å stille mange oppfølgingsspørsmål og å ha en flytende samtale, slik at informantene skulle føle at de kunne komme med annen relevant informasjon. Oppfølgings-spørsmål er i tillegg svært viktig for å minke sjansen for at forskeren feiltolker svarene (Berger 2000).

Skriftspråk er som regel mye mer kompakt og velformulert enn talespråk (Hågvar 2007, s. 88; Svennevig 1995, s. 17-47). Under transkriberingen kom det frem at flere av intervjuobjektene til stadighet rotet med grammatikken eller puttet inn innholdstomme småord når de snakket. For at informantene ikke skal virke uartikulerte har slike småord blitt fjernet. Jeg har vært svært forsiktig med å omformulere setninger, men i de tilfellene der det har vært helt opplagt at de mente en annen ordlegging så har det blitt endret på. Hågvar (2007, s. 88) påpeker her at man bør være bevisst på at slike endringer kan føre til at sitatene blir påvirket av forskerens egen fortolkning. Alle intervjuobjektene er informert om at slike endringer har blitt gjort.

3.4.5 Validitet og reliabilitet

Under begge intervjuene ble det benyttet båndopptaker noe som gjorde det enklere for meg å følge med på intervjuene, noe som igjen førte til samtalen fløt lettere og det var lettere å komme med gode oppfølgingsspørsmål. I tillegg er det en stor fordel å bruke båndopptaker i forhold til transkriberingen hvor ordrette sitater vil gi en større troverdighet (Berger 2000). Man må likevel ta i betraktning at båndopptaker kan gjøre intervjuobjektene enda mer bevisste på hva de svarer (Jacobsen 2005). For å være sikker på at det som ble sagt i intervjuene var det respondentene faktisk mente, har jeg sendt dem en sitatsjekk. Her har jeg oppfordret dem til å gå gjennom sitatene og komme med eventuelle tilbakemeldinger eller korrigeringer. Dette er med på å øke reliabiliteten til intervjuintervjuene og transkriberingen.

4. Analyse

Analysen vil nå starte med å svare på underproblemstillingen: « Hadde dramatikken og unntakstilstanden en påvirkning på avisenes dekning på kort sikt?». Grunnen til at jeg valgte å ha med denne underproblemstillingen er først og fremst for å illustrere at terroraksjonen også hadde en påvirkning på journalistene. Noe som fikk ringvirkninger for mediedekningen, spesielt det første døgnet etter angrepet. Jeg ønsker med dette å legge noen premisser for innholdsanalysen og diskursanalysen.

4.1 Hvorfor dekket mediene terroraksjonen den 22. juli?

Det var ingen tvil om at terroraksjonen den 22. juli tilfredsstilte alle nyhetskriteriene for norske medier. Hendelsen var svært «*vesentlig*» i den form at det var et direkte angrep på hele det norske samfunnet og regjeringen. Handlingene hadde også en symbolsk betydning hvor gjerningsmannen hadde strategisk valgt ut to politiske terrormål. I tillegg kunne nok flere av leserne i norske medier «*identifisere*» seg med ofrene, i og med at de fleste var nordmenn og hendelsen skjedde i Norge. Det var en «*sensasjonell*» begivenhet ikke bare fordi det var svært mange som omkom og ble skadet, men spesielt siden de fleste var barn. Hendelsen var svært «*aktuell*» da både Aftenposten og Dagbladet begynte å dekke hendelsen kun minutter etter bilbomben ved Regjeringskvartalet gikk av. Det var i tillegg en «*konflikt*» mellom gjerningsmannen og det norske samfunnet. Flere av nyhetskriteriene flere journalistiske lærebøkene tar opp er dermed oppfylt (Allern 2011b). Hendelsen oppfylte også de fleste kriterier for global medieinteresse. Til tross for at angrepet skjedde i Norge, hadde gjerningsmannen et høyere ønske om å påvirke infrastrukturen i en rekke

land i verden (Breivik 2011). Det er i tillegg historisk interessant at en gjerningsmann alene har klart å utføre to såpass omfattende terrorangrep. I tillegg hadde aksjonene svært dramatiske følger med både bil bombing og en massakre på en øy. I følge Weimann og Winn (1994) får terroraksjoner slik som 22. juli ofte stor global medieoppmerksomhet siden hendelsen tar sted i et vestlig land og har stort sett vestlige ofre.

4.2 Journalistiske utfordringer

4.2.1 En uoversiktlig situasjon

Kaoset som spredde seg da bomben smalt den 22. juli, hadde en stor innflytelse på avisenes dekning, spesielt det første døgnet etter terrorangrepene. Aftenposten måtte evakuere, hadde mange sommervikarer på jobb og lokalene de evakuerte til, hadde dårlig internettforbindelse. Evakueringen førte til at de brukte mye tid på å flytte til nye lokaler og omorganisere medarbeidere. I tillegg var det en utfordring å jobbe borte fra Aftenpostens egne kontorer hvor alt av ressurser var tilgjengelig (Markovski, intervju 09.01.2012; Skjervold, intervju 17.01.2012). Dagbladet valgte å ikke evakuere og hadde mange erfarne medarbeidere på jobb, bl.a. sjefsredaktøren og nyhetsredaktøren. Informantene fra Dagbladet mente at situasjonen var svært kaotisk de første dagene, men at den var håndterbar (Hansen, intervju 10.01.2012; Egeberg, intervju 10.01.2012). Egeberg (intervju 10.01.2012) mente derimot at organiseringen og logistikken var en stor utfordring som tok mye verdifull tid. Evakueringen av Aftenpostens medarbeidere kan ha vært en av faktorene til at de kun publiserte 12 nettartikler om terroraksjonen den 22. juli, mens Dagbladet publiserte 38 artikler denne dagen.

4.2.2 Nettets utfordringer i krisesituasjoner

Den uoversiktlige situasjonen preget spesielt nettartiklene. Nyhetsleder for Aftenposten på nett beskriver situasjonen det første døgnet slik:

«Det var helt ekstremt uklart hva som egentlig foregikk og du skal på en måte dekke det live og hele Norge sitter og følger med [...]. Du må til en hver tid sørge for at alle artiklene var oppdatert med siste nytt, det var jo selvfølgelig kjempevanskelig, ikke minst på grunn av den ekstreme produksjonen det første døgnet. [...] Det blir et voldsomt press på å få ting kjapt ut, men fordelene er jo nettopp det at vi kunne dekke fortløpende og det var det et ekstremt behov for. Så slipper du å stresse så voldsomt med det at du må ha en egen vri til dagen etter, det var ganske åpenbart hva som var vinklingen [...].» (Skjervold, intervju 17.01.2012).

Nettet skaper med andre ord både utfordringer og muligheter for journalistene. Hvis en nyhet først blir publisert på nettet, tar det ofte bare minutter før konkurrentene har publisert det samme. Hurtig publisering på nett har nærmest blitt en norm i nyhetsjournalistikk. Hågvar (2007, s. 196-197) mener dette er med på å øke konkurransen mellom avisene. Intervjuobjektene opplevde derimot en omvendt effekt, hvor konkurransen mellom mediehusene ble redusert de første dagene etter terroraksjonen. Skjervold fra Aftenposten sier at:

«Det er kanskje den første situasjonen i mitt liv som journalist, hvor jeg ikke har tenkt noe på konkurranse eller opplevd det som så veldig avgjørende egentlig. Du skiller gjerne mellom egen saker og fellessaker, og det er den største fellessaken som noen gang har skjedd i Norge og da er man i en litt annen modus, [...] du blir mer fokusert på informasjonsbehovet og jeg følte at det ble en helt uvesentlig om det var VG eller vi som hadde nyheten først eller hva slags trafikk vi hadde. [...] Det begynte heller etter at [...] den første uken hadde begynt å lagt seg litt. Etter det har det vært en kjempekonkurranse om å prøve å drive saken videre og gi den beste journalistikken på det [...].» (Skjervold, intervju 17.01.2012).

Egeberg fra Dagbladet mener heller det oppsto et kollegialt fellesskap om å få mest mulig informasjon ut:

«Jeg tror heller man føler et kollegialt fellesskap når såpass store ting skjer. Vi hadde mange redaksjoner som kom hit som gjestet oss. Tyske, danske, svenske, franske, tyrkiske kolleger som nærmest bodde i denne redaksjonen her. [...] Så begynner hverdagen igjen ikke sant, så begynner disse lekkasjene og sånne ting, så det er klart at i dag så er det en konkurranse som på alle andre saker.» (Egeberg, intervju 10.01.2012).

Markovski (intervju 09.01.2012) fra Aftenposten følte derimot at det hele tiden har vært en viss form for konkurranse. Han mener at selv om saken var kompleks og informasjonsbehovet var stort, var det konkurranse for å dekke hendelsene på best mulig måte. Intervjuobjektene sier at de fulgte nøye med på hva andre medier valgte å publisere, men dette hadde liten påvirkning på hvordan de selv valgte å dekke hendelsene. Enkelte av intervjuobjektene mener derimot at de valgte å publisere konkrete opplysninger, f.eks. informasjon om ABBs manifest, tidligere enn de ellers ville gjort fordi andre medier allerede hadde offentliggjort det (Skjervold, intervju 17.01.2012).

I krisesituasjon er det en knapphet på tid, presset på å publisere hurtig og informere kontinuerlig gjør at redaksjonene ikke har lang tid på seg til å bestemme hva som skal publiseres. Den kvantitative innholdsanalysen viste at de fleste nettartiklene var blitt endret i ettertid, det gjaldt både Aftenposten og Dagbladet. En tekst kan oppfattes helt ulikt av leseren når den først blir publisert, fra når den er ferdig redigert (Hågvar 2007, s. 195-217). Det kan derfor ha stor betydning for forskningsresultatet om man analyserer artiklene før de blir endret, underveis eller etterpå. Denne

studien ser på artiklene i etterkant av journalistenes redigering. Hovedgrunnen til dette er at avisenes søkemotorer tar utgangspunkt i allerede endrede nettartikler. Jeg har gjort flere forsøk på å få tak i nettartiklene slik de først ble publisert, men det virker som det er lite sporbart hvilke endringer som har blitt gjort. Aftenposten og Dagbladet har hvert sitt arkivsystem som tar bilder av fronten hver time. Men siden det bare gjelder fronten, er det også her vanskelig å spore endringene i hver enkelt artikkel. Dessuten blir det gjort endringer mellom hver billedtaking. Nasjonalbiblioteket i Mo i Rana tar skjermbilder av nettartiklene hver dag, men siden terroraksjonen ble gjennomført fredag etter ordinær arbeidstid, ble det kun arkivert nettartikler f.o.m. 25. juli. De artiklene som ble samlet inn etter 25. juli, fikk vi heller ikke tilgang til fordi Nasjonalbiblioteket fremdeles ikke hadde fått godkjenning av Datatilsynet til å dele disse artiklene offentlig (Kjersti Rustad, ansvarlig for nettdokumenter ved Nasjonalbiblioteket, telefonsamtale 08.11.2011). Intervjuobjektene sier derimot at stort sett alle endringene som har blitt gjort, er oppretting av skrivefeil, korrigering av feilaktig informasjon eller tilføyning av informasjon (Skjervold, intervju 17.01.2012).

4.2.3 Informasjonsflyt mellom myndigheter og presse. Er lekkasjer sunn journalistikk?

I krisesituasjoner er det ofte knapphet på informasjon. Politiet var svært raske med å sperre av området rundt Regjeringskvartalet, beskytte ofrene og verne om gjerningsmannen. Det ble derfor en utfordring for journalistene å få tak i kilder, spesielt fra Regjeringskvartalet (Egeberg, intervju 10.01.2012). Politiet ble på mange måter en veldig viktig kilde for pressen. Intervjuobjektene hadde ulike erfaringer med hvordan de opplevde informasjonsflyten mellom myndighetene og pressen. Spesielt Hansen fra Dagbladet og Markovski fra Aftenposten opplevde at informasjonen fra myndighetene var god den første uken:

«Ja. Jeg føler at Oslopolitiet har vært åpen i saken, i forhold til mange andre saker som blir etterforsket. Det er klart mange spørsmål de ikke kan svare på, på grunn av etterforskningen. Det er klart en rekke ting de burde svare på, men som de allikevel ikke svarer på. Men overordnet så syns jeg de har vært gode. Selvfølgelig har vi savnet svar på helt konkret tidspunkter om politiaksjonen osv. Men vi må huske at Breivik har jo en representant han har advokater, de snakker på vegne av han. Så informasjon om Breivik syns jeg har vært bra den.» (Hansen, intervju 10.01.2012).

«[...] Spesielt den første uken så syns jeg politiet var gode på å ha jevnlig oppdateringer, jevnlig pressekonferanser og jevnlig informasjonsmøter. Selvfølgelig ønsket vi mye mer enn det de ga, men de sa i alle fall så kjapt de kunne at han har erkjent det som har skjedd og han forklarer det på den og den måten. [...] Det jeg ikke syns de var like gode på var detaljer som for oss var viktig å formidle til nordmenn sånn som medhjelpere, nettverk, har han kommet med flere trusler, mener politiet at det kommer til å skje mer. Sånne detaljer var de veldig sparsommelige på, sikkert fra politiets del med god grunn [...].» (Markovski, intervju 09.01.2012).

Men selv om Markovski opplevde at informasjonsflyten var god den første uken, mener han at politiet har blitt vanskeligere å forholde seg til etter at Aftenposten begynte med kritisk journalistikk av politiets innsats den 22. juli.

«Tilgjengelighet de første dagene syns jeg var bra, så kom det en ny fase hvor jeg syns de gjør seg selv for lite tilgjengelige på enkle fakta spørsmål [...] og der mener jeg at grunnen er fordi de er for få som kan uttale seg. [...] Jeg skjønner behovet for å si at det er disse som kan saken best det er disse som kan svare, men sånn fungerer ikke verden med så mange medier som trenger kontinuerlig informasjon. Så kommer en fase tre, som kommer etter noen uker, der spesielt Aftenposten og NRK begynner kritisk journalistikk på politiets operasjon og aksjon den 22. juli [...]. Da mener jeg politiet går ytterligere i en ny fase igjen hvor de blir uproffe og veldig såret når vi borrar i det, [...] hvor politiet er tilgjengelig og svarer når det er ting de ønsker å svare på, også gjør de seg litt mer utilgjengelige når det er ting som er litt mer ubehagelig for dem.» (Markovski, intervju 09.01.2012).

Dette blir også bekreftet i rapporten «Graving i Terrors skygge» utformet av Aftenpostens 22. juli-gruppe, hvor de skriver at:

«[...] Politidirektoratet kom med klare formaninger til distriktene om ikke å uttale seg eller komme med faktaopplysninger som kunne skape uklarhet, og det ble raskt satt opp et informasjonssystem som gjorde at all informasjon skulle gå gjennom, og dermed kontrolleres av, svært få personer (ofte to-tre) i de berørte politidistriktene (for det meste Oslo og Nordre Buskerud). [...] Etter som politiet sentraliserte informasjon ut gjennom svært få personer, ble det etter de første dagene nærmest umulig å hente frem opplysninger fra politifolk som var med på aksjonen 22. Juli [...]. I flere miljøer, ikke bare politiet, men også i de respektive departementene ble arbeidet ofte møtt med motarbeidelse og et ønske om ikke å ta opp temaer før kommisjonen har fått gjort sitt arbeid. Dette har gjort arbeidet tyngre, og bruken av anonyme kilder mer påtrengende.» (Andreassen m.fl. 2011, s.15-16).

Det var altså en utfordring å få representanter fra politiet til å uttale seg, selv om de kunne være anonyme. Det var også vanskelig å få politiet til å avkrefte og bekrefte informasjon som kom fra andre typer kilder (Andreassen m.fl. 2011). Egeberg (intervju 10.01.2012) fra Dagbladet og Skjervold (intervju 17.01.2012) fra Aftenposten mente at informasjonsflyten har vært dårlig helt fra starten av:

«Jeg syns all informasjonsflyt i starten var utrolig vanskelig. [...] de første 1 1/2 ukene. Så var politiet svært vanskelige å forholde seg til [...]. Sykehuset dekket seg bak politiet, politiet dekket seg bak sykehuset, [...] Informasjonen var tidvis også full av feil, som har kommet frem i etterkant. PST var jo ute og sa at det var helt umulig å vite noe om Breivik den ene dagen og den andre dagen så hadde de jo fått han rapportert. Man visste ikke helt om man kunne stole på fakta, så der igjen var det kanskje de som var minst profesjonelle som var enklest å forholde seg til og som var mest ærlige, som samarbeidet best med oss, de første ukene. De lokale ordførerne, rådmenn, prester, kriseteam, bedrifter og lokallag i AUF, som i mye større grad var troverdige og ærlige og var klare på tilbakemeldingene [...].» (Egeberg, intervju 01.10.2012).

«Det er ofte vi sliter med å få svar på helt enkle ting fra ulike hold spesielt politiet. Bare for å få avkreftet en sak man jobber med eller bare få avkreftet et tips. Men nå som arbeidspresset har blitt mindre på politiet har jeg fått inntrykk av at det har blitt bedre.» (Skjervold, intervju 17.01.2012).

Det oppstod her et konfliktforhold mellom pressen som ønsker mest mulig informasjon på kortest mulig tid og myndighetene som ønsket å verne om ofre, gjerningsmannen og etterforskningsprosessen. I stedet for at myndighetene offentliggjorde informasjonen, ble dekningen preget av lekkasjer.

Som regel er lekkasjer en planlagt og styrt handling, hvor de som lekker ut informasjon har en bakenforliggende hensikt og motiv med handlingen. Kildene er ofte anonyme i frykt for å bli hengt ut av kollegaer eller oppleve andre ubehageligheter. I tråd med ytringsfriheten må journalistene respektere dette (Allern 2001a, s. 294). Både Aftenposten og Dagbladet har flere ganger brukt lekket informasjon fra politiavhør, den sakkyndige rapporten og lignende. En lekkasjesak som har blitt mye omdiskutert i ettertid er Aftenpostens nettartikkel (2012a) «*Dette skjedde på 'MS Torbjørn'*». Artikkelen handler om hvordan ni personer reddet livet sitt da de flyktet fra Utøya med fergen MS Torbjørn. Artikkelen er hovedsakelig basert på politiavhør med dem som var om bord i fergen. Allern (2001a) mener det er naturlig for journalistene å følge opp slike anonyme tips, men at journalistene samtidig må være objektive i dekningen. Enkelte lekkasjer har også fått ytterligere konsekvenser. Oslo tingrett besluttet den 29. februar 2012 at Sigurd Klomsæt måtte fjernes som bistandsadvokat i terrorsaken. Bakgrunnen var fordi politiet mente han hadde lekket taushetsbelagte dokumenter som omhandlet terroraksjonen (Aftenposten 2012b; Dagbladet 2012a).

Skjervold (intervju 17.01.2012) fra Aftenposten mener lekkasjer skaper en selektiv dekning av terroraksjonen fordi kun det som lekkes blir dekket, mens annen informasjon som pressen ikke får tak i blir ikke dekket. Offentliggjøring av informasjon om terroraksjonen har tatt spesielt lang tid fordi 22. juli-kommisjonen må ferdigstille sine rapporter før informasjon kan komme ut til pressen. Dette mener Skjervold har ført til at en rekke taushetsbelagte dokumenter har lekket fra myndighetene. Hun skulle heller ønske at kommisjonen ga ut informasjon fortløpende gjennom delrapporter. Hansen (intervju 10.01.2012) fra Dagbladet forteller at krimjournalistikk svært ofte er basert på lekkasjer. Men at det ofte må bli sånn når politiet er befattet av politi-instruksene og må følge disse når de uttaler seg til media.

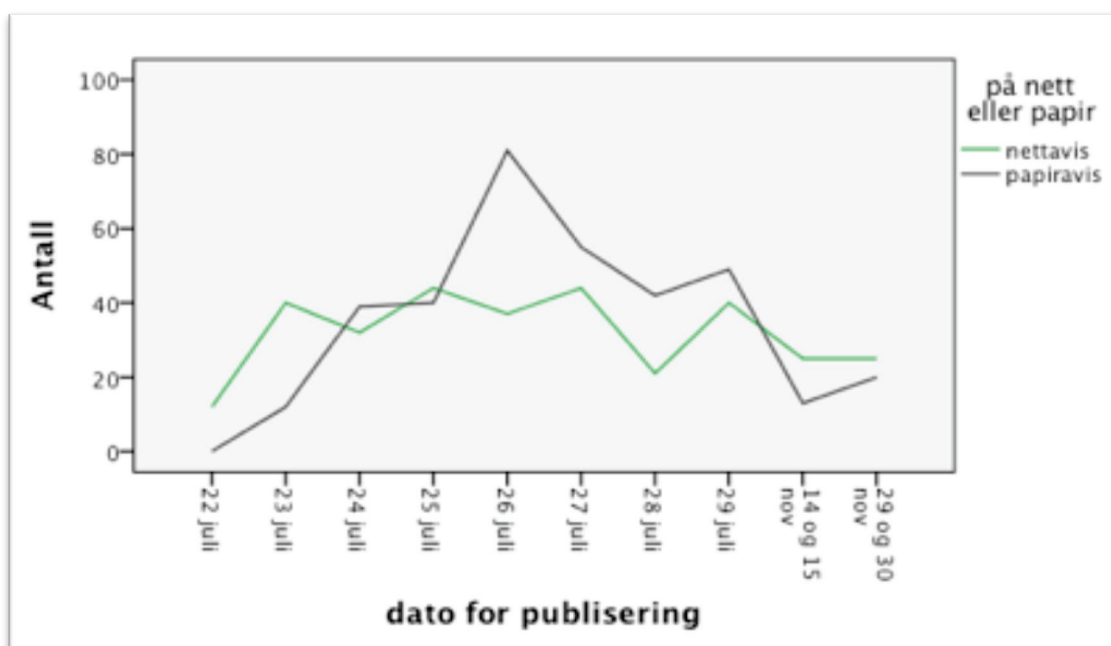
«[...] Jeg skjønner jo at de ikke syns det er noe stas med lekkasjer, at det er ille fra rettstaten at det blir lekkasjer. Men sånn er det. Iallfall hvis ikke de går ut tidligere i fasen med konkret informasjon. Eventuelt slik som det er i Sverige at alt er offentlig ved en tiltale [...].» (Hansen, intervju 10.01.2012).

Aftenposten journalist Per Anders Johansen (e-post 25.04.2012) tilføyer at:

«[...]varslerne som sørget for at mediene fikk tilgang til viktig informasjon, spilte en svært viktig demokratisk funksjon. Uten lekkasjene, hadde vi stått igjen med den svært knappe informasjonen som kom fra offisielle kilder. Det har bidratt til å opprettholde ønsket om et åpent og gjennomsiktig demokrati. Det har vært en unison fordømmelse av lekkasjene – jeg mener vi skylder varslerne en stor takk. Det betyr ikke at mediene ikke kan ha brukt deler av denne informasjonen feil. Men uten lekkasjene, hadde for eksempel spørsmålet utilregnelighet langt på vei vært avgjort før rettssaken [...]».

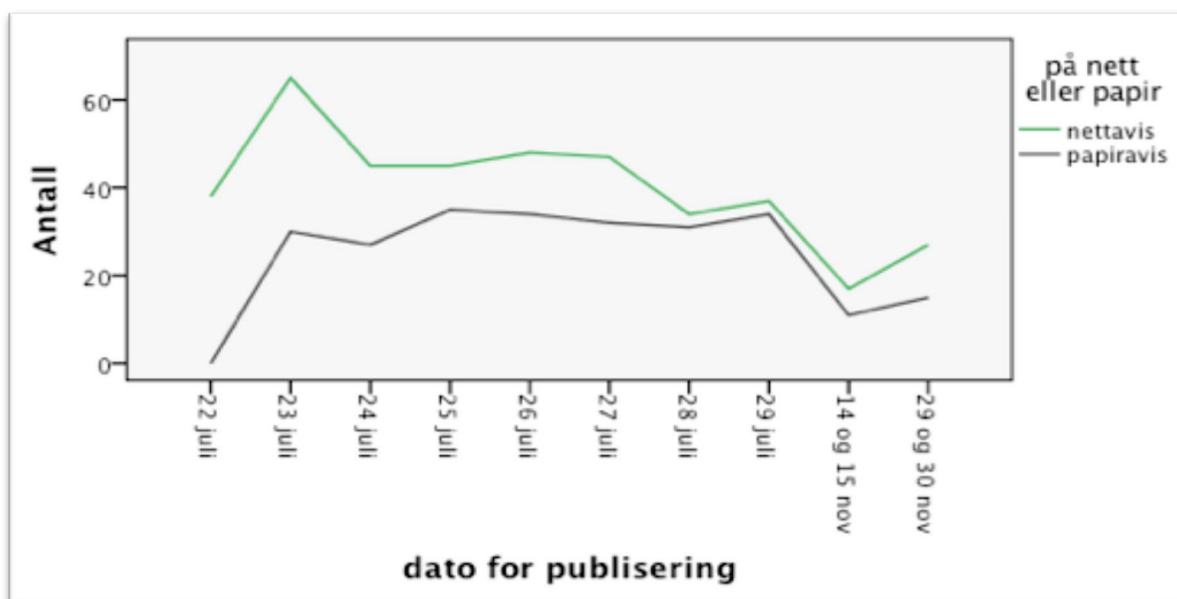
4.3 Hva skrev Aftenposten og Dagbladet om terroraksjonen den 22. juli?

Nå som jeg har fått kartlagt noen av de eksterne faktorene som var med på å påvirke avisenes dekning kan jeg gå dypere inn på hvordan avisene faktisk dekket terrorangrepet. I tråd med problemstillingen har jeg spesielt lagt vekt på dekningen av gjerningsmannen. Aftenposten og Dagbladet publiserte til sammen 1323 artikler om terroraksjonen i løpet av den utvalgte tidsperioden (22. - 29. juli, 14. - 15. november og 29. - 30. november). Aftenposten publiserte 320 nettartikler og 351 papirartikler, mens Dagbladet publiserte 403 nettartikler og 249 papirartikler. Siden antall artikler som er analysert varierer ut ifra de ulike avisene og mediene har jeg valgt å bruke både prosentandel og antall i analysen. På den måten blir funnene mer sammenlignbare. Artikkelen ble kodet som en enkelt enhet uavhengig av størrelse. Det er derfor verdt å nevne at Aftenpostens publiserte totalt 293228 cm² med stoff om terroraksjonen, hvor hver artikkel hadde en harmonisk gjennomsnittsstørrelse på 143 cm². Dagbladet publiserte totalt 507281 cm², hvor hver artikkel hadde et harmonisk gjennomsnitt på 333 cm². Grunnen til at jeg her bruker et harmonisk gjennomsnitt og ikke et aritmetisk er fordi et aritmetisk gjennomsnitt kun summerer størrelsen på alle artikkelen og deler det på antall artikler. Et harmonisk gjennomsnitt tar hensyn til artikler som avviker sterkt fra gjennomsnittet og på den måten gir et mer realistisk bilde av gjennomsnittsstørrelsen (Jacobsen 2005). Videre i oppgaven blir det brukt et harmonisk gjennomsnitt, med mindre oppgaven informerer om noe annet.

Graf 1: Antall publiserte artikler på nett og papir for Aftenposten (kun nettartikler ble kodet den 22. juli)

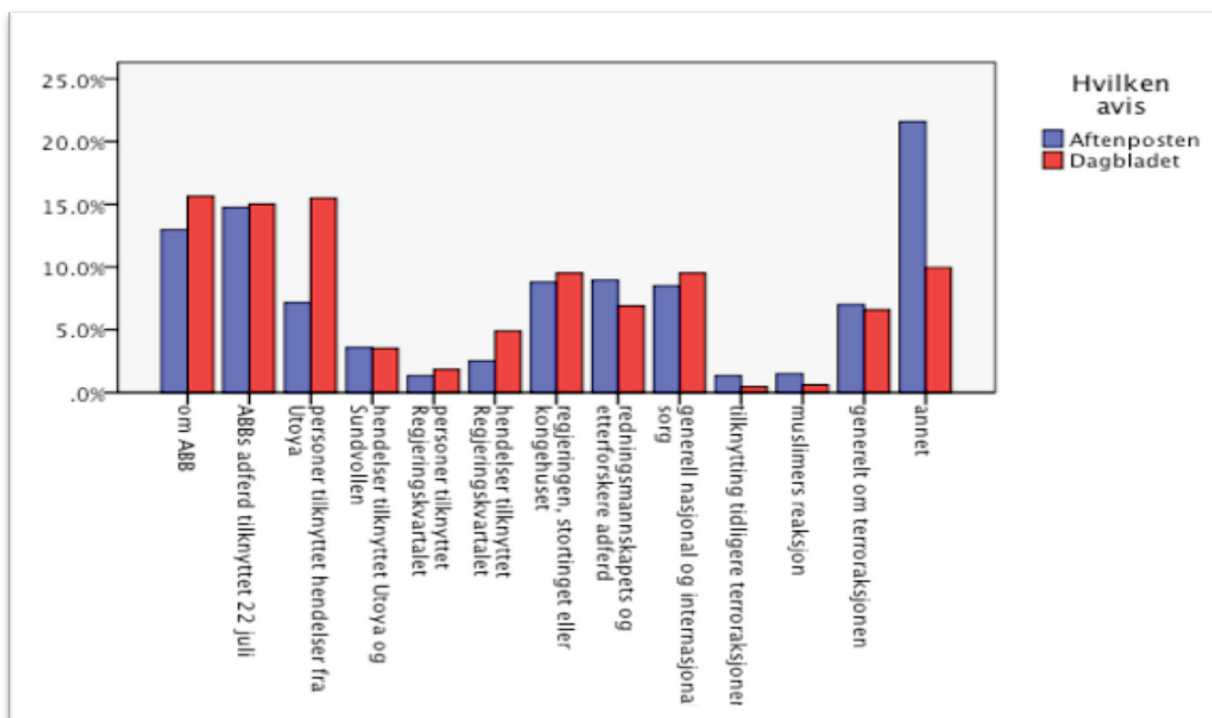
Analysen viste at Aftenposten publiserte gjennomsnittlig flere papirartikler enn nettartikler hele den første uken etter terroraksjonen. Komplikasjonene som oppsto i forbindelse med utskriften av nettartiklene kan derimot ha hatt en påvirkning på dette resultatet. Analysen viser i tillegg at det var en markant nedgang i antall papirartikler ved dekningen i forbindelse med det åpne fengslingsmøtet og offentliggjøringen av den sakkyndige rapporten.

Graf 2: Antall publiserte artikler på nett og papir for Dagbladet (kun nettartikler ble kodet den 22. juli)

Dagbladet har gjennom hele den utvalgte perioden publisert flere artikler på nett enn på papir. Analysen viser at antall publiserte artikler var størst den første uken etter terroraksjonen og gikk deretter ned i forbindelse med dekningen av det åpne fengslingsmøtet og den sakkyndige rapporten.

4.3.1 Valg av tema

Graf 3: Aftenposten og Dagbladets bruk av hovedtema

Prioritering av stoff kan ifølge Allern (2001b) vise hva en avis mener er viktig. Som graf 3 illustrerer er «om ABB» og «ABBs adferd tilknyttet 22. juli» to av de største kategoriene. Dekning om gjerningsmannens handlinger og hans personlighet har dermed fått stor prioritet i begge avisene. Det man derimot bør være bevisst på er at denne grafen inkluderer både dekningen fra fengslingsmøte og offentliggjøringen av den første sakkyndige rapporten. I disse to periodene omhandlet 73,2 % (112 artikler) av stoffet ABB eller hans handlinger. Dersom man kun ser på dekningen den første uken etter terroraksjonene var det kun 23,4 % (274 artikler) av stoffet som hadde dette som hovedtema. Analysen viser at Aftenposten og Dagbladet har skrevet omtrent like mange artikler om gjerningsmannen. Derimot er det en klar forskjell i størrelsen på artiklene. Aftenposten hadde en gjennomsnittsstørrelse per tema på 22 556 cm² og et harmonisk gjennomsnitt på 143 cm² per artikkel. Artikler som omhandlet ABB ble tilsammen dekket med 31 048 cm², med et harmonisk gjennomsnitt på 153 cm² per artikkel. ABBs handlinger ble dekket med tilsammen 31 414 cm² og med et harmonisk gjennomsnitt på 137 cm² per artikkel. Dagbladet hadde en

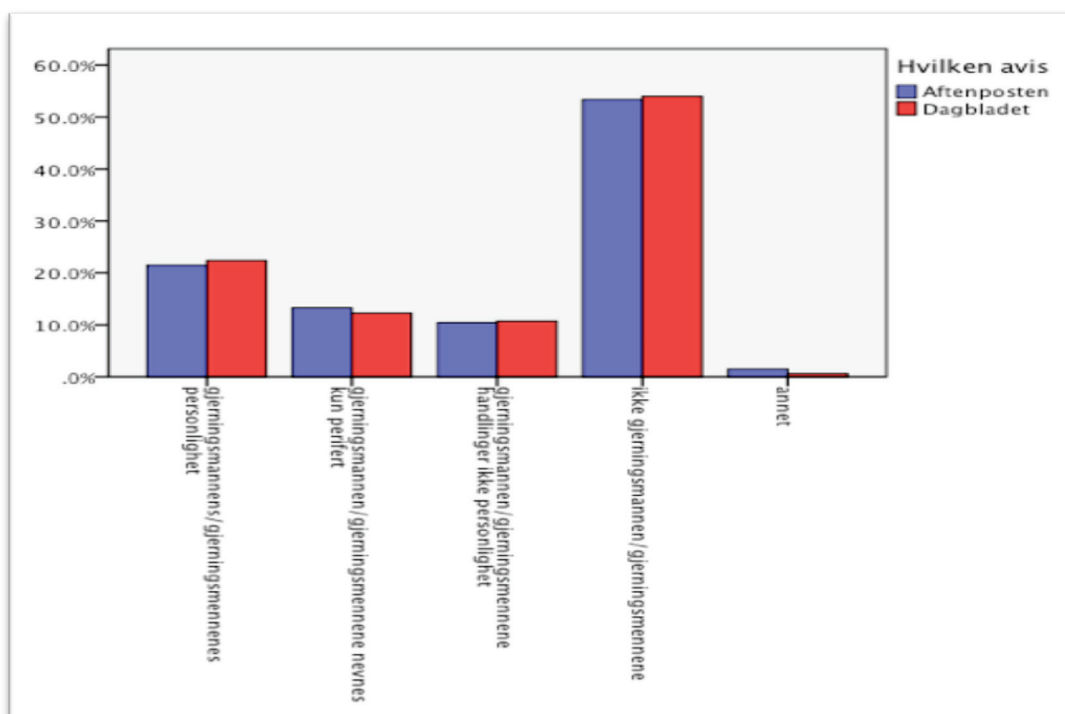
gjennomsnittsstørrelse på 39 021 cm² per tema og et harmonisk gjennomsnitt på 333 cm² per artikkel. Totalt ble artikler som omhandlet ABB, dekket med 97 182 cm², med et harmonisk gjennomsnitt på 477 cm² per artikkel. Mens artikler som omhandlet ABB adferd ble tilsammen dekket med 63 813 cm², med et harmonisk gjennomsnitt på 297 cm² per artikkel. Tallene viser at Dagbladet har hatt en langt større dekning av gjerningsmannen enn Aftenposten i størrelse. Analysen viser også at Aftenposten hadde relativt mange artikler om gjerningsmannen, men at disse artiklene var mindre enn Dagbladet sine. En av grunnene til det kan være at Aftenpostens dekning bestod av 13,6 % notiser, sammenlignet med Dagbladet som kun brukte notiser i 1,5% av sin totale dekning.

Hvor i avisen artiklene er plassert kan også si mye om hvordan redaksjonene prioriterer de ulike temaene. I papiraviser er det der i mot ikke sagt at de sakene som står først er de som har fått høyest prioritering i redaksjonene (Hågvar 2007, s. 32). Aftenposten og Dagbladet har ofte sine hovedsaker litt ute i avisen f.eks. på side 4 og 5. Men generelt sett vil saker som står langt frem i avisen ha en høyere prioritering enn de som er plassert bakerst. Dersom man summerer sammen sidetallene for alle artiklene Aftenposten skrev om terroraksjonen får man et harmonisk gjennomsnitt på side 6. Artikler som omhandler ABB og hans adferd får begge et harmonisk gjennomsnitt på side 5. Dagbladets harmoniske gjennomsnitt for hele dekningen var side 11, mens ABB personlighet og adferd fikk begge side 8 som gjennomsnitt. Det at Dagbladet fikk et høyere gjennomsnittlig sidetall kan skyldes at Dagbladet har en større dekningen av terroraksjonen enn Aftenposten. Tallene viser likevel at både Aftenposten og Dagbladet har satt stoff om terroraksjonen og gjerningsmannen langt frem i avisene.

Det som kanskje er enda mer interessant er hvilke saker som står på forsiden av avisen. Spesielt løssalgssaviser er avhengig av forsider som selger godt. Hva som er på forsiden kan dermed gi en indikasjon på hva avisene mener er viktig. Terroraksjonen preget forsiden på alle de utvalgte avisene både for Dagbladet og Aftenposten. Dagbladet hadde hovedsakelig bilder av ABB på sine forsider. Hele 7 av de utvalgte 9 dagene er det bilder av ABB på forsiden, hvorav 5 er hovedbilder. Aftenposten hadde ingen bilder av ABB på forsiden den første uken etter terroraksjonen, derimot hadde de ham som hovedbilde både den 15. november og den 30. november. Aftenposten har hovedsakelig bilder som formidler en eller annen konnotasjon til sorg på sine forsider uken etter terroraksjonen. De bildene som oftest går igjen er avstandsbilder av Regjeringskvartalet, Utøya, blomsterhavet og Statsminister Jens Stoltenberg.

Funnene ovenfor tar utgangspunkt i variabelen «V12: Hovedtema» hvor kun det temaet som skiller seg mest ut i tittel, ingress og starten av artikkelen blir kodet. I løpet av kode prosessen opplevde

jeg flere ganger at artiklene inneholdt mere enn et tema. For å få en ennå mer detaljert oversikt over hvor ofte avisene omtalte gjerningsmannen valgte jeg å utforme en egen variabel som så på dette. Variabelen «V27: Omtale av gjerningsmannen/gjerningsmennene» inkluderer dermed alle artikler som omhandler gjerningsmannen også når gjerningsmannen ikke er hovedtemaet. Men den vil da også utelukke alle andre temaer og putte det i samleverdien: «ikke om gjerningsmannen».

Graf 4: Artikler om gjernings-mannen

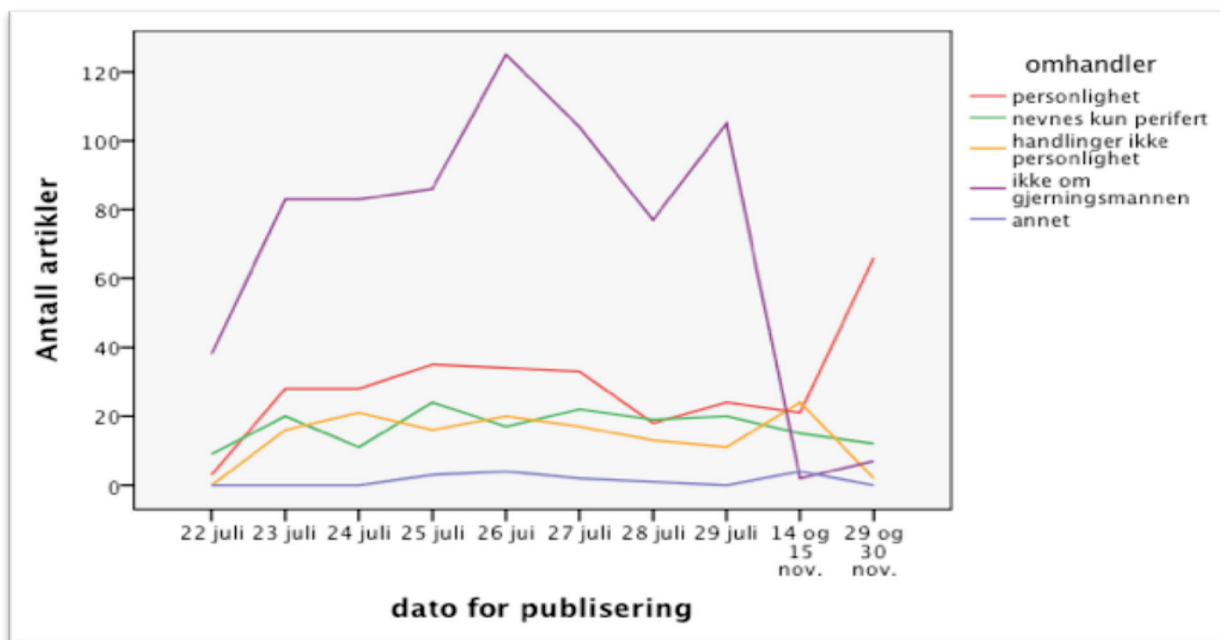
Av Aftenpostens artikler var det 45,2 % (303 artikler) som omtalte gjerningsmannen.

Gjerningsmannens personlighet ble dekket med 21,5 % (144 artikler: 78 nett og 66 papir). Artikler som kun nevner gjerningsmannen perifert ble dekket med 13,3 % (89 artikler: 49 nett og 40 papir). Artikler som omhandler hans handlinger eksisterte i 10,4 % (70 artikler: 38 nett og 32 papir) av dekningen.

Dagbladet hadde 45,4 % (296 artikler) som omtalte gjerningsmannen. Her var 22,4 % (146 artikler: 77 nett og 69 papir) av stoffet om gjerningsmannens personlighet. 12,3 % (80 artikler: 58 nett og 22 papir) nevnte kun gjerningsmannen perifert. 10,7 % (70 artikler: 52 nett og 18 papir) omhandlet gjerningsmannens handlinger.

Det er tydelig at gjerningsmannens personlighet fikk stor dekning i begge avisene. Aftenpostens dekning av gjerningsmannen var likt mellom nett og papir. Mens Dagbladet hadde langt flere

artikler som kun nevner gjerningsmannen perifert eller hans handlinger, på nett enn papir. Artikler som omhandlet hans personlighet var derimot lik mellom nett og papir.

Graf 5: Antall artikler om gjerningsmannen over tid

Analysen viser at både Aftenposten og Dagbladet publiserte omtrent like mange artikler om gjerningsmannen hver dag. Jeg har derfor valgt å analysere avisene samlet i dette avsnittet. Graf 5 viser at gjerningsmannen ble minst omtalt den 22. juli. Antall artikler om gjerningsmannen økte derimot den 23. juli og holdt seg deretter jevn gjennom hele den første uken. Den 29. og 30. november fikk artikler som omhandlet hans personlighet en kraftig økning. Analysen viser også at antall artikler som ikke omhandlet gjerningsmannen gikk kraftig ned både den 14. – 15. november og 29. – 30. november. Dette er svært naturlig siden fengslingsmøtet og den sakkyndige rapporten var begge hendelser som direkte omhandlet gjerningsmannen. Det er heller ikke overraskende at det var flere artikler om gjerningsmannens personlighet enn handlinger da den sakkyndige rapporten ble gitt ut siden den dreier seg om gjerningsmannens psyke.

Generelt viser den kvantitative innholdsanalysen at Aftenposten og Dagbladet har relativt lik prioritering av hovedtemaer. Et av temaene som skiller seg kraftigst ut mellom de to avisene er: «personer tilknyttet hendelser fra Utøya», Aftenposten dekket dette med 7,2 % (48 artikler), og Dagbladet 15,5 % (101 artikler). Derimot har både Aftenposten og Dagbladet hatt en høy dekning av Utøya/Sundvolden sammenlignet med Regjeringskvartalet. 10,7 % (72 artikler) av Aftenpostens artikler hadde hovedtema «Utøya/Sundvolden», hvorav 7,1 % (48 artikler) var personlige

fortellinger mens 3,6 % (24 artikler) var konkret informasjon om det som skjedde. Kun 3,9 % (26 artikler) hadde hovedtemaet «Regjeringskvartalet», hvor 1,4 % (9 artikler) var personlige fortellinger og 2,5 % (17 artikler) var konkret informasjon om hendelsesforløpet. 19,0 % (124 artikler) av Dagbladets saker hadde hovedtemaet «Utøya/Sundvolden» hvor 15,5 % (101 artikler) var personlige fortellinger og 3,5% (23 artikler) var om hendelsesforløpet. Sammenlignet med 6,7 % (44 artikler) om «Regjeringskvartalet» hvor 1,8 % (12 artikler) var personlige fortellinger og 4,9 % (32 artikler) om hendelsesforløpet. Disse tallene viser at Utøya/Sundvolden oftere ble dekket med personlige fortellinger fra ofre og overlevende, mens hendelsene fra Regjeringskvartalet oftere ble dekket med konkrete faktaopplysninger om hendelsesforløpet. Markovski (intervju 09.01.2012) fra Aftenposten sier at Utøya/Sundvolden ble prioritert fordi det var et større informasjonsbehov og informasjonsmulighetene var bedre.

På Utøya hadde de deltakerlister som gjorde det enkelt for journalistene å spore opp hvem som var villig til å dele sin historie, mens det var vanskeligere å spore opp hvem som hadde vært ved Regjeringskvartalet når bomben gikk av. Skjervold (intervju 17.01.2012) mener det ikke var noe bevisst valg av Aftenposten å prioritere Sundvolden/Utøya mer enn Regjeringskvartalet, men at massakren på Utøya var såpass unik historisk sett, spesielt siden den rammet barn og unge, at den måtte få en høy prioritering. Egeberg (intervju 10.01.2012) fra Dagbladet sier at hendelsene fra Utøya var ekstra spesielle både i omfang, antall skjebner og dramatisering. I tillegg var det mye vanskeligere å komme i kontakt med ofre fra Regjeringskvartalet fordi pressen hadde stort sett kun sykehusene å forholde seg til og de var svært nøye med å skjerme ofrene fra mediene. På Utøya var det langt flere kontaktpersoner. Siden ofrene kom fra hele landet kunne man ta kontakt med de ulike ordførerne, ulike kriseteam, lokallag i AUF osv. Det var heller ikke noen store ulikheter i valg av hovedtema mellom papir og nett. Det som skiller seg klarest ut er at nettartiklene ikke fokuserer like mye på personlige fortellinger som papiravisene gjør, de har heller flere konkrete saker om hendelsesforløpet.

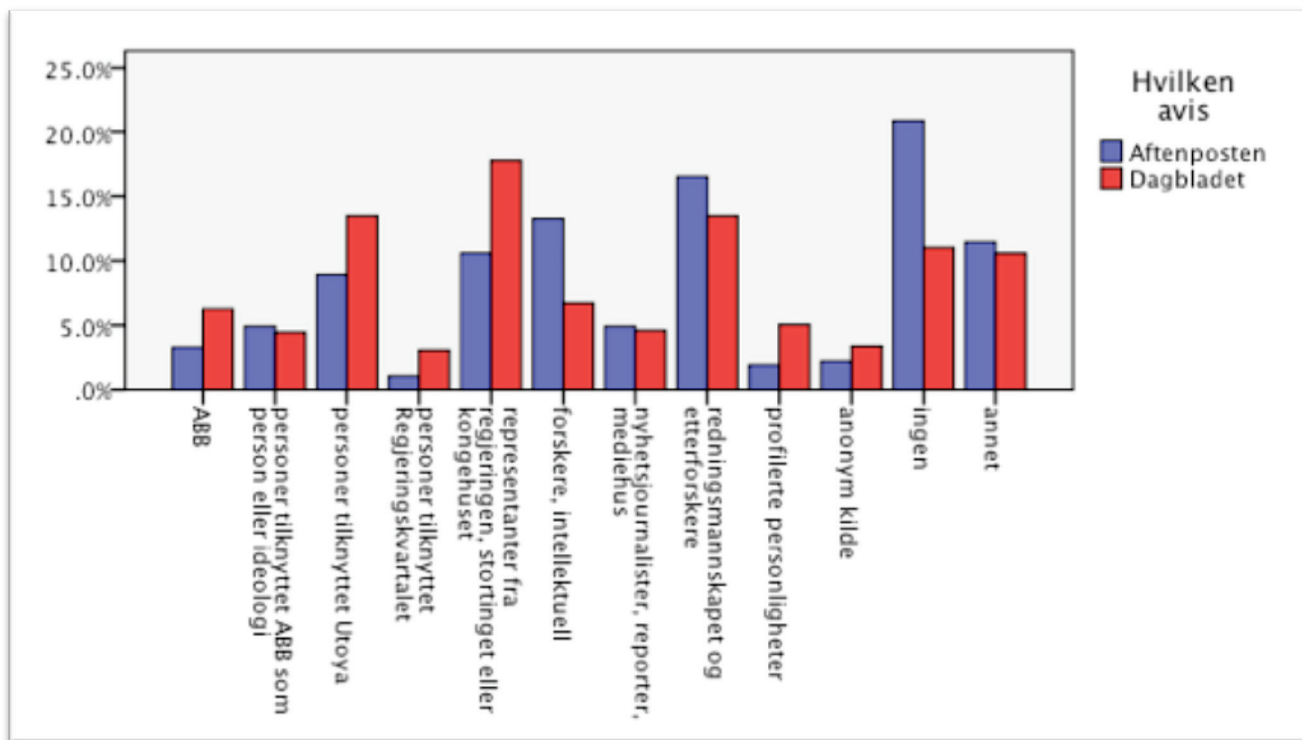
4.3.2 Valg av kilder

Antall kilder	Aftenposten N	Aftenposten %	Dagbladet N	Dagbladet %	Totalt N	Totalt %
En	245	36,5 %	230	35,3 %	475	35,9 %
To	144	21,5 %	165	25,3 %	309	23,4 %
Tre	62	9,2 %	101	15,5 %	163	12,3 %
Fire eller flere	81	12,1 %	83	12,7 %	164	12,4 %
Ingen	139	20,7 %	73	11,2 %	212	16,0 %
Totalt	671	100 %	652	100 %	1323	100 %

Tabell 1: Antall kilder i Aftenposten og Dagbladet

De fleste intervjuobjektene i dette studiet opplevde at myndighetene ga ut lite offentlig informasjon om hendelsen. Journalistenes kildevalg ble derfor ekstra viktig. Det er svært interessant at såpass mange artikler kun brukte én kilde. Det kan være ulike grunner til det. Analysen viser at 11,3 % av artiklene som kun brukte én kilde er nyhetsartikler, og da hovedsakelig små oppdateringsnyheter på nett. 11,2 % av artiklene som kun brukte én kilde er intervjuer, og her dreier det seg stort sett om personlige intervjuer med ofre fra Utøya/Regjeringskvartalet eller intervjuer med representanter fra regjeringen, Stortinget eller kongehuset. I tillegg kommer 5,4 % av artiklene som kun brukte én kilde fra notiser. Fossum og Meyer (2008, s. 91) sier at det er svært vanlig med én-kildejournalistikk i pressen. De mener grunnen til det er fordi store deler av norsk presse har en tendens til å person fokusere. Fossum og Meyer mener at det i enkelte tilfeller ikke er nødvendig med flere kilder, men som regel må man ha flere kilder for å kunne fastslå eller bygge opp et sant bilde av en hendelse. Ottosen og Krumsvik (2008, s. 15) påpeker i tillegg at det journalistiske idealet med mange kilder ofte er under press i nettjournalistikk. Knapphet på tid, produksjonspress og stress kan ofte være mer fremtredende i nettjournalistikk enn i papir, noe som kan gå utover antall kilder. Analysen viser derimot at det ikke er noe nevneverdig stor forskjell mellom nett og papir i forhold til bruk av kilder. Det eneste måtte være at nettavisene kun bruker fire eller flere kilder i 8,7 % av dekkningen, mens papiravisene hadde fire eller flere kilder i 16,8 % av artiklene. Det viste seg også at den enormt kaotiske situasjonen og tidspresset som var de første dagene ikke hadde noe nevneverdig påvirkning på kildebruken. Det vil si at antall kilder var omtrent lik de første dagene etter 22. juli som senere i perioden.

De artiklene som ikke brukte noen kilder var i all hovedsak kommentarer, kronikker, replikker, debatter og annet (skribenten har ikke blitt kodet som en kilde). Tabell 1 viser at Aftenposten hadde langt flere artikler uten noen kilder, enn Dagbladet. De artiklene som bruker fire eller flere kilder er oftest nyhetsartikler (6 %) og nyhetsreportasjer/feature (3 %).

Graf 6: Aftenpostens og Dagbladets bruk av hovedkilde

Analysen viser at Aftenposten brukte oftest «redningsmannskapet og etterforskere» som hovedkilde. Spesielt Aftenposten nettartikler hadde dette som hovedkilde (10,6 % på nett og 6,1 % på papir). Dagbladet bruker hyppigst «representanter fra regjeringen, Stortinget eller kongehuset» som hovedkilde. Nettartiklene (11,7 %) hadde oftere dette som hovedkilde sammenlignet med papirartiklene (6,1 %). Her kan det være en sammenheng mellom kildebruk og Dagbladets tabloide format, hvor de ønsker uttalelser fra profilerte personer eller personlige fortellinger. Dagbladet har også oftere brukt kjendiser som kilder eller bilder av kjendiser i forbindelse med terroraksjonen sammenlignet med Aftenposten. Tidligere forskning viser at den vanlige «mannen i gata» blir mindre brukt som kilde i nyhetsbildet enn personer som har en spesiell eller mektig posisjon (Allern 2005, s. 66). Dette er også tilfelle i dette studiet hvor begge avisene oftere bruker «topptunge» kilder slik som ekspertkilder, ledere eller politikere enn «uprofesjonelle» kilder.

Gjerningsmannen ble lite brukt som hovedkilde i begge avisene (Aftenposten 3,3 % og Dagbladet 6,3 %). Nettavisene brukte ABB som hovedkilde like ofte som papiravisene både i Aftenposten og

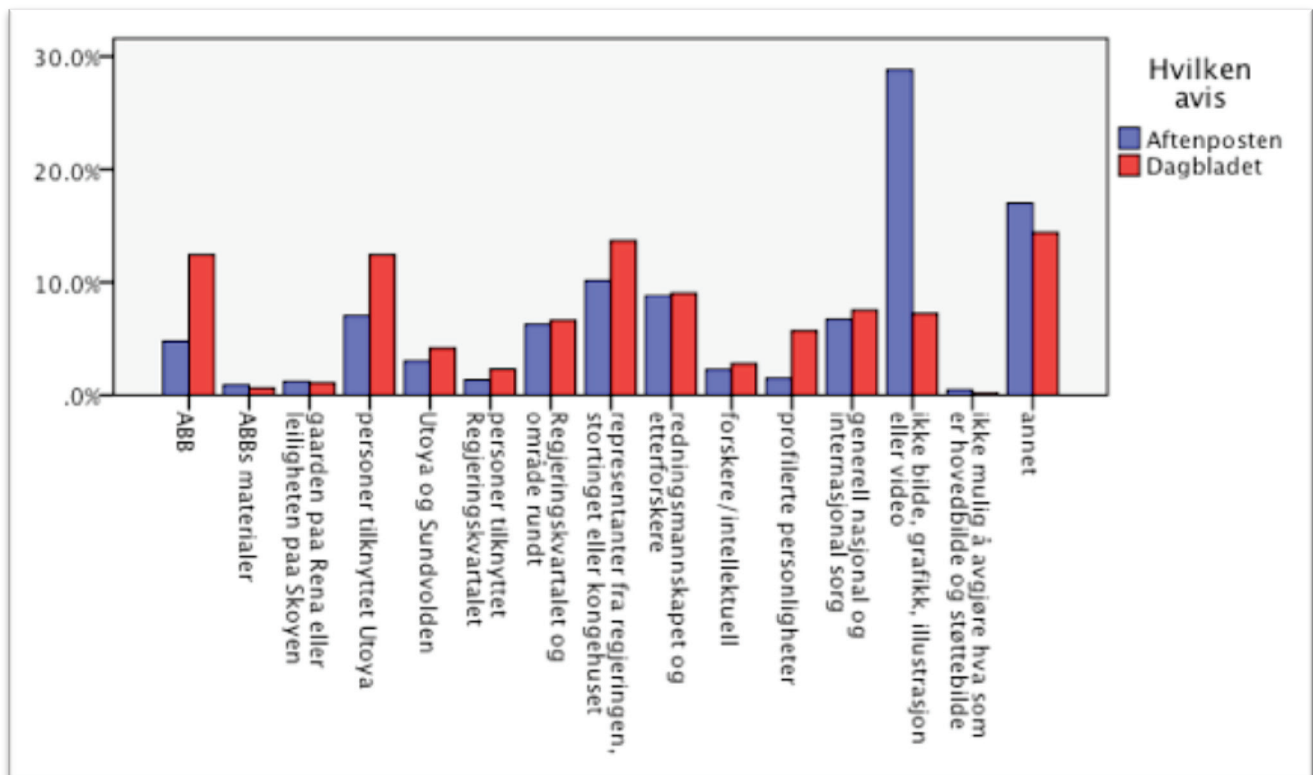
Dagbladet. ABB hadde besøksforbud frem til 9. januar 2012, journalistene har derfor ikke hatt muligheten til intervju ham direkte. I de tilfellene hvor ABB har blitt sitert er det stort sett utdrag fra hans eget manifest. Personer tilknyttet gjerningsmannen slik som hans advokater, venner, familie, EDL (English Defence League), NDL (Norwegian Defence League) eller Fjordman ble også sjeldent brukt som hovedkilde (Aftenposten 4,9 % og Dagbladet 4,4 %). Nettavisene brukte oftere personer tilknyttet gjerningsmannen som hovedkilder enn papiravisene (Aftenposten nett 3,3 %, Aftenposten papir 1,6 %, Dagbladet nett 3,8 % og Dagbladet papir 0,6 %). Det at personer tilknyttet ABB ble sjeldent brukt som hovedkilde kan ha en sammenheng med at flere av disse kilden var anonyme og ble dermed heller kodet som en anonym kilde i SPSS.

Bruken av anonyme kilder var faktisk størst i artikler som hadde gjerningsmannen som hovedtema. Aftenposten brukte anonyme kilder som hovedkilde i 2,5 % (17 artikler) av dekningen, hvorav 0,7 % (5 artikler) omhandlet ABB og hans adferd. Aftenposten hadde like mange anonyme kilder i nettavisene sine som i papiravisene. Dagbladet hadde brukt anonyme kilder som hovedkilde i 3,4 % (22 artikler) av sin dekning, her var 2,0 % (13 artikler) om ABB og hans adferd. Dagbladet brukte oftere anonyme kilder på nett enn på papir (2,6 % nett og 0,8 % papir).

Alle intervjuobjektene mener grunnen til at såpass mange personer fra ABBs omgangskrets har valgt å være anonyme er fordi mange ikke ønsker å bli identifisert med Breivik eller hans ideologi. Skjervold (intervju, 17.01.2012) fra Aftenposten sier at *«noen ganger er det helt nødvendig med anonyme kilder fordi det er den eneste måten vedkommende vil snakke på.»* Både Hansen, Skjervold og Egeberg påpeker viktigheten av kildekritikk i disse tilfellene. *«Vi må kontrollere informasjonen de kommer med, at de faktisk er den de er, at de har møtt Breivik der de har møtt Breivik osv. [...]»* (Hansen, intervju 10.01.2012). Skjervold (intervju, 17.01.2012) fra Aftenposten har derimot ikke inntrykk av at det har vært vanskelig å få tak i kilder fra ABBs omgangskrets: *«[...] Det har ikke vært så veldig vanskelig å få hans krets til å snakke det virker som det er en ganske stor felles interesse for å få belyst denne mannen. [...]»* (Skjervold, intervju 17.01.2012). De andre intervjuobjektene følte derimot at det hadde vært svært vanskelig: *«Det har vært utfordrende. Mange som ikke vil snakke, spesielt blant hans nærmeste venner. Vi har vært forsiktige med familie, vi skjønner at de har en enorm belastning [...]»* (Hansen, intervju 10.01.2012). Markovski (intervju 09.01.2012) fra Aftenposten er av samme oppfatning som intervjuobjektene fra Dagbladet:

«Alle de vi visste var nære venner av han la på og ville ikke snakke med oss. Ikke fordi de hadde gjort noe selv, men fordi de ikke ville identifisere seg med vedkommende, [...]. Mange personer som ville ha mye interessant å si, men som ikke tørr fordi de er redde for at navnet skal bli knyttet til artikkelen. Jeg ser det for meg selv, det å gjøre et Google søk på ditt navn og så nevnes samme artikkel som Anders Behring Breivik, det er ikke noe ønskelig situasjon, så det er forståelig.»

4.3.3 Valg av bilder

Graf 7: Aftenpostens og Dagbladets bruk av hovedbilde

Dagbladet brukte til sammen 1473 bilder (750 på nett og 723 på papir). Siden Dagbladet skrev 154 flere nettartikler enn papirartikler er det mer sammenlignbart å ta utgangspunkt i gjennomsnittlig antall bilder per artikkel. Nettartiklene hadde et aritmetisk gjennomsnitt på 1,3 bilder per artikkel og papirartiklene 2 bilder. At papirartiklene inneholdt flere bilder kan ha en sammenheng med at papirartiklene er gjennomsnittlig større (541 cm²) enn nettartiklene (269 cm²). Aftenposten brukte totalt 1011 bilder (523 på nett og 488 på papir). Tabloidaviser bruker ofte mange store bilder og lite brødtekst i artiklene sine for å tiltrekke publikums oppmerksomhet (Hågvar 2007, s. 65-67). Det at Dagbladet brukte flere bilder enn Aftenposten kan dermed sies å samsvare med avisens tabloide format.

Dagbladet hadde 81 artikler (12,4%) med ABB som hovedbilde og 42 artikler (6,7%) hvor han var støttebildet. Aftenposten brukte ABB som hovedbilde i 32 artikler (4,8%) og som støttebilde i 13 artikler (1,9%). Skjervold (intervju 17.01.2012) forteller at Aftenposten valgte i mindre grad å bruke bilder av ABB fordi det kunne virke støtende for enkelte og at det heller ikke var noe behov for å fokusere så mye på ham. Markovski (09.01.2012) er enig i dette, han mener at bilder av ABB ikke er nødvendige for å bære saken frem. Derimot påpeker han at Aftenposten ikke ønsker å legge

noe bånd på bildebruken av ABB, men at det må være relevant for saken. Han sier videre at bildet må fortelle en historie eller gi noe ekstra informasjon for at det skal være relevant nok til å bli brukt. Egeberg (intervju 10.01.2012) fra Dagbladet mener at man må kunne bruke så mange bilder av ABB som man ønsker så lenge det er relevant for saken. Han mener det viktigste er å ikke mystifisere gjerningsmannen slik at leserne skaper et fiktivt bilde av hvem han er.

Analysen viser at bildene av gjerningsmannen har endret seg i løpet av de fire fasene. Både Aftenposten og Dagbladet har gått fra å bruke bilder som ABB selv har tatt, til å oftere bruke pressebilder av han. Markovski (intervju 09.01.2012) fra Aftenposten sier de i minst mulig grad ønsker å bruke bilder ABB selv har tatt for å ikke løpe hans ærend. Hansen (intervju 10.01.2012) fra Dagbladet mener de ikke hadde noe valg i den første fasen, de hadde ikke egne pressebilder på det tidspunktet. Han følte derfor at de var nødt til å bruke bilder ABB selv hadde tatt og lagt ved i manifestet eller på Facebook. Egeberg (intervju 10.01.2012) fra Dagbladet sier i tillegg at bildene som ble brukt de første dagene ble først og fremst brukt til å illustrere ulike saker. For eksempel ble bilde av ABB med gevær brukt for å illustrere hvilket våpen han brukte og hvordan han hadde manipulert kulene.

Det at gjerningsmenn legger ut bilder av seg selv med våpen før en massakre eller en terroraksjon er et kjent fenomen (Kiilakoski og Oksanen 2011; Raittila, Koljonen og Väliaverronen, 2010). Etter de to skolemassakrene i Finland bestemte Dagbladet seg for å slutte å bruke bilder av gjerningsmenn med våpen for å ikke motivere andre til å utføre lignende handlinger i bytte mot å få samme publisitet (Egeberg, intervju 10.01.2012). Derimot mener Egeberg at bildet der ABB står med gevær er såpass relevant at det var nødvendig å ha det med. Begge avisene gikk langt for å få tak i egne pressebilder. Under det første fengslingsmøtet 25.07.2011 var de begge villige til å bryte domstolsloven for å ta bilder av ABB på vei til fengslingsmøtet den 25. juli. Dette fikk derimot ikke noen konsekvenser fordi de fikk tillatelse av Geir Lippestad (ABBs forsvarer) til å bruke bildene. Markovski (intervju 09.01.2012) sier det var såpass viktig for Aftenposten å ha et bilde av ABB som han ikke har tatt selv og som pressen selv hadde regi på. De ønsket ikke å bruke Breiviks «pressepakke» og fremstille ham slik han selv ønsket å bli fremstilt. Markovski sier at de allerede søndagen 24. juli la ned et forbud om å bruke bilder fra manifestet, med mindre de var svært relevante til saken.

Dagbladet har i etterkant av 22. juli fått en del kritikk for sin dekning av terroraksjonen. I en telefonsamtale jeg hadde med Ingrid Nergård Jortveit fra PFU den 5. desember kl. 13:16, kunne hun fortelle at det hadde kommet inn totalt 36 klager på mediedekningen av 22. juli. Av disse var ni saker rettet direkte mot Dagbladet. Syv av klagen ble derimot ikke behandlet, fordi PFU på

forhånd visste det ikke var brudd på presseetiske regler. De fleste av disse dreide seg om samtykke av publisering. De to siste klagene ble behandlet av PFU den 16.12.2011. Begge disse klagene omhandlet Dagbladets bruk av ABB som motiv på forsidene fra 23. juli 2011 til 14. september 2011. I løpet av denne perioden hadde Dagbladet hatt bilder av ABB på forsiden 36 ganger. Resultatet av gjennomgangen ble at det ikke var brudd på god presseetikk og ingen av klagene fikk dermed medhold (Haugsgjerd m.fl. 2011). Hansen (intervju 10.01.2012) fra Dagbladet hadde denne reaksjonen på klagene:

«Det var en kritikk som ikke var ventet, vi tenkte ikke på det. Det er tre ting som har skjedd etter at det ble tatt opp til PFU. For det første så har vi dempet størrelsen på bildene av Breivik etterhvert. Vi har ikke brukt de bildene hvor han smiler, ser i kamera og smiler. Og vi har brukt passive bilder av han, altså ikke en rekonstruksjon, altså en passivitet over bildene. Altså pårørende er ikke en ensartet gruppe[...]. Noen vil lese om han hele tiden, noen vil ikke se han. Men klart vi må ta hensyn til det, vi må ta hensyn til pårørende.»

Intervjuobjektene fra Aftenposten mener det var riktig at Dagbladet ikke ble felt av PFU:

«[...] Jeg syns ikke de har gjort noe galt presseetisk. PFU skal ikke være noe moralsk eller noe smaksmessig dommer de skal bare si om du har opprettholdt vær-varsom plakaten. Forståelig nok er veldig mange hårsåre på hvordan man omtaler dette stoffet, men hvis man skal ta hensyn til de som blir mest støtt hele tiden så ville man fått en veldig rar dekning av hele komplekset [...]» (Skjervold, intervju 17.01.2012).

«[...] Jeg ser ikke behovet for å bruke så mange bilder, om det er nok grunnlag for å felle dem eller starte en eventuelt søksmål det vet jeg ikke, og det tror jeg kanskje ikke heller. [...] Jeg ser ikke det presse eller journalistiske relevansen med å bruke bilder av han så stort hver gang [...]» (Markovski, intervju 09.01.2012.)

4.3.4 Gir pressen gjerningsmannen «mikrofonstativet»?

I etterkant av 22. juli har det vært mye debatt om hvorvidt mediene gir gjerningsmannen «mikrofonstativet». Det vil si hvorvidt mediene gir gjerningsmannen den publisiteten han selv ønsker. Flere forskere har tidligere diskutert utfordringene med å gi terrorister medieoppmerksomhet. Hvor flere mener at slik medieoppmerksomhet inspirerer andre til å utføre lignende handlinger (Raittila, Koljonen og Väliaverronen 2010; Weimann og Winn 1994; Spencer 2010). Intervjuobjektene fra Aftenposten og Dagbladet har to svært ulike holdninger i forhold til dekningen av gjerningsmannen. Informantene fra Dagbladet sier at:

«Det som var krevende etterhvert var at man ikke skulle bli et talerør for Breivik. Dagbladets oppgave har jo vært [...] å endevende manifestet hans og tankene hans [...]. At hans tankesett, hans ideologi, hans selv forherligelse skal vi prøve å bryte ned [...]» (Hansen, intervju 10.01.2012).

«[...] Tidlig ordtak som vi hadde var «setter du lys på trollet så sprekker du det». Så rett og slett å avkle han, av mystifisere han. [...] Det verste vi kan finne på er å privatisere kriminalitet, privatisere Anders Behring Breivik. Noen få syns det er for tøft å oppleve han, derfor skal vi bare tie han i hjel. Skal vi la han få lov til å bli en mystisk kult figur ute blant folk som kanskje kan finne på å støtte det han har gjort. Tvert om, alle aspektene rundt hans liv må snus og belyses, for at vi kanskje en gang kan forstå hvordan han kan ha gjort det han har gjort. [...]» (Egeberg, intervju 10.01.2012).

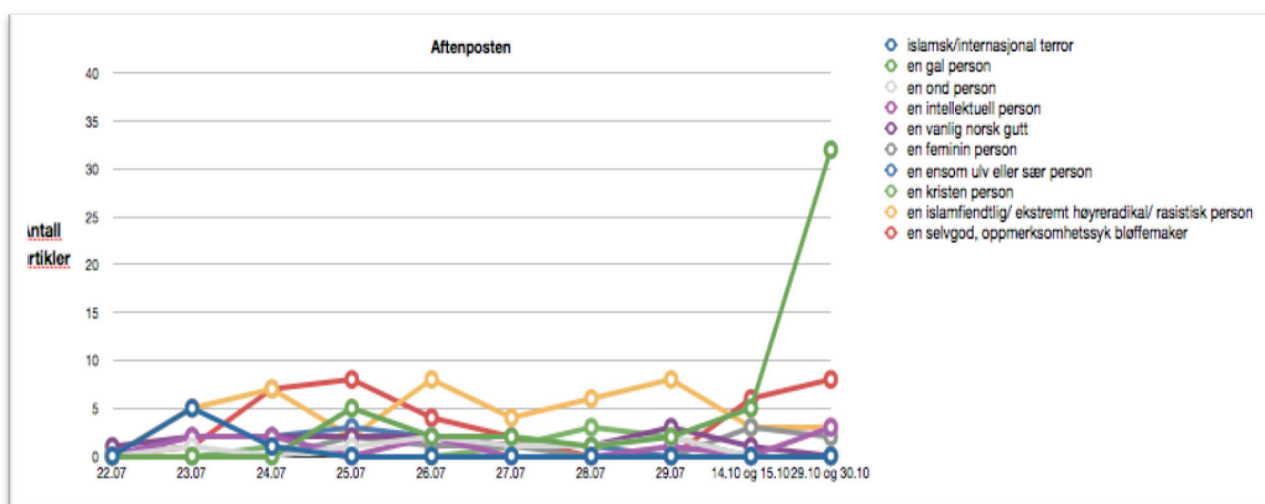
Informantene fra Aftenposten har dermed en annen oppfatning av hvordan gjerningsmannen bør dekkes av pressen:

«[...] Vårt fokus har vært [...] hvordan en person har klart å gått igjennom denne type planlegging og gjennomføre en slik terroraksjon [...]. Ikke nødvendigvis hva som har motivert han eller alle detaljer om han. For oss er det mest interessante å finne ut hvordan vi kan forhindre at noe sånt skjer igjen i fremtiden. [...] I den grad man går inn på han som person og detaljer rundt det så er man farlig nær med å kunne si at man gir han mere oppmerksomhet enn han fortjener og det kan virke søtende ovenfor ofrene [...].» (Skjervold, intervju 17.01.2012).

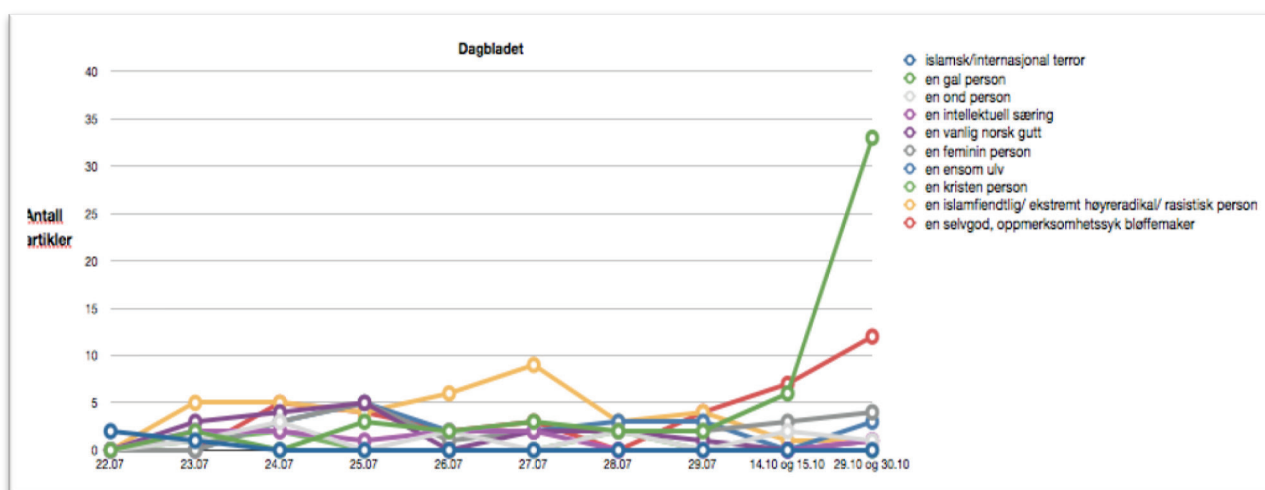
Markovski (intervju, 09.01.2012) er enig i dette, men tilføyer at «barndommen ble mer relevant når den sakkyndige rapporten kom, og vi ser at det kommer til å bli et viktig element i rettsaken også.» Dagbladet vil altså belyse alle sider ved gjerningsmannen, mens Aftenposten ønsker å ta hensyn til ofrene gjennom å fokusere mindre på hans personlighet. Derimot viser den kvantitative analysen at Aftenposten har like mange artikler om gjerningsmannens personlighet som Dagbladet.

4.3.5 Vinklinger av gjerningsmannen

For å få klarhet i hvordan gjerningsmannen ble fremstilt i de to avisene, kan det være nyttig å se nærmere på hvilke vinklinger avisene hyppigst brukte i forbindelse med omtale av gjerningsmannen. For å finne ut av dette har jeg tatt utgangspunkt i variabelen «V27: Omtale av gjerningsmannen/gjerningsmennene», hvor jeg kun har sett på de artiklene som har verdi: «gjerningsmannens/gjerningsmennenes personlighet». Til sammen utgjorde det 290 artikler, hvor 144 var fra Aftenposten (78 på nett og 66 på papir) og 146 fra Dagbladet (77 på nett og 69 på papir). Det vil si at jeg har utelukket de artiklene som kun nevner gjerningsmannen perifert, hans handlinger, ikke nevner ham i det hele tatt eller annet. Grunnen til det er fordi det er enklere å identifisere det medierte bildet av gjerningsmannen ved å se på dekningen av hans personlighet enn hans handlinger.

Graf 8: Aftenpostens vinkling av gjerningsmannen

Graf 9: Dagbladets vinkling av gjerningsmannen

Det var tre vinklinger som skilte seg ut i begge avisene. Den vinklingen som oftest ble brukt var «en psykisk syk person». Av de 144 artiklene Aftenposten skrev om gjerningsmannens personlighet hadde 34,0 % (49 artikler: 27 nett og 22 papir) denne vinklingen. Dagbladet brukte denne vinklingen i 37,0 % (53 artikler: 31 nett og 22 papir) av sin dekning. Generelt har det vært mye fokus på ABBs psyke og spesielt dagen da den første psykiatriske erklæringen ble offentliggjort. Aftenposten hadde ingen artikler med vinklingen «en psykisk syk person» før 25. juli, mens Dagbladet hadde to artikler med denne vinklingen allerede 23. juli.

Den andre vinklingen som ofte gikk igjen var «en islamfiendtlig/ekstrem høyre-radikal/rasistisk person». Aftenposten hadde denne vinklingen i 31,9 % av artiklene (46 artikler: 25 nett og 21 på papir) og Dagbladet 26,0 % (38 artikler: 18 nett og 20 papir). Aftenposten har dermed brukt denne

vinklingen oftere enn Dagbladet. Dette er også den vinklingen Aftenposten gjennomsnittlig har brukt hyppigst.

Den tredje vinklingen var «en selvgod, oppmerksomhetssyk bløffmaker». Denne vinklingen hadde Aftenposten dekket med 25,0 % (36 artikler: 20 nett og 16 papir), mens Dagbladet 25,3 % (37 artikler: 21 nett og 16 papir). Denne vinklingen sammen med vinklingen «en psykisk syk person» var de dominerende vinklingene i forbindelse med dekningen av fengslingsmøtet og offentliggjøringen av den sakkyndige rapporten.

Det var også andre vinklinger av gjerningsmannen som ikke var like fremtredende som disse tre hovedvinklingene. I flere artikler ble gjerningsmannen fremstilt som «en ensom ulv eller sær person» uten en sterk tilknytning til andre. Dagbladet hadde denne vinklingen i 14,4 % av dekningen (21 artikler: 9 nett og 12 papir), mens Aftenposten hadde denne vinklingen i 7,3 % (11 artikler: 4 nett og 7 papir). Analysen viser også at han i enkelte artikler blir fremstilt som «en intellektuell person». Dagbladet hadde denne vinklingen i 8,2 % av sin dekning (12 artikler: 7 nett og 5 papir), mens Aftenposten hadde denne vinklingen i 6,3 % av artiklene (9 artikler: 5 nett og 4 papir). Dagbladet hadde svært mange artikler som vinklet gjerningsmannen som «en feminin person», hvor hele 14,4 % av dekningen inneholdt denne vinklingen (21 artikler: 9 nett og 12 papir). Aftenposten hadde derimot denne vinklingen i kun 4,9 % av sin dekning (7 artikler: 4 nett og 3 papir).

Iversen (2002, s. 127) mente at terroristene Osama bin Laden og Timothy McVeigh ofte ble omtalt som «onde» i de amerikanske nyhetsmagasinene Time International og Newsweek. Analysen viser at vinklingen «en ond person» også eksisterer i de to norske avisenes omtale av gjerningsmannen tilknyttet 22. juli. Den var derimot ikke dominerende i dekningen. Aftenposten hadde denne vinklingen i 5,6 % av artiklene (8 artikler: nett og 3 papir), mens Dagbladet brukte den i 7,5 % av artiklene (11 artikler: 4 nett og 7 papir).

Artiklene viser en vestlig identitetsdiskurs, hvor Norge blir fremstilt som et land der terror ikke oppstår og hvor angrepet dermed må ha blitt utført av en psykisk syk person. Gjerningsmannen blir fremstilt som en person som ikke tilhører det norske kollektivet, men samtidig ikke en direkte fiende til det norske samfunnet. Generelt er det lite fokus på at gjerningsmannen tilhører det norske samfunnet. Aftenposten hadde vinklingen «en vanlig norsk gutt» i 10,4 % (15 artikler: 7 nett og 8 papir) av sin dekning, mens Dagbladet hadde den i 12,3 % (18 artikler: 7 nett og 11 papir). Anders Behring Breivik omtaler seg selv som en kristen person i sitt manifest (Breivik 2011), men det var få artikler som omtalte gjerningsmannen som en «kristen person». Aftenposten hadde denne

vinklingen i 4,9 % av artiklene (7 artikler: 1 nett og 6 papir), mens Dagbladet hadde den i 3,4 % (5 artikler: 2 nett og 3 papir). Grydeland (2012, s. 102) viser i sitt studie at heller ikke NRK eller Dagsavisen fokuserte på at gjerningsmannen er kristen.

Den bivariate analysen viser at i Dagbladets dekning korrelerer ofte vinklingene «en ensom ulv eller sær person» med «en vanlig norsk gutt» (pearson korrelasjon på .446). Vinklingen «en ensom ulv eller sær person» korrelerte også med «en feminin person» (pearson korrelasjon på .262). I tillegg viste det seg at vinklingen «en psykisk syk person» korrelerer med vinklingen «en selvgod/oppmerksomhetssyk bløffmaker» (pearson korrelasjon på .323). Den siste vinklingene som korrelerte var «en psykisk syk person» og «en feminin person» (pearson korrelasjon på .229). I likhet med Dagbladet korrelerte vinklingene «en psykisk syk person» med «en selvgod/oppmerksomhetssyk bløffmaker» i Aftenpostens dekning (pearson korrelasjon på .258). Denne korrelasjonen var ikke overraskende siden Dagbladet og Aftenposten brukte hovedsakelig disse to vinklingene i fase 3 og 4. I Aftenpostens dekning korrelerte vinklingen «en ond person» med «en vanlig norsk gutt» (pearson korrelasjon på .262), i tillegg til «en ensom ulv eller sær person» med «en intellektuell person» (pearson korrelasjon på .291). Alle korrelasjonene hadde en signifikans på $\approx .000$. Ingen av de andre variablene i analysen hadde noe nevneverdig høy korrelasjon. Vinklingen «islamsk/internasjonal terror» var den som fikk høyest negativ samvariasjon. Noe som ikke er særlig overraskende siden denne vinklingen nesten ikke eksisterer i artikler som omtaler ABB. Det er mye uenighet om hvor høy korrelasjonsverdien bør være for å kunne si at to variabler korrelerer. I denne analysen har jeg valgt å nevne de variablene som hadde over .200 i korrelasjon, selv om dette heller ikke er noe særlig høy korrelasjonsverdi. Jacobsen (2005, s. 335) mener at kun variabler som høyere korrelasjon enn 0.5 har sterk samvariasjon. Ingen av vinklingene hadde dermed en svært sterk samvariasjon.

Flere av artiklene i studiet prøver å finne forklaring på hvordan en norsk person har klart å utvikle seg så langt fra normen. De ulike forklaringene artiklene tar opp er bl.a. spillegalskap, en vanskelig barndom, mangel på en farsfigur eller utstøtelse fra vennegjengen. Andre artikler mener at gjerningsmannen har selv valgt å tre ut av dette «fellesskapet». Det at gjerningsmannen står utenfor det nasjonale fellesskapet kommer også tydelig fram i den bevisste ordbruken i artiklene hvor ordene «dem» eller «han» ofte blir brukt til å beskrive gjerningsmannen, mens leserne blir omtalt som «oss» eller «vi». Iversens (2002, s. 128-132) studier viste det samme hvor både bin Laden og McVeigh ble omtalt som «de andre». Bin Laden er lett å klassifisere som «en ond person» som kommer utenfra og angriper «oss». Bin Laden er en opplagt «andre», han er mørk, utenlandsk og muslim (ibid.). Det interessante er hvordan ABB som er født og oppvokst i Norge, med nordisk utseende og skulle dermed tilhøre «oss»-gruppen, har steget ut av det norske fellesskapet og blir

dermed omtalt som noe annet enn «oss». Iversen (2002, s. 133) mener at det at McVeigh ble klassifisert som psykisk syk person var en trøst for «oss» (USA). Det er han det er noe galt med, ikke «vi», en person som kan helbredes og hjelpes. Dette kan være noe av forklaringen på hvorfor ABB ofte blir vinklet som en «gal person».

4.3.6 Få muslimske stemmer

For å få et innblikk i hvordan gjerningsmannen blir fremstilt er det viktig å se på den totale dekningen av terroraksjonen. Til tross for at det er et stort fokus på gjerningsmannens ideologi og da spesielt hans hat mot multikulturalismen, er det svært få artikler som omhandler muslimers eller innvandreres reaksjon på terroraksjonen. Kun 1,0 % (14 artikler) av de totalt 1323 artiklene har hatt hovedtemaet «muslimers/innvandrers reaksjon» på terroraksjonen. Hvor 1,5 % (10 artikler: 2 nett og 8 papir) var fra Aftenposten og 0,6% (4 artikler: 1 nett og 3 papir) fra Dagbladet. Helt frem til den 25. juli var det ingen artikler som hadde dette som hovedtema. Artikler med dette hovedtemaet ble aldri henvist til på forsiden av papiravisene, og halvparten av dem var plassert fra s. 6 og bakover i avisen. Analysen viser med andre ord at mediene nedprioriterte dekningen av muslimers eller innvandreres reaksjon på terroraksjonen.

Inger Anne Olsen (e-post 26.04.2012) er journalist i Aftenpostens leder- og kommentatorgruppe. Hennes hovedområder er islam, migrasjon, menneskerettigheter og kriminalitet. Bortsett fra den første uken, har hun ikke skrevet noen artikler direkte tilknyttet terrordekningen. Men siden store deler av dette studiet ser på dekningen den første uken så er det heller ikke nødvendig. Hennes 35 års lange arbeidserfaring innenfor området gjør at hun sitter inne med mye relevant erfaring og kunnskap. Hun kan ikke si noe direkte om hvorfor det har blitt skrevet så få artikler om innvandreres/muslimers reaksjon på terroraksjonen, men sier på et generelt grunnlag:

«Jeg kan anta at deres oppmerksomhet er farget av at Aftenpostens redaksjon er temmelig homogen på mange måter. Hvor mange muslimer som jobber her, vet jeg ikke - selv vet jeg bare om én. Da blir det litt som den gang kvinnene var fraværende og mennene regjerte alene i redaksjonen, - mennene de så verden gjennom sine egne briller, og avisen var farget av det. Fremdeles har vi briller på.» (Inger Anne Olsen, e-post 26.04.2012).

Analysen viser også at det har blitt brukt få kilder i de artiklene som omhandlet innvandreres/muslimers reaksjon. Fire artikler brukte ingen kilder, fire artikler brukte kun en kilde, to artikler brukte to kilder, to artikler brukte tre kilder og kun to artikler inneholdt fire eller flere kilder. Av de artiklene som inneholdt kilder brukte fire artikler hovedkilden «representanter fra regjeringen, stortinget eller kongehus», en artikkel «nyhetsjournalister, reporter, mediehus» og fem «annet».

Den vanlige muslimske «mannen på gata» eller muslimer uten en spesiell posisjon, har dermed en perifer rolle i mediedekningen. Olsen (e-post 26.04.2012) mener at noen av grunnen til dette kan være:

«Hvis man ikke kjenner eller omgås den gruppen man skriver om, blir det dessverre lettere å ta en telefon eller sende en epost til en myndighetsperson, eller en offentlig kjent person, enn å gå ut på gata og snakke med folk.»

Olsen tilføyer at hun selv har bevisst valgt å ikke kategorisere muslimer som en egen gruppe, hun ønsker omtale mennesker uavhengig av deres etniske, religiøse og økonomiske status. Hun sier at «norske muslimer» er en svært heterogen gruppe og at det derfor blir mer riktig å ikke kategorisere dem som en homogen gruppe. I tillegg har hun prøvd å unngå ord som omhandler 22. juli slik som «Utøya», «Breivik» og «22/7», selv om artikkelen omhandler terroraksjonen. Grunnen til det er fordi hun mener «disse begrepene gir de fleste av oss sterke assosiasjoner, som kommer i veien for det som er budskapet i hver enkelt leder eller kommentar» (Olsen, e-post 26.04.2012). Siden jeg har brukt emneordene «22. juli», «22.07», «eksplosjon», «terror», «Anders Behring Breivik», «rosetog», «Utøya», «Regjeringskvartalet», «Stoltenberg», «Storberget» og «Sundvolden» i utvelgelsen av artiklene, vil nettartikler som ikke inneholder disse emneordene ikke komme med i utvalget. Ordene «muslim» eller «innvandrere» er også førende for om artikkelen blir kodet som «innvandreres/muslimers reaksjon», som kan være noe av årsaken til at såpass få artikler ble kodet med dette hovedtemaet.

Olsens argumentasjon blir bekreftet av analysen. Muslimer ble ikke omtalt som en ensartet gruppe, de ble heller omtalt som en av «oss». Det ble sjeldent påpekt at dette var et indirekte angrep på innvandrere eller muslimer, slik Breivik skriver i sitt manifest (Breivik 2011). Istedet ble det omtalt som et angrep på hele det norske samfunnet. Avisene har heller en rekke artikler som omhandler samholdet mellom «muslimer» og «kristne», slik som under begravelsen til Bano som ble skutt og drept på Utøya. Aftenpostens artikkel «- De vil gå inn i sin politiske bevegelses rekke av pionerer», viser at en imam og en prest går sammen ut fra kirken og bort til den muslimske gravplassen ved Nesodden kirke (Aftenposten 2011r). Gjennom å vise at ulike religiøse grupperinger står sammen som et felles «vi», viser man også at gjerningsmannens syn på muslimer er unormale og gale.

4.3.7 Stod det islamister bak terrorangrepene?

Før gjerningsmannen ble kjent spekulerte en rekke medier i hvem gjerningsmannen kunne være. Spesielt islamske terrorgrupper slik som al-Qaida ble utpekt som potensielle gjerningsmenn. Like

etter angrepet publiserte ABC nyheter (2011) artikkelen «*Terroreksperter tror al-Qaida står bak angrepet*», hvor terreksperter Atle Mesøy mener det er en «*stor sannsynlighet*» for at al-Qaida står bak angrepene. Mesøy mener også at det er mindre sannsynlighet for at angrepet ble utført av en enkelt person eller av Helpers of the Global Jihad (en terrorgruppe som tok på seg skylden etter angrepene). Allerede 68 minutter etter at bomben gikk av la NRK (2011) ut artikkelen med tittelen «*Terroreksperter tror al-Qaida står bak*» på sin nettside. Her hevder bl.a. den svenske terreksperter Magnus Ranstorp at det «*sannsynligvis er al-Qaida som står bak terrorangrepet*». Artikkelen viser videre til Norges engasjement i Afghanistan og konflikter mellom vesten generelt og radikale islam. Grydeland (2012, s. 93-98) viser i sitt studie at NRK sjeldent brukte ordet «islamister», og at ordet «muslim» ikke ble brukt i det hele tatt den 22. og 23. juli. Dagsavisen brukte sjeldent disse ordene rett etter angrepet, men ordet «muslim» ble relativt hyppig brukt under dekningen den 25. juli. Derimot ble angrepet heller omtalt som «internasjonal terror», hvor karikaturstriden, Afghanistan og Libya ble nevnt som mulige årsaker til angrepet. I tillegg ble det spekulert i hvorvidt noen islamistiske grupper hadde tatt på seg ansvaret. På den måten kan man si at det indirekte var et disposisjonelt fiendebilde av muslimer i dekningen. Medienes dekning av 22. juli har mange likhetstrekk med amerikanske mediers dekning av Oklahombombingen 19. april 1995. De første timene og dagene etter angrepet spekulerte mediene i om det var islamistiske terrorister som sto bak. Flere ekspertkilder ble intervjuet hvor de fleste mente at dette var tilfelle. Hendelsene ble også sammenlignet med flere tidligere lignende terrorangrep. Når det kom frem at det var amerikaneren Timothy McVeigh som sto bak angrepet, slapp den islamistiske spekulasjonen kjapt (Nacos 1994, s. ix-x).

Aftenposten og Dagbladet hadde få artikler som spekulerte i om gjerningsmannen kunne være muslim eller internasjonal. Aftenposten hadde denne vinklingen i 4,2 % av artiklene (6 artikler) og Dagbladet 2,1 % (3 artikler). Aftenposten gikk derimot lengre i sine uttalelser enn Dagbladet i retning av å antyde at gjerningsmannen kunne være muslim. Dette kommer spesielt godt frem i lederartikkelen «*Terrormålet Norge*», publisert i Aftenpostens papiravis den 23. juli. Denne artikkelen er nærmere analysert i diskursanalysen. Aftenpostens nyhetsleder for papir, Peter Markovski (intervju 09.01.2012) sier at:

«[...] For papir sin del [...] slapp vi spekulasjonene fordi det ganske tidlig ble klart at det var en gjerningsperson. [...] Jeg tror jo også i det komplekset som var at jeg ville gjort det samme igjen, [...] burde vi i ettertid ha inkludert flere ting i det trusselbildet, burde vi ha skrevet om høyreekstreme, burde vi ha skrevet om miljøvernet, burde vi hatt det med? Ja kanskje, men jeg tror at det ville vært helt feil av oss å hatt et oppslag eller store saker på nettet hvor vi spekulerte på et tidlig stadie, jeg tror det hadde vært feil å gå i andre retningen å si at før vi får noe offisiell informasjon så vil vi ikke skrive noe om trusselbildet mot Norge eller aksjoner som dette ligner på [...].»

Markovski avviser dermed at Aftenposten har spekulerte i islamsk terror og mener det heller er å informere om trusselbildet Norge stod overfor. Skjervold (intervju 17.01.2012) sier at politiet var tidlig ute med å informere om hvem gjerningsmannen var, og at det svært tidlig spredde seg rykter om at det ikke var islamister som sto bak. Hun sier videre at:

«[...] Så kjapt det kom beskjed om at noen organisasjoner tok på seg skylden [...] var vi veldig bevisste på å ikke legge saken høyt opp på nettsiden, i den grad det har noe å si, så valgte vi iallfall ikke å slå det så stort opp eller gjøre et stort nummer ut av det. Og hele tiden være bevisst på at dette var noe de selv hadde påstått. Nå tror jeg allikevel at det danner seg et bilde hos leserne at det stemmer selv om man bruker sitatstreken foran. [...] sånn i etterkant ser man selvfølgelig at for det første at det ikke stemte, men jeg skjønner ikke helt at man ikke kan spekulere i det heller. Jeg mener at det blir litt overdrevent og tro at det var nasjonal terrorisme og at det var helt feil å tenke utenlandsk i forhold til f.eks. PST trusselvurdering [...]. Da vitner hadde sett en lyshåret høy norsk mann som skøyt på Utøya så trodde vi ikke helt at det kunne stemme, så vi gjorde ikke noe nummer ut av det vi bare la det langt nede i en sak og regnet med at her må det ha vært noe feil. Så sånn i etterkant så så jeg kanskje at vi hadde sikker på en måte en forutinntatt idé om hva slags terrorisme det dreide seg om og leste derfor ikke hendelsen korrekt da underveis [...]» (Skjervold, intervju 17.01.2012).

Dagbladet har hele tiden oppfordret publikum og andre medier til å ikke spekulere i hvem gjerningsmannen kan være. Både Egeberg og Hansen har forståelse for at enkelt medier spekulerte i islamsk terror, samtidig mener de NRK gikk for langt i sine spekulasjoner. Egeberg (intervju 10.01.2012) er i tillegg skeptisk til kildebruken enkelt norske medier brukte i omtale av gjerningsmannen:

«[...] Det jeg kanskje reagerer mest på er hvor ukritiske enkelte var i starten og da tenker jeg mest på NRK som var veldig tidlig ute. [...] Det som gjør meg skeptisk er når utenlandske eksperter begynner å snakke om ting. [...] Hadde dette vært i London, ok, da hadde Sight vært en god kilde for oss. Men vi er her, vi er hjemme, vi trenger ikke å kaste over oss en amerikansk terrorkilder [...] Vi hadde jo tilfeller hvor folk siterte AP eller Reuters på ting vi åpenbart kan gå opp på taket og se selv. Det skjer jo her. Hvor tror du AP har det ifra de leser jo norske aviser. [...] Vi visste ikke hvem som sto bak og da kan vi ikke heller spekulere så voldsomt i det.»

«Vi skrev ikke om det. Rett og slett fordi vi visste ikke. Hvorfor spekulere når vi ikke vet. Vi intervjuet kanskje noen forskere på starten på den ene siden og på den andre siden [...]. Det med islamskterror var et naturlig spor å følge, det jobbet vi også på, men det å jobbe på noe og det å publisere noe er selvfølgelig to forskjellige ting. Men vi fikk tidlig vite navnet på gjerningsmannen, så da var det ganske enkelt å ikke fokusere på det sporet.» (Hansen, intervju 10.01.2012)

Analysen viser at en rekke nettartikler som omhandler terroraksjonen, har blitt endret i ettertid. Skjervold (intervju, 17.01.2012) påpeker her at hun ikke ville ha slettet noen av artiklene som

omhandlet islamsk terror fordi det er viktig for ettertiden å forstå hvordan samfunnet reagerte på en slik hendelse, og at det ville være historieforfalskning å fjerne dem. Skjervold hevder at da de skjønnte at det var en høyreekstrem person som sto bak angrepene, ble de artiklene som spekulerte i islamsk terrorisme flyttet fra fronten eller lagt veldig langt ned på listen, men de ble aldri fjernet. Jeg har fått tilgang til både Aftenpostens og Dagbladets frontsider de første 24 timene etter bomben gikk av. Såvidt jeg kan se, har ingen av artiklene som omhandler islamsk terror blitt slettet.

4.4 Analyse av 10 artikler om ABB:

4.4.1 Kontekstforståelse

4.4.1.1 Presseteksters kulturelle status i Norge

Både nett- og papiraviser har en mektig posisjon i Norge. Ifølge Statistisk sentralbyrå (2011) leser 32 % av befolkningen aviser både på nett og papir en gjennomsnittsdag. Avislesing på papir har siden 2001 - 2011 sunket fra 78 % til 69 %, mens avislesing på nett har økt fra 10 % til 48 %. Det er spesielt den unge garde som leser aviser på nett (16 - 24 år og 25 - 44 år), mens de eldre foretrekker trykte aviser (over 44 år). Til tross for at trykte aviser har hatt en kraftig nedgang det siste tiåret, har de fremdeles en betydelig posisjon i Norge. Norge er et av de landene i verden som har høyest avissalg per innbygger (Schwebs og Østbye sitert i Hågvar 2003, s. 27). Den teknologiske utviklingen har ført til at folk nå kan lese aviser både på mobiltelefoner, datamaskiner, lesebrett og lignende. Dette har gjort journalistikken mer tilgjengelig for folk (Eide 2001, s. 20). Svært mange varierer mellom ulike medier, kun 16 % sier at de bare leser nyheter på nett (Statistisk sentralbyrå 2011). I forhold til diskursanalysen er det også viktig å poengtere at nettavisene er avhengig av interessante bilder, tittel og ingress som fanger leserens oppmerksomhet slik at leserne trykker seg inn på saken. Papiravisene er mer avhengig av salgbare forsider (Hågvar 2007, s. 49).

4.4.1.2 Aftenposten og Dagbladets kulturelle status i Norge

Aftenposten og Dagbladet er to av Norges største riksdekkende aviser både på papir og nett (TNS gallup 2011a og 2011b). Til tross for at antall solgte papiraviser stadig synker, viste tall fra TNS at Dagbladet økte salget av løssalgsaviser ukene etter terroraksjonen (Jensen 2012). Aftenposten har sin hovedinntekt på abonnementsalg og har dermed ikke hatt en like betydelig økning av løssalgsavisene (Markovski, intervju 09.01.2012).

I dag styres store deler av medie-Norge av store multimedieforetak. Aftenposten er en del av Media Norge ASA der Schibsted er hovedeier, mens Dagbladet er en del av Berner Gruppen som driver med både medievirksomhet og eiendom (Berner gruppen 2010). Ottosen og Krumsvik (2008, s. 15) sier at «*Journalisten har i overgangen fra partipressen til mediekonsernenes tidsalder fått en mer individuell rolle i markedet sammenlignet med tiden da partiene la premissene.*» Hågvar (2003, s. 28) mener derimot at selv om mange aviser i dag har blitt uavhengige aktører så kan det likevel eksistere ideologiske spor fra partitilknytningen. Under partipressen var Dagbladet hovedorgan for partiet Venstre, mens Aftenposten var konservativ med tilknytning til partiet Høyre (Bastiansen 2009).

Aftenposten og Dagbladet er to svært ulike mediehus. Hågvar (2003; 2007) tror det er en sammenheng mellom medieinnholdet i avisene og de redaksjonelle omgangsformene. Det vil si at avisene kan ha egne Aftenposten- og Dagbladet kulturer med ulike normer, holdninger og organisasjonsformer som igjen kan påvirke medieinnholdet. Avisene har ofte valgt ulike løsninger i forhold til tradisjonelle redaksjoner og nettredaksjoner (Ottosen og Krumsvik 2008, s. 12). Aftenposten har separate avdelinger for nett og papir, mens Dagbladet skiller ikke mellom disse to enhetene. Dagbladet er en løssalgsavis. Det som ofte kjennetegner løssalgsaviser er at de er mer avhengig av engasjerende forsider som selger. Layouten er ofte utformet for å fange oppmerksomheten til leserne gjennom bruk av store bilder, bokstaver, spissformuleringer og lignende (Hågvar 2007, s. 47). Aftenposten er hovedsakelig abonnement basert. De er derfor ikke like avhengig av å ha forsider som selger. Nedenfor vil jeg gå nærmere inn på hvordan Aftenposten og Dagbladet har dekket gjerningsmannen gjennom en diskursanalyse av 14 utvalgte avisartikler.

4.4.2 «Terrormålet Norge», lederartikkel i Aftenposten papir 23. juli 2011, s. 2

Terroraksjonen var naturlig nok en viktig nyhet for Aftenposten den 23. juli. Sakens omfang gjorde at den fylte hele lederartikkelen denne dagen. Lederartikler prøver ofte å overbevise leseren om bestemte synspunkter i en sak, den argumenterende funksjonen er derfor mer fremtredende her enn i mange andre sjangere (Jensen 2011, s. 137). Denne lederartikkelen prøver å overbevise leseren om at angrepene kan ha blitt utført av islamske terrorister. Artikkelen kan deles inn i tre sekvenser. Første sekvens er en oppsummering av det som har skjedd, og uttrykker hvor fjernt handlingene er fra en «fredelig norsk hverdag». Sekvensen spiller mye på det Vagle (1995, s. 181) kaller nasjonsbyggende retorikk, gjennom ord og uttrykk som «vi», «oss» og «sjokkerer oss alle». Her taler Aftenposten på vegne av leseren, og leseren må selv bestemme om hun/han ønsker å være en del av dette nasjonale «fellesskapet» (Vagle 1995, s. 181). Ord som «vi» og «oss» er også med på å

personifisere leserne. Slik er lederen med på å stimulere til en samtalediskurs (Jørgensen og Phillips 1999, s. 94).

Andre sekvens prøver å besvare hvem som kan stå bak hendelsene. Det interessante med denne sekvensen og lederartikkelen generelt, er at den kjører relativt ensporet på at gjerningsmannen må være islamsk. Det er ikke et eneste ord om hvorvidt gjerningsmannen kan være nordmann, høyreekstrem, massekiller, en gal mann, soloterrorist eller lignende. Denne ensprede argumentasjonen kommer klarest frem i andre sekvens:

«[...] Målet var åpenbart å rette et anslag mot landets politiske sentrum. Derfor kan handlingen være utført av personer som fordømmer det norske engasjementet i blodige konflikter, det være seg de som pågår i Afghanistan eller Libya. Det norske samfunnet er i så fall for første gang blitt rammet av internasjonal terror av samme type som har slått til mot andre vestlige storbyer de siste årene. Men sent i går kveld kunne det heller ikke utelukkes at verken eksplosjonen i Oslo eller skytingen på Utøya er knyttet til internasjonal terror. Alle muligheter må fortsatt holdes åpne.» (Aftenposten 2011a, s. 2).

Aftenposten tror terrorhandlingene kan ha blitt utført av personer som er imot Norges deltakelse i konfliktene i Afghanistan eller Libya. Konflikten i Afghanistan begynte i 2001 da USA startet en militæroperasjon for å fange Osama bin Laden og ødelegge hans terrornettverk al-Qaida. Konflikten i Libya startet som et opprør mot landets daværende diktator, Muammar al-Gaddafi. Det utviklet seg videre til å bli en borgerkrig hvor NATO etter hvert ble involvert for bl.a. å etablere en flyforbudssone over Libya. Norge har vært involvert i begge disse konfliktene. I tillegg sammenligner teksten handlingen med andre terroraksjoner utført i vestlige storbyer de siste årene. Flere av disse angrepene har blitt utført av islamistiske terrororganisasjoner. Aftenposten forutsetter her at leseren har kunnskap om disse konfliktene og terroraksjonene. For å balansere diskusjonen kunne lederen f.eks. også ha trukket inn andre hendelser som ikke var utført av islamske grupper slik som Theodore Kaczynski, "unabomberen", eller skolemassakrene i Finland. Imidlertid påpeker Aftenposten at «alle muligheter må fortsatt holdes åpne», og at man dermed ikke kan utelukke noe som helst.

Den siste sekvensen forklarer hva som kan være terroristenes mål, trolig å «skape frykt og usikkerhet». Her er det gitt stor plass til å skildre omfanget av hendelsene: «Det gjør noe med oss å se alle vinduene i regjeringsbygget blåst ut, samtidig som hardt skadede får førstehjelp på gaten utenfor, og meldinger om omkomne bekrefter at det grufulle virkelig har skjedd». Slike skildringer spiller på leserens følelser (pathos). Leseren kan lettere se for seg situasjonen og en gjerningsmann uten noe form for empati. Norge blir fremstilt som et fredfullt og demokratisk land gjennom setninger som: «Kontrasten til fredelig, norsk hverdag er så ufattelig stor» og «Vi lever i et åpent

og *demokratisk samfunn*». Gjerningsmennene blir fremstilt som motstandere av dette demokratiske samfunnet gjennom setninger som: «*Hvis gårsdagens terrrorsjokk innleder en langsom, kanskje umerkelig omforming av det norske samfunn [...] ja da er det terroren og terroristene som har vunnet*». Her er en skjult appell om at «vi» må stå sammen som en nasjon for å bekjempe terrorismen og beskytte vårt fredfulle land.

Agens i denne lederartikkelen er «terroristene», mens patiens er det «norske samfunnet». Norge har blitt utsatt for et terrorangrep, uten å ha noe skyld i det. «*[...] Norge er blitt utsatt [...]*», «*Et terrorangrep har for første gang i etterkrigstiden tatt liv i Norge*», «*[...] det norske samfunnet nå for første gang er blitt rammet av internasjonal terror [...]*». Ord som «utsatt», «tatt» og «rammet» antyder at Norge har vært et offer. Et slik «oss og dem»-perspektiv er svært vanlig i krigsjournalistikk. Motparten blir fremstilt som roten til ondskapen og de umenneskelige handlingene, mens vår egen side blir fremstilt som offer, fritatt for all skyld (Eide og Ottosen 2008, s. 11).

Det er flere presupposisjoner i teksten. Noe av det mest interessante er hvordan teksten tar for gitt at handlingene har blitt utført av flere gjerningsmenn: «*Derfor kan handlingene være utført av personer [...]*», «*[...] de som pågår i Afghanistan eller Libya*», «*hvem de eventuelt samarbeidet med*», «*[...] terroristene som har vunnet*». Det kan tyde på at terrorisme-diskursen har en underforstått forutsetning om at det dreier seg om handlinger utført av grupper og ikke individer. Artikkelen bruker imidlertid småord som «kan» og «eventuelt» for å modifisere tanken om flere gjerningsmenn. En annen presupposisjon i terrorisme-diskursen er at gjerningsmennene utfører angrepene for å oppnå noe mer: «*målet var åpenbart å rette et anslag mot landets politiske sentrum*», «*terrorens mål er å skape frykt og usikkerhet*», «*hvis gårsdagens terrrorsjokk innleder en langsom, kanskje umerkelig omforming av det norske samfunn i retning mindre åpenhet, mindre tillit, mindre nærhet mellom de som styrer og de som blir styrt, ja da er det terroren og terroristene som har vunnet*».

Flere artikler i papiravisen den 23. juli informerer om at en etnisk norsk mann har blitt pågrepet (Aftenposten 2011b; Aftenposten 2011c). En artikkel diskuterer også muligheten for høyreekstrem terrorisme, men legger til at denne gruppen ikke har vært noe stor trussel for PST tidligere (Aftenposten 2011b). Lederartikkelens argumentasjon om at gjerningsmannen er islamsk, strider dermed mot enkelte av de andre artiklene i avisen. Imidlertid er det tre artikler i avisen som indirekte spekulerer i islamsk terror (Aftenposten 2011d; Aftenposten 2011e; Aftenposten 2011f). Disse artiklene omhandler det trusselbildet Norge står ovenfor, og har et spesielt stort fokus på Norges engasjement i Afghanistan og Libya.

I en krisesituasjon er det et enormt press på mediene til å gi ut rask og kontinuerlig informasjon (Skjervold, intervju 17.01.2012). Nettartikler har en stor fordel her siden de hurtig og enkelt kan publisere nye artikler eller oppdatere eksisterende artikler. Papiraviser publiseres som regel kun en til to ganger om dagen, og har dermed ikke denne fordel. De artiklene som ble skrevet før avisen gikk i trykk, kan være gamle nyheter når avisen først blir publisert. Dette var tilfelle også for denne lederartikkelen. Da avisen ble gitt ut på morgenen den 23. juli, hadde allerede flere nettaviser, radio- og TV-kanaler hatt en omfattende dekning av ABB. Aftenpostens spekulasjoner om islamsk terror var derfor i strid med resten av mediebildet på dette tidspunktet.

Lederartikler tilhører storsjangeren meningsjournalistikk. Lederartikler prøver ofte å overbevise leseren om bestemte synspunkter i saken. Lederen er en slags oppsummering av avisens synspunkter på saker som har vært oppe i mediene den siste tiden (Jensen 2011, s. 137). Ut i fra dette kan man si at denne lederartikkelen er typisk for sin sjanger, med et sammendrag av hendelsene fra terroraksjonen og en konkret mening om hvem gjerningsmannen er. Ottosen (1993, s. 148-149) viser i sitt studie at fiendebilder ofte blir forsterket i lederartikler, noe som også var tydelig i denne lederartikkelen. Han mener grunnen til det er nettopp fordi ledere skal uttrykke avisenes egne meninger. Det er altså her et skille mellom nyheter og kommentarer. Naturlig nok er redaksjonen som har den største stemmen i denne lederartikkelen. I enkelte av avsnittene hvor det blir informert om konkrete faktaopplysninger har de indirekte sitert politiet. Det blir derimot ikke navngitt hvem fra politiet som uttaler seg. Det er flere kilder som ikke får komme til orde i denne artikkelen f.eks. de som ble rammet av terroraksjonen eller terrorgruppene som blir beskyldt for å stå bak angrepene. Men siden lederartikkelen først og fremst skal reflektere redaksjonens egne meninger, er det ikke like viktig her å kryssjekke opplysningene med ulike kilder.

Hågvar (2007, s. 102) mener man ikke bør overvurdere hvilke sosiale konsekvenser en enkelt tekst kan ha. Derimot kan det være nyttig å si noe om hvordan teksten fremstiller verden, hvilke sosiale relasjoner som dannes, og hvilke identiteter den prøver å skape. For det første prøver lederartikkelen å skape et bilde av Norge som et fredfylt og demokratisk samfunn. Terroristene blir derimot omtalt som en internasjonal gruppe som ønsker å ødelegge dette demokratiet, og Norge som et offer for terroristenes handlinger. Aftenposten er tydelig imot terrorhandlingene, og gjennom sosiale relasjoner og identitetsfølelse prøver lederartikkelen å overbevise leseren om å være det samme. Etter terrorangrepene i USA 11. september sa George W. Bush (sitert i Hågvar 2007, s. 90) at «*Enten er dere med oss, eller så er dere med terroristene*». Lederartikkelen har mange likhetstrekk med Bushs uttalelse. Det å være mot handlingene og gjerningsmannen blir fremstilt som den eneste riktige sannhet, en slik argumentasjon kalles for «fordømming av alternativer» og er et veletablert argumentasjonsknep. Dersom man hadde lagt frem andre alternativer i teksten, så

kunne det oppfattes som om man motsa sin egen argumentasjon. Derfor er det vanlig å utelukke alternativene for å styrke sin egen argumentasjon i en tekst (Hågvar 2007, s.90).

4.4.3 «Roen etter smellet», lederartikkel i Dagbladet papir 23. juli 2011, s. 2

I likhet med Aftenposten fylte hendelsene fra terroraksjonen hele Dagbladets lederartikkel den 23. juli. Lederens klare oppfordring er å ikke spekulere i hvem gjerningsmannen er, før man er helt sikker. Teksten kan deles inn i tre sekvenser. I likhet med Aftenposten summerer første del opp hendelsene fra 22. juli. Her har det blitt gitt stor plass til å skildre hendelsene: *«Først hører man det særegne smellet fra ei bombe [...]», «[...] smellet er på døyvende frekvens», «Bakken rister. Så er det helt stille, helt stille, før skrik og jammer fra de sårede tar over»*. Slike detaljerte skildringer gjør det enklere for leseren å sette seg inn i situasjonen og gjør hendelsene mer troverdige (Hågvar 2007). Andre del oppfordrer alle til å ikke spekulere i hvem gjerningsmannen er:

«Først når vi vet hva som har skjedd og hvorfor, er tida inne for et politisk ordskifte og analyser. Naturligvis kommer følelser fram når mennesker skades og drepes. Naturligvis lurer folk på hva som har skjedd og gjør seg sine tanker. Men vi må ikke rote dette til før vi har sikker viten. Tida er ikke inne for å krangle om innvandring eller utenriks- og sikkerhetspolitikken, ei heller . Tida er ikke inne for å stenge grenser [...]» (Dagbladet 2011a, s. 2).

I teksten sammenligner lederen 22. juli med andre terroraksjoner: *« [...] et smell som er så gjenkjennelig for de som har hørt det før, i Beirut, i Jerusalem, i Islamabad eller Colombo, men hittil ikke i Oslo eller noen andre norske byer»*. Dette står i første avsnitt av lederartikkelen og er dermed viktig for leserens oppfattelse av resten av teksten. Terroraksjonene som blir nevnt er relativt ulike, men det er ingen som sammenligner terroraksjonen med handlinger utført av enkeltindivider.

Siste sekvens antyder at gjerningsmannen har et større politisk motiv enn ren ondskap eller galskap. I likhet med Aftenposten fremstilles gjerningsmennene som motstandere av Norges demokratiske samfunn: *«[...] Men vi må spørre oss: Skal vi la dette ødelegge våre liv og vår livsform? Skal vi la dem som står bak dette, avgjøre hvordan vi vil leve?» og «Noen som måtte ønske oss rett ned i et autoritært skrekkvelde, der vi slett ikke vil leve»*. Lederartikkelen bruker nasjonsbyggende retorikk overfor leserne gjennom å snakke om «vi», «oss» og «dem»: *«[...] ikke la oss skremme», «Nå er det på tide å slå ring om vår statsminister», «Uansett er dette som hentet fra en annen verden, ikke fra vår», «Dette er svært fjernt fra det bildet vi har av det landet som vi lever i og er så glade i, i alle fall når vi er ærlige og ikke sutrer [...]»*. Slike oppfordringer om å holde sammen mot terrorismen

løper gjennom hele siste sekvensen av lederartikkelen. Flere steder i teksten henvender også Dagbladet seg direkte til leseren ved å stille retoriske spørsmål, spørsmål hvor svaret er gitt på forhånd. Hva leseren svarer, har dermed mindre betydning, det er mer for å få leseren til selv å reflektere over spørsmålet (Vagle 1995, s. 176): «*Skal vi la dette ødelegge våre liv og vår livsform? Skal vi la dem som står bak dette, avgjøre hvordan vi vil leve?*» Dagbladet svarer også på dette spørsmålet: «*Vi svarer nei og nei og nei*». Her bruker Dagbladet argumentasjonsknepet fordømming av alternativene og oppfordrer nærmest propaganda aktig leserne til å stå sammen mot terroren.

I likhet med Aftenposten antyder Dagbladet at det dreier seg om flere gjerningsmenn: «*Skal vi la dem som står bak dette [...]*», «*[...] for dem som vi ødelegge vår politiske kultur og vår livsform*», «*[...] uansett deres motiver og overbevisninger [...]*». Det er en forforståelse om at terror begås av en gruppe og ikke av enkeltindivider. Agens er i likhet med Aftenposten «terroristene», mens patiens er det «norske samfunnet». Norge blir fremstilt som den uskyldige part for et brutalt angrep: «*[...] det verste som har rammet Norge etter andre verdenskrig*», «*Det som samtidig har skjedd på Utøya gjør gårsdagen ufattelig*», «*[...] vi har høyst ufrivillig våknet opp til noe som ikke hører hjemme i vår kultur og vårt samfunn*». Bruk av ord som «rammet», «ufattelig» og «ufrivillig» gir signaler om at dette var en uforutsigbar hendelse hvor Norge har vært et offer.

Lederen oppfordrer mediene og lesere til ikke å spekulere for tidlig i hvem gjerningsmannen er. Dagbladet har selv få artikler som spekulerer i islamsk terror, men relativt mange artikler om at gjerningsmannen er ABB. Allerede på forsiden har Dagbladet et nærbilde av ABB med tittelen «*Derfor hatet han 'Stoltenberg-jugend'*», inni avisen er det flere saker som omtaler ABB som gjerningsmannen (Dagbladet 2011b; Dagbladet 2011c; Dagbladet 2011d). Dette står i strid med lederartikkelen som ikke engang nevner ABB. Det kan tyde på at lederartikkelen ble skrevet tidligere enn resten av avisen. Artikkelen blir sendt ut på et tidspunkt der leserne allerede sitter inne med mye kunnskap om gjerningsmannen takket være bl.a. nettavisene. Derimot samsvarer teksten mer med Dagbladets nettartikler fra 22. juli, hvor blant andre Dagbladets ansvarlige redaktør, Lars Helle, direkte oppfordrer leserne og spesielt medieinstitusjonene til ikke å spekulere (Dagbladet 2011e).

Dagbladets lederartikkel har relativt mange likheter med Aftenpostens lederartikkel. Norge blir også her fremstilt som et demokratisk og rettferdig samfunn. Terroristenes mål er å ødelegge denne freden. De som skriver Aftenpostens og Dagbladets lederartikler tar det for gitt at leseren har samme verdier som de selv har, nemlig at de ønsker å stå sammen i kampen mot terroren. Denne ekspressive språkfunksjonen er vanlig i argumenterende tekster hvor man prøver å skape solidaritetsfølelse og tillit hos leserne (Vagle 1995, s. 160). Dagbladet er tydelig i mot

terroraksjonen. Dagbladet har brukt få kilder i teksten, verdt å nevne blant dem er statsminister Jens Stoltenberg som flere ganger blir sitert i siste sekvens. Ellers er det Dagbladet selv som har den sterkeste stemmen i artikkelen. Til tross for at både Aftenposten og Dagbladet har relativt få saker som spekulerer i islamsk terror, viser denne analysen at Aftenposten går lenger i sine spekulasjoner enn Dagbladet.

4.4.4 «Manet ekstreme briter til kamp», nyhetsartikkel i Aftenposten papir 27. juli 2011, s. 6-7

Nyhetsartikkelen «*Manet ekstreme briter til kamp*» tar for seg ABBs forhold til den britiske nasjonalistbevegelsen, English Defence League (EDL). På tidspunktet da artikkelen ble publisert var det offentliggjort at ABB var en av gjerningsmennene, men det var lite informasjon om hvorvidt han opererte under et større nettverk. Informasjon om gjerningsmannens nettverk var derfor et svært aktuelt tema. Aftenposten var derimot ikke alene om å spekulere i ABBs tilknytning til høyreekstreme miljøer, både Dagbladet, VG, TV 2 og NRK hadde lignende saker. Markovski (intervju 09.01.2012) sier at det var svært viktig for Aftenposten å få avklart eventuelle samarbeidspartnere til ABB.

Teksten kan deles inn i tre deler. Første del omhandler ABBs engasjement i EDL. Både ut ifra tittel, bilde, ingress og første del av brødteksten bygger det opp en forventning om at ABB er en del av et større nettverk: «*Manet ekstreme briter til kamp*», «*Behring Breivik: Vi kjemper en felles strid*», «*Behring Breivik skal ved flere anledninger det siste året ha hatt kontakt med den britiske nasjonalistbevegelsen English Defence League (EDL)*», «*den terrorsiktede 32-åringen har hatt omfattende kontakt med britiske høyreekstreme organisasjoner*». Her blir ordene: «*manet*», «*flere*» og «*omfattende*» brukt for å forsterke inntrykket om at ABB tilhører et høyreekstremt miljø.

Andre del av artikkelen starter ikke før tredje avsnitt ut i teksten. Denne sekvensen informerer om at ABB har vært svært lite aktiv i EDL. Hele «nyheten» som artikkelen hviler på blir dermed brutt ned: «*[...] kontakten har vært svært begrenset [...]*», «*I sitt 'manifest' avviser midlertid Behring Breivik EDL som en demokratisk bevegelse*». Ordene «*svært*» og «*avviser*» gir inntrykk av at ABB har hatt minimal tilknytning til dette nettverket.

Den siste sekvensen fokuserer derimot på at ABB har hatt en tilknytning til det høyreekstreme nettverket Knights Templar (KT). Artikkelen legger her vekt på at KT muligens bare er oppdiktet av ABB: «*I sitt såkalte manifest hevder Behring Breivik å være medlem av noe han kaller Knights Templar (KT)*», «*Oslo-politiet, Politiets Sikkerhetstjeneste (PST) og britiske myndigheter jobber nå*

med å få klarhet i om organisasjonen i det hele tatt eksisterer», «det er rabbel fra en galning, men vi er likevel nødt til å etterforske dem, sier en talsmann for det britiske innenriksdepartementet [...]», «Jeg tror ikke det er så mange som har hørt om dem tidligere, og jeg har mine tvil om det eksisterer [...]». Artikkelen går fra å hevde at ABB har hatt en tilknytning til høyreekstreme miljøer til at ABB er en «galning» med et oppdiktet nettverk. Rekkefølgen på teksten, tittel og bildebruk har mye å si for hvordan leseren opplever gjerningsmannen. Hadde den siste sekvensen kommet først hadde artikkelen trolig gitt et helt annet budskap.

Det er flere andre artikler i avisen som omhandler ABB, de fleste av disse går i dybden på ham som et enkeltindivid (Aftenposten 2011i; Aftenposten 2011j; Aftenposten 2011k). Det er kun en annen artikkel i avisen som omhandler Breiviks tilknytning til høyreekstreme grupper, denne artikkelen er plassert på samme side i avisen som artikkelen: «*Manet ekstreme briter til kamp*» (Aftenposten 2011h). Dette er en mindre artikkel som beskriver ABBs medlemskap i NDL. Det er vanlig at artikler med lik tematikk blir plassert på samme side i papiravisen, leseren vil naturlig nok lese tekstene i sammenheng (Hågvar 2007, s. 33). Selv om tekstene ikke alltid mener det samme, kan de være med på å påvirke hverandre. Hovedoppslaget er plassert midt på, over to avissider. Ifølge Hågvar (2007, s.74) står det viktigste i sentrum, dette kan tyde på at redaksjonen har prioritert denne saken. Flere av de omkringliggende sakene på siden er tydelig bevisst valgt for å belyse hovedartikkelen. Øverst midt på siden er det plassert en notis som omhandler at prins Charles og Camilla fra England har sendt en kondolanse til det norske kongeparet. Denne notisen er med på å understreke at det finnes et sterkt bånd mellom Norge og England. Til venstre er det plassert en mindre artikkel om hvordan muslimene fikk skylden for angrepene rett etter eksplosjonen. Det er en stor kontrast mellom denne artikkelen og hovedartikkelen «*Manet ekstreme briter til kamp*». Nederst til høyre hjørne er det en notis som handler om hvordan slike høyreekstreme grupper er som ensomme ulver og nærmest umulig å oppdage. Denne notisen er med på å understreke at det ikke er det norske samfunnets skyld at ABB ikke ble oppdaget i tide. Det er fire utsagn og en annen notis plassert øverst på siden. Disse omhandler terroraksjonen, men har ingen direkte tilknytning til sidens hovedoppslag. De vil derfor ikke ha like sterk påvirkningskraft på leserens inntrykk av saken.

Det er et bilde i artikkelen, bildet er på 592 cm² og tar omtrent halvparten av plassen i artikkelen. Bildet er visuelt sett i sterk kontrast til bildene brukt i de andre artiklene på siden. Bildet bruker en sterk rødfarge, har mye bevegelse i seg og er mye større i størrelse enn de andre tekstene og bildene. Slike kontraster kan bidra til å fremme visuelle elementer i bildet (Hågvar 2007, s. 76). Bildets denotasjon er en rekke menn, hvor tre av dem er i fokus. De tre mennene holder opp hvert sitt engelske flagg og en holder også en øl. Alle har like klær og er hvite i huden. Konnotasjonene er

at dette er et bilde av en demonstrasjon fordi de roper og demonstrer med flaggene. Det engelske flagget kan også symbolisere nasjonalisme. Engelskmenn er i tillegg kjent for å drikke øl så det at en av dem holder en ølboks kan muligens få enkelte lesere til å assosiere dette med engelskmenn. I tillegg er alle tre hvite i huden og uten hår, noe som muligens kan gi konnotasjoner til høyreekstreme eller nazister. I bildeteksten står det:

«Terrorsiktede Anders Behring Breivik (32) skal ha hatt kontakt med den britiske høyreekstreme organisasjonen English Defence League (EDL) så sent som 9. mars i år, ifølge den britiske antifascistiske organisasjonen Searchlight.»

Bildet, bildeteksten og tittelen gir motsatt budskap enn siste del av brødteksten. Tittelen «*Manet ekstreme briter til kamp*» med bildet som viser høyreekstreme demonstrere gir budskap om at ABB har vært med i dette nettverket. I siste del av brødteksten står det at ABB ikke har hatt noe nevneverdig kontakt med dette miljøet.

ABB er hovedkilden til artikkelen. Flere steder har Aftenposten direkte sitert fra manifestet hans. EDL blir kun brukt som kilde to ganger: «*EDL-støttespillerne svarer at han er svært velkommen*», «*Selv hevder organisasjonen at kontakten har vært svært begrenset*». Begge sitatene er uten anførselstegn eller replikkstrekk. Navngitte kilder forsterker ofte lesernes troverdighet til det som blir sagt (Hågvar 2007). For å skape enda mer troverdighet kunne de ha navngitt hvem i EDL Aftenposten vært i kontakt med. Kilder fra NDL og andre nasjonalister er også anonyme i teksten. Enkelte steder er det tydelig at kilden snakker på vegne av organisasjonen, mens andre ganger er sitatene mer preget av individuelle meninger: «*- Jeg har selv vært i kontakt med ham gjennom Facebook. [...] Han ga aldri uttrykk for å være psykopatisk, sier vår kilde*». «*- Mange har tatt det personlig til seg. Folk som har vært i kontakt med ham, føler at de har vært knyttet til det som har skjedd, sier kilden*». Her bruker Aftenposten uttrykk som: «*hevder kilden*», «*sier kilden*» og «*sier våre kilder*». Man kan derfor ikke si noe videre om hvem disse personene er eller hvilken bakgrunn de har for å uttale seg. Det har ikke blitt brukt noen kilder fra KT, noe som er forståelig siden det ikke er bekreftet om organisasjonen i det hele tatt eksisterer. Fra England blir The Daily Telegraph, Searchlight, The Guardian, den britiske statsministeren David Cameron, talsmann for det britiske innenriksdepartementet og representanter fra britiske myndigheter brukt som kilder. Fra Norge blir PST, NDL og norske nasjonalister brukt.

ABB er agens under hele teksten, det er han som har tatt kontakt med de høyreekstreme miljøene, ikke de som har tatt kontakt med ham. Det er ABB som har utført terrorangrepene, mens de høyre ekstreme miljøene var uvitende ofre. EDL blir dermed heller patiens, altså de handlingene går utover. Andre naturlige ofre kunne også vært innvandrere eller det norske samfunnet. Det er også

verdt å nevne at artikkelen ikke er kritisk til hvorfor ABB ikke har blitt oppdaget før dersom han har hatt kontakt med andre ekstreme miljøer. Igjen er det lite kritisk journalistikk rettet mot det norske samfunnet.

4.4.5 «Følte seg for feminin», nyhetsartikkel i Dagbladet papir 27. juli 2011, s. 4-7

Nyhetsartikkelen «*Følte seg for feminin*» omhandler hvorvidt ABB lider av en ekstrem narsissistisk personlighetsforstyrrelse eller ikke. Artikkelen går over fire sider og er plassert langt fremme i avisen, men er ikke henvist til på forsiden. Allerede i ingressen argumenterer artikkelen indirekte for at gjerningsmannen har en narsissistisk personlighetsforstyrrelse: «*Anders Behring Breivik fikset på utseendet, skrøt av egen briljans, kjæreste og kropp. Han var svært utseendefiksert. - Ekstrem narsissistisk personlighetsforstyrrelse, sier professor Sverre Torgersen*» (Dagbladet 2011f, s. 4). Parateksten er som regel det første personer leser, så hvilket budskap den gir kan dermed legge føringer på hvordan resten av teksten tolkes (Hågvar 2007, s. 64). Videre i den første sekvensen spekulerer professor Torgersen i ABBs personlighet: «*[...] ut fra hva jeg har lest framstår han som en person med ekstrem narsissistisk personlighetsforstyrrelse*», «*- En slik person føler seg unik, høyverdig og annerledes, en som står over alle andre, sier han*», «*[...] Et menneske som ser på seg selv som så enestående, oppfatter det som meningsløst å gå inn i et vanlig yrke, ta en vanlig utdanning. Man er for god for denne verden, sier Torgersen*», «*Jo mer narsissistisk man er, desto større behov har man for å rettferdiggjøre og dekke over*». De fleste kommentarene til professor Torgersen er generelt om personer med narsissistisk personlighetsforstyrrelse. Men siden kommentarene samstemmer med andres kildeoppfattelse av ABB og hva han selv skriver i manifestet kan det tolkes som om han snakker direkte om ABB. Kun et sted i teksten står det at: «*man skal være forsiktig med å karakterisere personligheten til en man ikke har møtt og snakket med*». Det er relativt vanlig å bruke ekspertkilder for å fremme et bestemt synspunkt. Bruk av ekspertkilder kan virke mer troverdig enn å basere seg kun på journalistens egne meninger (Fossum og Meyer 2008, s. 62-65). På tredje side er det i tillegg en faktaboks som informerer om trekkene til narsissisme. Hele artikkelen legger dermed opp til at ABB har denne sykdommen. Gjennom hele teksten blir ulike kilder satt opp mot hverandre for å kryssjekke informasjon.

Det har blitt lagt spesielt stor vekt på å avkrefte og bekrefte det ABB selv skriver i manifestet: «*I manifestet framgår det at den massedrapssiktede er svært opptatt av utseende, trening, penger og klær. Dette bekrefter også flere ungdomsvenner overfor Dagbladet. [...]*», «*Ifølge en barndomskompis fikk Breivik utført flere plastiske operasjoner i USA for noen år siden*», «*I manifestet vedgår Anders Behring Breivik at han synes han er for feminin [...]*». Her blir

gjerningsmannen vinklet som «en feminin person». Noe som forsterkes med tittelen: *«Følte seg for feminin»*, hvor ordet feminin er uthevet med ekstra store bokstaver. En annen klar vinkling i teksten er «en selvgod/oppmerksomhetssyk bløffmaker». Her blir kilder igjen brukt til å avkrefte det som står i manifestet: *«I manifestet skjønnmaler Breivik livet sitt. Han skriver at han ikke avtjente verneplikt for å ta vare på sin syke mor»*, *«Kilder i Forsvaret sikkerhetsavdeling Dagbladet har snakket med, forteller at Breivik allerede ved sesjon ble luket ut av rullene som ikke tjenesteskikket»*. Videre informerer teksten om hvordan ABB var en person uten utdanning, dårlig økonomi og at han aldri fikk seg kjæreste.

Artikkelen har et typisk visuelt uttrykk for Dagbladet, med mange og store bilder, sterke farger, skarpe kontraster og store overskrifter. Hillesund (1996, s. 70-71) kaller dette for *«tabloidestetikk»*, hvor man ønsker å sende ut et klart budskap og mest mulig informasjon gjennom et konsentrert visuelt uttrykk. Artikkelen er på totalt 3848 cm², hvorav 2176 cm² (56,5% eksklusive marger) er bilder. Det er totalt syv bilder i teksten. Seks av bildene er av ABB, det siste var et lite bilde av professor Sønn Torgersen. De to største bildene har Dagbladet tatt fra ABBs manifest og viser to bilder av ABB i uniform. En uniform kan symbolisere krig, manndom, makt, helte status, stolthet og ære. Bildene er dermed i sterk kontrast med resten av teksten og overskriften *«Følte seg for feminin»*. Den opprinnelige konnotasjonen endres, personlig får jeg heller konnotasjoner til at dette er en person som prøver å være noe han ikke er. Han prøver å fremstå maskulin, men brødteksten og tittelen sier noe annet. Inntrykket om at han fremstår som falsk styrkes gjennom to utsagn som har blitt forstørret og plassert ved siden av hovedbildene: *«Man er for god for denne verden»* og *«Han drev alltid og fortalte om damer, men vi traff aldri noen av dem»*. Tre av de andre bildene i teksten er av ABB i ulike situasjoner da han var yngre. Det første bildet er et klassebilde fra Ris ungdomsskole, det andre er et nærbilde av ham som liten og det tredje er av ham sammen med noen venner på en fest. Bildene gir et inntrykk av at ABB tidligere var en helt vanlig gutt som gjorde normale aktiviteter. I teksten er det også et bildet hvor ABB sitter i en politibil. Sogstad (2004) mener at dersom man bruker flere bilder i en tekst bør bildene formidle forskjellige ting. Bildetekst, tittel og ingress bør heller ikke repetere det man allerede kan se på bildet. Til tross for at de fleste bildene er av ABB, så gir alle bildene ulike budskap og viser ham i ulike situasjoner. Bildeteksten gir i tillegg utdypende informasjon som ikke overlapper det leseren allerede kan se. Derimot kan man si at de to hovedbildene av ABB i uniform muligens overlapper hverandre og ikke gir noe ytterligere informasjon. Hågvar (2007, s. 71-72) mener at bilder som er allmenne og forutsigbare ofte blir plassert på venstre siden av avisen, mens nye og viktige bilder blir plassert på høyresiden. Dette er også tilfelle i denne teksten hvor temmelig konvensjonelle bilder slik som klassebildet, bildet av professor Torgersen, festbildet og bildet av ABB i en politibil er plassert på venstre siden

av avisen. Mens de to spesielle og overraskende bildene av ABB i uniform er plassert på høyresiden.

Det er fire kilder i teksten. Hovedkilden er Sverre Torgersen som er professor i klinisk psykologi. En annen viktig kilde i artikkelen er venner av ABB. Ingen av disse kildene er navngitte, de blir referert til som: «*ungdomsvenner*», «*barndomskompis*» eller «*venner*». Det er vanskelig å si hvor mange Dagbladet har vært i kontakt med, om det er ulike vennegjenger eller hvor godt de kjenner ABB. Breiviks venner blir ofte sitert med direkte tale. Direkte tale blir ofte oppfattet som mer troverdig enn om journalisten selv skulle formulert det som ble sagt med egne ord. Det er også med på å bidra til å opprettholde nærhet til den opprinnelige situasjonen (Hågvar 2007, s. 87-88). Det er i tillegg blitt brukt mye indirekte tale. Disse utsagnene vil da trolig virke mer distansert for leseren enn de direkte, men samtidig gi journalisten større frihet til å omformulere utsagnene (Hågvar 2007). ABB er den andre hovedkilden i teksten, Dagbladet tar her utgangspunkt i manifestet til Breivik. Det interessante er hva de har valgt å plukke ut av manifestet, som er på 1518 sider. I denne artikkelen har de kun valgt å plukke ut sitater der ABB snakker om sitt eget utseende, hans selvtilit og lignende. ABB blir sjeldent sitert i direkte tale, men heller indirekte tale. Leseren vil derfor få et mer distansert forhold til ABB enn til professor Torgersen eller barndomsvennene til ABB. Dagbladet er svært kritiske til det ABB skriver i manifestet og lite kritiske til hva Torgersen mener. Den siste kilden er Forsvaret som kun blir referert til en gang i løpet av teksten.

Det er kilder som ikke kommer til orde. For det første er det kun én professor som blir intervjuet. Dette gir teksten en ensipet vinkling på at ABB lider av ekstrem narsissistisk personlighetsforstyrrelse. Teksten ville nok blitt oppfattet svært annerledes hadde også professorer som ikke mente han var psykisk syk blitt intervjuet. Ut ifra teksten virker det som at vennene til ABB kun kjente ham fra barne- eller ungdomskolen. Det er svært vanlig å være opptatt av utseende, damer og penger når man er ung. I mine øyne mangler derfor teksten noen kilder som kjente ham i voksen alder.

For å kunne forstå denne teksten må leseren ha en del forhåndskunnskap om terroraksjonen. Artikkelen dreier seg kun om ABBs personlighet og går ikke inn på handlingene den 22. juli. Derimot er det flere artikler i resten av avisen som omhandler nettopp hendelsene. Dagbladet hadde totalt 32 artikler som omhandlet terroraksjonen i papiravisen denne dagen. Av disse var det 14 som omhandlet gjerningsmannen. I likhet med Aftenposten fokuserer artiklene på gjerningsmannen som et enkeltindivid og ikke som en del av et større nettverk. Det var derimot noen artikler som omhandlet ABBs kontakt med andre enkeltindivider. Slik som i artikkelen «*IT-millionær pekes ut som mentoren*». Denne artikkelen spekulerer i om ABB har hatt høyreekstreme Alan Lake som

mentor (Dagbladet 2011m). Flere artikler fra Dagbladet, både nett og papir, spekulerer i hvorvidt ABB kan være psykisk syk. Det at artikkelen mener ABB ikke er tilregnelig burde derfor ikke komme som en nyhet for leseren. Sammenlignet med Aftenpostens (2011g) nyhetsartikkel, fokuserte denne Dagbladet (2011g) artikkelen mye mer på ABBs personlighet. Artikkelen ser kun på ABB som individ og ikke tilknyttet et større nettverk. ABB blir fremstilt som en person som er svært forfengelig, har høye tanker om seg selv og som skryter til andre.

4.4.6 «Slik ser han på seg selv», nyhetsartikkel på Aftenposten nett 27. juli 2011

Frem til den 27. juli hadde Aftenposten hatt flere tekster som omhandlet ABB og hans handlinger 22. juli, men få dreide seg om hans personlighet eller psyke. Det er kun én annen tidligere sak som trekker inn eksperter til å vurdere ABBs psyke (Aftenposten 2011m). Andre medier slik som Dagbladet, NRK og TV 2 hadde på dette tidspunktet hatt flere innslag om ABBs personlighet. Men ser man isolert på Aftenposten, var «*Slik ser han på seg selv*» en av de første artiklene som gikk i dybden på hans personlighet (Aftenposten 2011l).

Den indirekte argumentasjonen i artikkelen er at ABB har ulike typer trekk av personlighetsforstyrrelser. Dette kommer klarest frem gjennom hovedkilden psykiater Ulf Åsgård. Først bygger Aftenposten opp troverdigheten til Åsgård med detaljerte skildringer og utdypning av hans profesjonelle bakgrunn: «*Psykiater Ulf Åsgård, som har lang erfaring fra den svenske Rikskriminalpolisens gjerningsmannsprofilgruppe, sitter og leser Breiviks mer enn 1500 sider lange manifest da Aftenposten ringer*». Slike detaljerte skildringer gir leseren troverdighet til kilden (Hågvar 2007). Åsgård har mange sterke meninger og går så langt som å si at: «*- han har trekk av ulike typer personlighetsforstyrrelser der tvangsmessigheten dominerer*». Indirekte hevder Åsgård her at han har nok grunnlag til å sette denne diagnosen på ABB etter å ha lest manifestet hans. Åsgård sier videre at: «*[...] Han kan ikke si nei til seg selv, forklarer Åsgård*», «*- Og han har stort sett ingen sperrer. [...] Han har også et grandios selvbylde [...]*». Her ser man at det har blitt brukt svært kraftfulle uttrykk som «*han kan ikke*» og «*han har*». Teksten kunne blitt oppfattet annerledes hvis man balanserte utsagnene med «*kanskje*», «*muligens*» eller «*kan virke som*». Åsgård snakker også direkte om ABB, noe som er ulikt fra Dagbladets artikkel «*Følte seg for feminin*», hvor eksperten Torgersen snakket generelt om personer med narsissistiske personlighetsforstyrrelser. Aftenposten er lite kritiske til det Åsgård mener. Til tross for at artikkelen legger opp til at ABB er utilregnelig, påpeker Åsgård at han ikke tror dette er tilfelle i denne saken: «*Det kommer aldri til å bli aktuelt å overføre ham til tvungent psykisk helsevern. Det er han ikke kvalifisert for. Han er delvis innsiktsfull i sine egne problemer, og gjør hele tiden risikovurderinger, sier Åsgård*».

Utilregnelighetsspørsmålet blir kun nevnt med disse to setninger i hele teksten og blir dermed nedprioritert. Aftenposten går ikke videre inn på hva som kreves for å bli innlagt for tvungent psykisk helsevern eller forskjellen på å være psykisk syk og utilregnelig. Siste del av artikkelen omhandler hvorvidt ABB tilhører et større nettverk: *«psykiater Ulf Åsgård tror ikke det aller minste på Breiviks påstander om at det finnes flere celler av den tempelridderordenen som han hevder å tilhøre»*. Igjen underbygges tanken om at ABB opererte alene og ikke sammen med andre. I motsetning til Dagbladet (2011f) gikk Aftenposten i alle fall inn på denne tematikken.

Det er to kilder i teksten. Hovedkilden er psykiater Ulf Åsgård. I teksten blir Åsgård som oftest sitert direkte med replikkstrek, noe som kan bidra til å øke troverdigheten til det han sier. Den andre kilden i teksten er ABB hvor Aftenposten tar utgangspunkt i Breiviks manifest. I motsetning til Dagbladet (2011l) så bruker Aftenposten mye mer direkte tale fra ABB. Ved første øyekast er denne teksten utformet som en klassisk nyhetsartikkel, men hvis man går dypere inn i teksten ligner den mer på et intervju hvor Ulf Åsgård blir stilt spørsmål i forhold til hva han mener om ABBs uttalelser i manifestet. Fossum og Meyer (2008, s. 91) påpeker at norsk presse er sterkt preget av personfokusering. Det som egentlig skulle vært et saksintervju blir fort et personintervju. Dersom poenget var å kartlegge ABBs psyke kunne de ha intervjuet flere psykiatere eller folk fra ABBs omgangskrets.

Det er kun et bilde i teksten og det er plassert øverst før tittel, ingress og brødtekst. Bildet er av ABB som sitter i en politibil på vei til sitt første fengslingsmøte. Politimennene som kjører bilen har fått sladdet ansiktene sine. ABB har på seg en rød genser, noe som gjør at han skiller seg kraftig ut fra resten av bildet som ellers har mørke farger. Aftenposten har tidligere sagt at de ikke ønsker å bruke bilder som ABB selv har tatt med mindre det er ekstremt relevant for saken (Markovski, intervju 09.01.2012; Skjervold, intervju 17.01.2012). Bildet av ABB i politibilen er en av de få bildene pressen selv har tatt og er derfor brukt i flere av sakene hos Aftenposten.

Dagbladet (2011f) fokuserte mye på vinklingene «en feminin person» og «en selvgod/oppmerksomhetssyk bløffmaker». Disse vinklingene blir ikke brukt i denne teksten. Begge tekstene hadde derimot vinklingen «en psykisk syk person», hvor ABB blir fremstilt som en person som er svært selvsentrert, med et grandiost selvilde.

4.4.7 «1995: Året da alt forandret seg», nyhetsartikkel på Dagbladet nett 28. juli 2011

I likhet med artikkelen «*Følte seg for feminin*» (Dagbladet 2011f) hadde leseren lite kunnskap om gjerningsmannen på tidspunktet da artikkelen ble publisert. Det har gått seks dager siden terroraksjonen. Hovedtemaene i Dagbladets aviser har gått fra å dreie seg om ofre og pårørende, til sorg og etterforskningsarbeid. Enkelte artikler den 28. juli omhandler ABBs personlighet, men de fleste dreier seg om handlingene hans. Artikkelen «1995: Året da alt forandret seg» var også publisert i Dagbladets papiravis den 28. juli. Begge tekstene er relativt like med unntak av at papirartikkelen er lengre og går mer i dybden enn nettartikkelen. Argumentasjonen i teksten er at ABB gikk gjennom en rekke endringer i 1995 som har påvirket han personlighet i ettertid. Teksten kan deles i to sekvenser. Første sekvens vinkler ABB som «en ensom ulv» som er utstøtt fra samfunnet, vennegjengen og det kollektive fellesskapet: «*Jeg har ikke snakke med faren min siden han isolerte seg da jeg var 15 [...]*», «*samtidig mistet Anders Behring Breivik brått kontakten med sin bestevenn*», «*-han ble litt utstøtt fra vennegjengen, de var en gjeng på fire-fem stykker [...]*», «*i manifestet skriver Breivik at vennskapet med to andre bestevenner også ble brutt på denne tiden fordi han fokuserte på skole, nektet å ta narkotika og ville ut av hip-hop-miljøet*», «*samtidig skal han også ha blitt utstøtt fra taggemiljøet*». I tidligere artikler blir gjerningsmannen fremstilt som en person som selv ønsker å tre ut av det «kollektive fellesskapet» (Dagbladet 2011f). I denne artikkelen ser man imidlertid at det har blitt lagt stor vekt på at det er omgangskretsen som har utstøtt ham, mot hans egen vilje.

Andre sekvens av teksten forteller om hvordan disse utstøtningene endret livet hans og da spesielt hvordan han ble stadig mer fokusert på eget utseende: «*[...] Samtidig begynte Breivik å fokusere på kropp*», «*Venner av Breivik forteller at han begynte med anabole steroider*», «*-han var veldig tidlig opptatt av å pumpe jern*», «*[...] han var ganske storvokst - en svær fyr for alderen [...]*». En rød trå gjennom hele teksten er at alle disse endringene skjedde i 1995, noe som ofte repeteres: «*1995: Året da alt forandret seg*», «*Da jeg var 15 [...]*», «*[...] ikke har hatt kontakt siden 1995 [...]*», «*Det skjedde mange dramatiske endringer i den massedrapssiktedes liv på midten av 1990-tallet*», «*En annen venn av Breivik sier til Dagbladet at han selv mistet kontakten med Breivik da han var 15*», «*Da han var 15 år gammel, forsvant han bare fra miljøet [...]*», «*Ifølge hip-hop-nettstedet Kingsize.no skal Breivik ha tystet på vennene sine da han ble arrestert for tagging i 1995 [...]*», «*Breivik skriver at han brøt med hip hop-miljøet i 1995 og ble med i FpU*». Teksten beskriver hvordan 1995 var året da ABB gjennomgikk en rekke endringer i livet sitt, men det er lite forklart hvordan disse endringene fikk ham til å hate regjeringen og samfunnet. Dagbladet er også i denne teksten kritisk til det ABB skriver i manifestet sitt. Dette viser de ved å bruke venner av ABB til å

avkrefte det som står der: «*Da jeg var 15 år var jeg den mest aktive taggeren i Oslo. [...] Dagbladet har vært i kontakt med flere kilder i taggemiljøet, som alle benekter denne påstanden [...]»*.

Det har blitt brukt fem ulike kilder i teksten. Hovedkilden er ABB, som blir sitert både indirekte og direkte. Uttalelsene er tatt fra ABBs eget manifest og Document.no. To av kildene i teksten er profesjonelle kilder: psykologiprofessor Sverre Torgersen og ekspert i barnepsykologi Willy-Tore Mørch. Disse blir brukt til å forklare ABBs utvikling og psyke. En annen viktig kilde i teksten er personer som stod nær ABB. Her blir det brukt både venner, folk fra taggemiljøet han var tilknyttet og faren hans. Alle disse kildene er anonyme og det blir oppgitt få detaljer om dem. Det er vanskelig å vite hvor mange Dagbladet har vært i kontakt med, når de ofte bare bruker betegnelser som: «*venner*», «*venn*», «*ungdomskamerat*» eller «*flere kilder i taggemiljøet*». Enkelte steder er det ikke engang klart om kilden er fra ABBs omgangskrets, hvor det kun refereres til: «*ifølge Dagbladets kilder*».

Det er fem bilder i teksten, alle bildene er av ABB i ulike situasjoner. To av hovedbildene er av ABB fra en årbok. Siden tittelen er: «*1995: Året da alt forandrer seg*» vil leseren trolig oppfatte at disse bildene er tatt fra årboken i 1995. Videre i teksten er det et portrettbilde av ABB som han selv har tatt, med bildeteksten: «*Slik han vil fremstille seg selv*». Under dette bildet er det et annet bildet av ABB hvor han er på en fest, hvor det i bildeteksten står: «*Skiftet venner*». Det siste bildet er av ABB i et barneteater, med bildeteksten: «*Var snill og gjorde lite nummer ut av seg*». Man ser at bildeteksten gir viktig informasjon utover det leseren selv kan tolke ved å kun se på bildene.

Det er ikke noe klar agens og patiens i teksten. Noen steder blir ABB fremstilt som patiens. En person som blir frastøtt av vennegjengen «*fordi han fokuserte på skole, nektet å ta narkotika og ville ut av hip-hop-miljøet*». Det å være skoleflink blir ofte assosiert med noe positivt, mens narkotika og taggemiljø ofte blir sett på som noe negativt. I artikkelen overleksampliseres ordet: «*utstøtt*», mens i ABBs egne forklaringer blir heller ordene: «*forsvant*», «*mistet*» og «*brøt*» brukt. Overleksamplisering er en metode for å prøve å overbevise leseren om et bestemt vinkling, gjennom å repetere ord og uttrykk for å underbygge og forsterke en påstand som allerede er satt (Vagle 1995, s. 144). Det er stor forskjell på om en person «*brøt*» med miljøet, valgte å «*forsvinne*» eller om han ble «*utstøtt*». De første ordene indikerer at han isolerte seg av egen fri vilje, ordet «*utstøtt*» indikerer derimot at ABB ble stengt ut mot sin vilje. Det er heller ikke noen sterke forklaringer på hvorfor ABB i så fall ble utstøtt annet enn at han i 1995 hadde tystet på vennene sine i forbindelse med tagging. Ut ifra den informasjon kan det virke som at vennene er agens som utstøter ABB uten en god grunn. Det at ABB nærmest blir fremstilt som et offer skiller denne artikkelen fra den totale mediedekningen hvor det ofte er samfunnet, AUF eller myndighetene som er offeret.

4.4.8 «Fikk ingen taletid», nyhetsreportasje i Aftenposten 15. november 2011, s. 6-7

14. november skulle pressen og de som møtte opp ved Oslo tinghus for første gang få se og høre ABB gjennom et åpent fengslingsmøte. Dette var en opplagt viktig nyhet for Aftenposten og Dagbladet. Den første uken etter 22. juli var dekningen preget av sorg, kaos, usikkerhet og knapphet på tid. Dekningen den 14. november skilte seg på den måten ut ved at pressen hadde hatt god tid til å planlegge hvordan hendelsen skulle dekkes. Aftenposten papir dekket terrorangrepet med 11 artikler fra side 6-9 i avisen den 15. november. På forsiden var det en illustrasjon av ABB med tittelen: *«Dette er ikke dagen for utbroderinger av et forkvaklet samfunnssyn. Anders Behring Breivik møter sin overmann i et rettssystem han nekter å anerkjenne. Et system som dyrker de verdige formene. Harald Stanghelle, politisk redaktør»*. Utsagnet er tatt fra en kronikk lenger bak i avisen. Fengslingsmøtet får tydelig en høy prioritering i redaksjonen.

Artikkelen *«Fikk ingen taletid»* går over sidene 6 og 7 i avisen. Teksten er formet som en nyhetsreportasje hvor journalistene selv er til stede under fengslingsmøtet og rapporterer det de ser. Teksten skiller seg sjangermessig ut fra de andre tekstene i avisen som stort sett er intervjuer eller kronikker.

Journalistene bruker tre ulike grep for å få leseren til å oppleve nærhet til situasjonen. For det første har det blitt gitt stor plass til å skildre det som skjer: *«[...]i rettssal 828 i åttende etasje i Oslo tinghus. Fem politivakter står bak ham»*. Dette gjør det enklere for leseren å plassere hendelsen. For det andre blir det gitt mange detaljer om gjerningsmannen: *«I ansiktet hans ser man en nervøs rykning, som noen vil si ser like mye ut som et smil», «Han drar ned ermene på den hvite skjorten slik at mansjettknappene synes utenfor den mørke dressen», «Behring Breivik ser ned på en notatlapp han har på pulten foran seg. Der er stikkord for det han vil si. Om seg selv, om hvorfor han gjorde det han gjorde», «Han snakker fort, og endel av ordene forsvinner nesten», «han ser ned på lappen, bretter den sammen på midten»*. Detaljer gir mer tillit til det journalisten skriver, at det faktisk har skjedd og er sant (Hågvar 2007, s. 98). En tekst vil alltid være påvirket av journalistenes individuelle oppfattelse av en situasjon, holdninger og bakgrunn (Entman 1993). Enkelte av detaljene kan virke som en subjektiv oppfattelse av hva som skjedde. Hvordan vet journalistene at smilet betyr nervøsitet? Hvordan vet de at lappen han hadde på pulten inneholdt ting om han selv og hans handlinger? En siste måte å skape nærhet mellom leseren og situasjonen, er gjennom bruk av direkte sitater: *«-Når to parter møtes, er det normalt at begge får lov til å presentere seg. Jeg har til nå ikke fått lov til det. Jeg skal gjøre det nå, sier Behring Breivik», «- Og når det gjelder din habilitet, har jeg innvendinger mot den fordi du har fått ditt mandat fra organisasjoner som støtter multikulturalismen i Norge. [...]»*. Pronomenet «du» indikerer en direkte

henvendelse, som ofte blir brukt i situasjoner hvor deltakerne står ansikt til ansikt (Vagle 1995, s. 182). Dette tyder på at sitatene er tatt fra da ABB snakket direkte til dommeren under fengslingsmøtet. Direkte sitater øker tilliten til at det som står i teksten faktisk var det som ble sagt og ikke noe journalistene selv har konstruert eller tolket det som (Hågvar 2007, s. 87-92). Jeg var selv tilstede under fengslingsmøtet den 14. november og ut ifra hva jeg selv opplevde refererer Aftenposten ordrett til det ABB sa. Teksten er som et rent referat fra hendelsen med få kritiske stemmer til det som ble sagt. Det er generelt sett få andre stemmer i teksten enn ABB og journalistens egne skildringer. Kun et annet sted er det brukt en annen kilde og det er med den korte setningen: «*Nei, det får du ikke, svarer dommeren*». Både bistandsadvokatene og aktoratet uttalte seg under fengslingsmøtet, men ingen av disse blir referert til i teksten. Det er tydelig at ABBs uttalelser har fått størst prioritering i teksten.

Hovedbildet i artikkelen er av en gruppe journalister med bildeteksten: «*Trengselen var stor i sal 828 i Oslo tinghus da terrortiltalte i går fikk møte publikum for første gang*». Bildet viser et rom som er stappfullt med journalister. Flere må stå på noen bord for å komme til. Konnotasjonene til dette bildet er at situasjonen var kaotisk og hadde stor medieinteresse. Det er et typisk stemningsbilde som gir leseren et innblikk i hvordan situasjonen var. Øverst på siden er det plassert to små notiser, som omhandler ABBs forhold i fengselet. ABB ble avbrutt av dommeren under fengslingsmøtet og fikk ikke lov til å snakke videre. På høyre side av teksten er det to notiser og et intervju som omhandler denne avbrytelsen. Intervjuet er med Utøya offeret Bjørn Ihler som mener at ABB burde fått full ytringsfrihet under fengslingsmøtet. Intervjuobjektene i de to andre notisene mener derimot at det var riktig av dommeren å stoppe ABB under fengslingsmøtet. Tekstene leses trolig i sammenheng siden de omhandler det samme temaet som hovedartikkelen og er plassert på samme side (basert på Hågvar 2007). Sann sett gjør det kanskje ikke så mye at hovedteksten bruker så få kilder. Sammenlignet med de tidligere tekster som har blitt analysert er denne teksten mye mindre opptatt av ABBs psyke. Det er ingen ekspertkilder som gir sin mening om hvorvidt ABB er tilregnelig. ABB psyke blir heller ikke omdiskutert eller nevnt.

4.4.9 «Døden kom i silkeslips», nyhetsreportasje i Dagbladet papir 15. november 2011, s. 8-9

I likhet med Aftenposten var fengslingsmøtet hovedoppslaget i Dagbladets papiravis den 15. november (Dagbladet 2011h). På forsiden av avisen er det et stort nærbilde av ansiktet til ABB. Under bildet står det «*Avslørt på 28 minutter*». En uthevet tittel er plassert på venstre side av bildet, den består av tre stikkord, med undertittel til hvert ord. Det første ordet er «*ynkelig*» med undertittelen «*mumlende pipestemme*», andre ordet er «*feminin*» med undertittel «*forfengelig og*

stivpynta», det siste ordet er «iskald» med undertittelen «*smilte til ofrene*». Forsiden har en typisk «tabloidestetikk» hvor Dagbladet bruker et stort bilde og en uthevet overskrift for å sende ut et tydelig og konsentrert budskap (Hillesund 1996, s. 70-71). Stikkordene er en slags oppsummering av det artikkelen prøver å formidle.

«*Døden kom i silkeslips*» er den første artikkelen i avisen som omhandler fengslingsmøtet. I likhet med Aftenposten (2011n) skiller den seg ut fra de andre artiklene i avisen ved å være den eneste nyhetsreportasjen fra tinghuset. De andre artiklene bruker sjangrene nyhetsartikkel, intervju, notis eller kronikk. Teksten følger normen for reportasje, hvor journalistene er tilstede under fengslingsmøtet og rapporterer det de ser (Aarønæs 2007, s. 50). Artikkelen løper over side 8 og 9 i avisen. Det er en annen artikkel i avisen som også omhandler direkte det som skjedde under fengslingsmøtet, men denne teksten er kun en ren oppsummering av hva ABB sa under fengslingsmøtet (Dagbladet 2011i).

Allerede fra tittelen «*Døden kom i silkeslips*» kan man se at teksten er mye mer skildrende enn Aftenpostens (2011n) reportasje fra fengslingsmøtet. Dagbladet bruker de samme tre grepene som Aftenposten til å skape nærhet mellom leseren og hendelsen (skildringer, detaljer og direkte sitater). Flere steder i teksten blir omgivelsene skildret: «*klokken 11.11 sto han der, i rettsal 828*», «*På bordet foran seg hadde han et lite papirark med notater*». I motsetning til Aftenposten (2011n) så kom journalistens egne meninger og skildringer om gjerningsmannen mye klarere frem i denne teksten: «*Anders Behring Breivik ankom retten som den iskalde morder han er, med varme følelser for seg selv, sitt ytre og sine klær*», «*I fengsel har han lagt seg til et lite skjegg slik vi kjenner det fra prestemyter i frikirkelige menigheter*», «*[...] For første gang kunne man høre tidenes verste massemorder ytre seg, lavmælt og med litt spinkel stemme*», «*[...] Han vil fremstå intellektuell og belest [...]*». I teksten er det også blitt brukt detaljerte beskrivelser av gjerningsmannen og hans handlinger: «*Han visste han kom til å bli studert der han sto, i mørk dress med hvit skjorte og silkeslips. Det blonde håret, det som er igjen av det over et høyt hårfeste, var vannkjemmet med sideskill fra venstre mot høyre*». Detaljer bidrar til at leseren opplever en ekthet og sannhet i det som står i teksten (Hågvar 2007, s. 98). Teksten bruker også direkte sitater spesielt fra ABB: «*-Jeg er en militær kommandør i den norske motstandsbevegelsen [...]*», «*-Jeg erkjenner handlingene, men ikke straffeskyld, sier Breivik [...]*». I likhet med Aftenposten kan det være for å skape troverdighet til sitatene, at det som blir skrevet i teksten faktisk var det ABB sa.

I omtale av gjerningsmannen blir vinklingen «en feminin person» vektlagt: «*Det forundrer mange hvordan denne gjennom boledet mannen med en rekke plastiske operasjoner bak seg, ikke klarer å gni vekk de feminine trekk han ifølge sitt manifest alltid har forsøkt å bekjempe*», «*[...] anstrøk av*

det lett forfengelige med en stor slipsknote og et nytt dandert skjegg [...] sier Grøndahl».

Vinklingen «en ond person» er også tydelig: «[...] den iskalde morder han er [...]», «Mannen som på kaldest vis skjøt og sprengte bort 77 liv [...]», «[...] lite som tydet på at alvoret gikk inn på han». I likhet med Aftenposten (2011n) er vinklingen «en psykisk syk person» ikke like fremtredende her som i tidligere artikler.

Det er journalistenes egne opplevelser som får størst plass i teksten. Men teksten bruker også psykolog og forsker, Pål Grøndahl, til å vurdere ABB. Han uttaler bl.a. at: «-Han har et svart hull av en virkelighetsoppfatning [...]. For øvrig virker det som han er klar, våken og reflektert [...]. Men det er når han begynner å snakke han framstår som underlig og bisarr, ikke i en psykiatrisk forstand, men hvordan folk flest vil oppleve ham, sier Grøndahl». Han går dermed inn på ABBs psykiske tilstand, men avviser at han er psykisk syk. Et par steder i teksten blir også andre kilder brukt til å bekrefte ulike hendelser. Geir Lippestad ble referert til i forhold til hva som sto på lappen ABB hadde foran seg: «Ifølge hans advokater inneholdt det stikkord for hva han ønsket å si». Politiadvokat Pål- Fredrik Hjort Kraby ble også brukt som kilde for å bekrefte at ABB fremsto slik han har gjort tidligere: «-Nei, han fremsto akkurat som han har gjort i avhør og tidligere fengslingsmøter [...]». Dommeren blir sitert en gang i teksten helt på slutten: «-nei, det får du ikke, sier dommeren». Dommerens uttalelser har dermed fått en svært liten plass i teksten.

Det er åtte bilder i artikkelen. Hovedbildet er av rettsalen der fengslingsmøtet tok sted. På høyre side av i bildet sitter aktoratet, forsvarsadvokater og bistandsadvokater. Det var forbudt å ta bilde av ABB under fengslingsmøtet. Men Dagbladet har innfelt et portrettbilde av ham på venstre side av hovedbildet. Fotografiet gir leseren en mulighet til å se lokalet der handlingen tok sted, noe som trolig vil gjøre det enklere for leseren å sette seg inn i situasjonen. De seks siste bildene i teksten er en bildeserie plassert nederst. Bildene er av ABBs bevegelser fram og tilbake, fra Ila fengsel til Oslo tinghus. Disse bildene skaper også en følelse av at reporteren har vært tilstede for å få med seg hver minste detalj av ABBs bevegelser.

4.4.10 «-Da jeg så ham, så jeg bare en totalt forstyrret person som ikke har den fjerneste kontakt med virkeligheten», intervju på Aftenposten nett 14. november 2011

Det var ikke lov til å kringkaste fengslingsmøtet, men de som var til stede kunne referere til det som skjedde og ble sagt. Kilder som var til stede under fengslingsmøtet ble dermed aktivt brukt for å formidle hendelsen. Den 14. november publiserte Aftenposten totalt 25 artikler på nett som omhandler det åpne fengslingsmøtet. 11 av disse var intervjuer, hvor syv var intervjuer med overlevende fra Utøya og fire var intervjuer med bistandsadvokater/eksperter. Ingen av ofrene fra

Regjeringskvartalet ble intervjuet. Totalt sett hadde Aftenposten 18 intervjuer (2,7%) med ofre fra Utøya i sin dekning. En rekke av disse har omhandlet deres syn på gjerningsmannen. Jeg har derfor valgt å analysere et slikt intervju for å illustrere hvordan gjerningsmannen ble dekket gjennom ulike sjangre. Artikkelen som her skal analyseres er et intervju med Sondre Lindhagen Nilssen og Herman Holmøy Heggertveit. Begge er ofre fra Utøya. Artikkelen ble publisert kl. 12:51 like etter at fengslingsmøtet ble avsluttet.

Artikkelen kan deles opp i tre sekvenser. Første sekvens omhandler Nilssen historie fra Utøya. Denne sekvensen starter allerede i første avsnitt av teksten: *«Han så Anders Behring Breivik på nært hold og ble vitne til at to personer ble skutt og drept på kloss hold»*. Ord som «nært» og «kloss» forsterker historien og gjør den enda mer dramatisk. Etter denne delen blir Nilssen fremstilt som en helt: *«Sondre ble selv skutt etter, og løp for livet. På veien tok han seg av to 14 år gamle jenter fra samme distrikt»*. Slik setningen er formulert er Nilssen den voksen som tar «seg av» de to små jentene. Teksten ville blitt opplevd helt annerledes dersom setning var formulert som om Nilssen hadde «møtt» to andre jenter som han gjemte seg sammen med. Gjennom å vinkle ham som en helt får leseren mer sympati for kilden og leseren vil muligens oppfatte ham som en moden og voksen person. Det kan igjen være med på å bygge tillit rundt det kilden sier om gjerningsmannen og hans personlighet. Lule (1991, s. 30-44) viser i sin forskning at ofre i slike situasjoner ofte blir fremstilt som helter, som en person som ofret seg for sin nasjon.

Andre sekvens omhandler hvordan Nilssen og Heggertveit opplever gjerningsmannen: *«- [...] Da jeg så ham, så jeg bare en totalt forstyrret person som ikke har den fjerneste kontakt med virkeligheten, sier Nilssen til Aftenposten»*, *«- [...] Han var arrogant, skråsikker og uten noen form for unnskyldning, sier Heggertveit»*. Som sitatene viser er det en litt ulik oppfatning av gjerningsmannen mellom de to ofrene. Nilssens oppfatning har blitt prioritert i teksten både ved at hans sitat er tittelen på teksten, hovedbildet er et nærbilde av ham og hans forklaring står øverst i brødteksten. Teksten legger også vekt på hvordan det å se gjerningsmannen har hjulpet ofrene til å komme seg videre. Her spiller teksten mye på følelser: *«For Sondre [...] var det en lettelse å se Anders Behring Breivik på nytt»*, *«Han forteller at en stor klump har løftet seg fra brystet hans»*, *«-Jeg lå våken i natt og var veldig spent»*, *«Nå føler jeg en enorm lettelse [...]»*. Bruk av patos skaper nærhet mellom leseren og kilden (Hågvær 2007). Den tredje og siste sekvensen er generell informasjon om fengslingsmøtet. Dette er en svært kort sekvens, som forutsetter at leseren har kunnskap om ABBs siktelse og handlingene den 22. juli. Teksten bruker f.eks. aktivt ordene «overlevende fra Utøya» eller «Utøya-ofre» uten å forklare nærmere hva de har vært ofre for. Nilssen og Heggertveit er patiens i denne teksten. De har vært et offer for agens handlinger (ABBs handlinger). Nilssen er hovedkilden i artikkelen. Enkelte steder blir han indirekte sitert, men som

oftest blir han direkte sitert med replikkstrekk. Heggertveit blir både direkte og indirekte sitert. Begge kildene var selv på Utøya og i fengslingsmøtet. Det at de begge er førstehåndskilder og dermed snakker om noe de selv har opplevd, kan skape tillit til at det de sier er sant. En journalist vil alltid strebe etter å få tilgang til førstehåndskilder for å komme så nært som mulig hendelsen som skal beskrives (Fossum og Mever 2008, s. 45). En tendens i flere artikler er at overlevende fra terrorhandlingene ofte blir omtalt med fornavn. Mens gjerningsmannen, ekspertkilder, representanter fra regjeringen, stortinget og lignende stort sett blitt sitert med etternavn. Det at ofrene i denne teksten blir omtalt som «Sondre» og «Herman» isteden for «Nilssen» og «Heggertveit» kan være med på å skape en identifiseringsfølelse hos leseren.

Flere av intervjuene som ble publisert på nettet den 14. november var videoer. Kun noen få hadde også brødtekst og fotografier. Denne artikkelen hadde ingen videoer, men en brødtekst og to bilder. Teksten anbefaler derimot to videoer som omhandler fengslingsmøtet. Hovedbildet i teksten er et nærbilde av Nilssen. Bildeteksten er plassert på høyre side av bildet, hvor det står: «*Sondre Linhagen Nilssen (17) ble skutt etter på Utøya. I dag er han lettet over å ha kommet seg ett steg videre*». Bildet er tatt foran tinghuset og har trolig blitt tatt under intervjuet med Nilssen. Det andre bildet i artikkelen er et bilde av Heggertveit som blir intervjuet av to reportere. Sammenlignet med mange av de andre artiklene i utvalget, er denne teksten ikke like mye fokusert på gjerningsmannens personlighet. Likevel er den med på å illustrere hvordan kilder blir brukt for å gi et inntrykk av hvem gjerningsmannen er.

4.4.11 «-Når jeg ser han nå innser jeg hvor liten og patetisk han er», intervju i Dagbladet nett 14. november 2011

Dagbladet publiserte totalt 17 artikler om terrorangrepet den 14. november, av disse var syv intervjuer, hvorav tre var med overlevende fra Utøya, fire med bistandsadvokater eller eksperter, mens ingen av ofrene fra Regjeringskvartalet ble intervjuet. Analysen viser at Dagbladet har totalt sett hatt 51 intervjuer (7,8%) med ofre fra Utøya i sin dekning. Deres opplevelser og meninger om ABB, har vært viktige i forhold til hvordan gjerningsmannen har blitt fremstilt. Det kan også være interessant å se hvordan Dagbladet bruker slike intervjuer sammenlignet med Aftenposten. Artikkelen «-Når jeg ser han nå innser jeg hvor liten og patetisk han er» ble publisert kl. 12:37 den 14. november, altså like etter at fengslingsmøtet ble avsluttet. Artikkelen er et intervju med Utøya-overlevende Hermann Holmøy Heggertveit.

Teksten kan deles inn i tre sekvenser. Første del omhandler Heggertveit opplevelse av fengslingsmøtet og av ABB. Dette som samsvarer med den typiske intervjusjangeren, som ofte bærer preg av intervjuobjektets egne meninger og opplevelser av en situasjon (Aarønæs 2007, s. 80). Overskriften «-Når jeg ser han nå innser jeg hvor liten og patetisk han er» er tatt fra intervjuet og gir sterke føringer på hvordan Heggertveit opplever gjerningsmannen. Overskriften er ofte noe av det første leseren ser og har dermed stor påvirkning på resten av teksten (Hågvar 2007, s. 64). I teksten blir det stilt spørsmål som: «-Hvordan var det å være her i dag?». Dette forsterker inntrykket av at intervjuet er direktesendt fra tinghuset, noe som trekker leseren nærmere den opprinnelige situasjonen. Det at intervju spørsmålene blir nevnt i teksten er en kontrast til Aftenpostens artikkel «-Da jeg så ham, så jeg bare en totalt forstyrret person som ikke har den fjerneste kontakt med virkeligheten» hvor dette ikke gjøres. Dagbladets (2011j) tekst ligger dermed nærmere intervjusjangeren enn Aftenpostens artikkel som ligner mer på en nyhetsartikkel.

Andre sekvens handler om Heggertveits opplevelser på Utøya, og teksten spiller her mye på følelser (pathos). Det gir leseren et innblikk i hvem Heggertveit er og hva han har opplevd, men enda viktigere et innblikk i hvem gjerningsmannen er. Når en tekst spiller mye på følelser, spesielt i direkte sitater, blir det enklere for leseren å identifisere seg med kilden og leve seg inn teksten (Hågvar 2007, s. 89). Teksten tar Heggertveits side og ser hendelsen gjennom hans øyne, mens gjerningsmannen blir fremstilt som en brutal og kald morder. Heggertveit blir på den måten patiens i teksten, altså den handlingene går utover. Mens ABB indirekte er den som utfører handlingene og er dermed agens i teksten. Dette gjør det lett for leseren å sympatisere med Heggertveit og ta avstand fra gjerningsmannens handlinger. Den siste sekvensen er beskrivelse av hendelser fra fengslingsmøtet, og denne delen går kun over tre linjer. Artikkelen hovedmål er dermed ikke å beskrive hendelsene i fengslingsmøtet, men å beskrive hvordan Heggertveit opplevde å se igjen gjerningsmannen.

Det er kun én kilde i artikkelen og det er Heggertveit. Når en artikkel kun bruker én kilde resulterer det i at saken kun vinkles fra et standpunkt. Flere kilder kunne vært anvendt for å belyse hendelsen fra ulike perspektiver. Alternative kilder kunne vært ABBs forsvarere, bistandsadvokater, aktoratet, professorer eller personer tilknyttet ABBs omgangskrets. Dagbladet publiserte derimot flere artikler den 14. november hvor disse kildene ble brukt.

Artikkelen inneholder et bilde og fire videoer. Bildet er av Heggertveit inne i rettsalen. Bildet er halvtotalt med journalister og andre folk rundt. Bildet er tatt mens Heggertveit blir intervjuet. Hele bildekomposisjonen gir følelsen av at det er tatt på sparket og fanger opp situasjonen direkte. Bildet er plassert øverst i teksten og utmerker seg som hovedbilde. De fire videoene tilhører ikke direkte

artikkelen, men blir anbefalt siden de inneholder samme tematikk som hovedartikkelen. To av videoene er intervjuer med personer som var til stede under fengslingsmøtet, mens de to andre videoene viser en av Dagbladets reportere som informerer om hendelsene under fengslingsmøtet.

Dagbladets tekst har mange likhetstrekk med Aftenpostens (2011o). De var begge intervjuer med ofre fra Utøya, hvor personens egne opplevelser fra hendelsene på Utøya tar stor plass i teksten. Begge brukte titler med et direkte sitat fra intervjuobjektet som beskrev hvordan de opplevde gjerningsmannen. Aftenposten (2011o) brukte derimot to kilder, som gjør at hendelsen blir belyst fra flere personer. Aftenpostens hovedkilde så på ABB som en psykisk syk person, mens Dagbladets intervjuobjekt mener han bare er patetisk og liten. Analysen viser at det ikke er noe stor forskjell på Aftenpostens og Dagbladets dekning på papir og nett. Begge avisene har intervjuer med folk som var til stede under fengslingsmøtet og begge har reportasjer som formidler det som skjedde der. Den største forskjellen må være at papiravisenes artikler er stort sett større og mer detaljrike enn nettartiklene.

4.4.12 «-Som nasjon skal vi klare å legge dette bak oss», nyhetsreportasje i Aftenposten papir 30. november 2011, s. 4-5

Kl. 09:00 den 29. november 2011 ble den første sakkyndige rapporten om hvorvidt ABB er strafferettslig tilregnelig eller ikke levert til Oslo tinghus. Rapporten dekket naturlig nok Aftenpostens forside den 30. november. Store deler av forsiden brukes til et nærbilde av halve ansiktet til ABB med tittelen: «*Han har fullstendig manglende empati*». Rapporten får i tillegg full dekning f.o.m. side 4 t.o.m. side 9 i avisen. Fellestrekkene med alle artiklene er at de er svært lite kritiske til den psykiatriske erklæringen om at ABB er utilregnelig. Det er kun en mindre artikkel som er kritisk til konklusjonen, dette er et intervju med den svenske psykiateren Ulf Åsgård. Artikkelen er plassert på s. 8 i avisen, uten ingress og kun et lite bilde. Denne artikkelen har dermed fått lav prioritering.

Artikkelen som her skal analyseres starter på side 4 og strekker seg utover én og en halv side. Den er formet som en nyhetsreportasje, noe som gjør at den sjangermessig skiller seg ut fra de andre artiklene i avisen. De andre artiklene er enten intervjuer, kronikker, notiser, rene nyhetsartikler eller annet. To mindre artikler med beslektet tematikk står plassert på høyre side av teksten. Den ene artikkelen er en ren informasjonstekst om hva som nå vil skje med ABB. Teksten tar til grunn at ABB ikke er tilregnelig, men samtidig understrekes det at dette er de sakkyndiges oppfattelse. Den siste artikkelen er et intervju med ABBs forsvarer Geir Lippestad. Heller ikke han er overrasket eller kritisk til rapportens konklusjon. Tekster med samme tematikk og som er plassert på samme

side i avisen leses ofte i sammenheng og kan dermed være med på å påvirke hverandre (Hågvar 2007, s. 33). Det at de to andre artiklene støtter rapportens konklusjon kan være med på å forsterke leserens tanken om at ABB er strafferettslig utilregnelig.

Teksten indirekte argumenterer for at den sakkyndige rapporten er sann og at ABB er utilregnelig. Teksten overleksampliserer setninger som sier at ABB er utilregnelig: «*Behring Breivik lider av [...]»*, «*Han har en så alvorlig lidelse [...]»*, «*livslang lidelse [...]»*, «*Han er for syk, og skal behandles»*. Hadde ord som «muligens», «kanskje» eller «trolig» blitt satt foran «*lider»*, «*har»*, «*livslang»* og «*han»* ville teksten fått en helt annen betydning og teksten ville virket mer kritisk til konklusjonen. Journalistene er svært forsiktig med å gi sin mening om rapporten, argumentasjonen skjer hovedsakelig gjennom kilders uttalelser. Kun et sted i teksten gir journalistene uttrykk for sin mening om konklusjonen: «*Flere timer etter det norske folk får Anders Behring Breivik vite at systemet han forakter så hardt, har fritatt han for straff. Han er for syk, og i stedet skal behandles»*. Her er det flere interessante presupposisjoner. For det første konkluderer teksten med at «*han er for syk»* og at han «*skal behandles»*, til tross for at dette ikke blir bestemt før rettsaken er ferdig i juni 2012. For det andre sier teksten at samfunnet «*har fritatt han for straff»*. Teksten antyder her at rapportens konklusjon er den eneste riktige sannhet. Vi kan på forhånd si at han kommer til å bli fritatt for straff, fordi han er utilregnelig, mens det egentlig finnes flere alternativer slik som at dommerne eller andre rettspsykiatere kan være uenige med rapportens konklusjon. Teksten bruker her den kjente argumentasjonsteknikken «fordømming av alternativene». Teksten utelukker andre alternativer, for å ikke motsi sin egen argumentasjon (Hågvar 2007, s. 90). I teksten er det en rekke ord som beskriver ABBs personlighet: «*manglende empati»*, «*storhetstanker»*, «*manglende evne til selvkritikk»*, «*grandiose tanker»*, «*selvhøfrende»*. Teksten inneholder dermed ikke bare vinklingen «V16: en psykisk syk person», men også «V25: en selvgod/oppmerksomhetssyk bløffmaker».

Artikkelen baserer seg hovedsakelig på kilders uttalelser, hva de sier har dermed en stor betydning for leserens oppfattelse av saken. Det er ingen kilder i teksten som er i mot eller kritiske til den sakkyndige rapporten. Alle kildene er topptunge, med posisjoner innenfor ulike fagfelt. Det er ikke overraskende at det er profesjonelle kilder som blir intervjuet siden det er de som sitter inne med kunnskap om psykiatri. Hovedkilden i teksten er naturlig nok de rettsoppnevnte psykiaterne, Torgeir Husby og Synne Sørheim, som har vurdert ABBs mentale tilstand. Hele saken hviler på deres uttalelser og argumentasjon. De blir hovedsakelig indirekte sitert, men enkelte steder blir de også direkte sitert med replikkstrekk. Journalistene bruker relativt stor plass til en faktaboks som informerer om bakgrunnen til de to sakkyndige. Faktaboksen legger vekt på deres lange erfaring innenfor psykiatri, noe som øker tilliten til deres vurdering av ABB. De er svært klare og tydelige i

sin oppfattelse om at ABB er utilregnelig og sier blant annet at de: «aldri vært i tvil om konklusjonen» og «Husby og kollega Synne Sørheim er samstemte [...]», her understreker teksten at det ikke finnes noen tvil om konklusjonen. Selv om artikkelen er lite kritisk til rapporten, understreker de flere steder at dette er de sakkyndiges oppfattelse av ABBs psyke. ABB er hovedtemaet i teksten, men ABB blir ikke selv brukt som kilde. Enkelte steder får han uttalt seg, men det er kun gjennom andre kilder: «Ifølge politiet blir han fornærmet». Tre steder i teksten bruker journalisten uttalelser fra ABB for å understreke de sakkyndiges oppfattelse av ham: «Behring Breivik til de sakkyndige: Jeg begikk henrettelsene av kjærlighet til folket». Med et etterfulgt sitat fra de sakkyndige: «Han har fullstendig manglende empati og er ikke i stand til å ta samfunnets perspektiv». Videre i teksten står det: «Behring Breivik til de sakkyndige: jeg er den mest perfekte ridder etter andre verdenskrig [...]» hvor de sakkyndige svarer: «Han har realitetsbristende storhetstanker og totalt manglende evne til selvkritikk». I nest siste avsnitt av teksten står det: «Behring Breivik til de sakkyndige: Utvalgt til å bestemme hvem som skal leve og hvem som skal dø [...]» hvor de sakkyndige svarer: «Livslang lidelse med behov av medikamentell behandling [...]». De tre uttalelsene fra ABB, med sakkyndiges forklaring etterfulgt har alle blitt uthevet med tykk skrift. Dette forsterker inntrykket av at de sakkyndige har hatt riktig oppfatning av ABBs psyke.

To andre viktige kilder i teksten er forfatterne Henrik Syse og Roy Jacobsen. Flere steder gir de sin mening om rapporten, men de er aldri kritiske til rapportens konklusjon. Siden rapporten omhandlet ABBs psyke kunne det vært relevant å intervju andre psykologer med ekspertise på psykose. Teksten begrunner heller ikke hvilket grunnlag disse to forfatterne har til å uttale seg om ABBs psyke. Statsadvokat Svein Holden og politiet ble også brukt som kilder.

Det er to bilder i artikkelen. Hovedbildet er av en gruppe journalister med mikrofoner og en rapport foran seg. Ut ifra bildeteksten, tittel og ingress kan det tyde på at bildet er tatt i det journalistene venter på å få konklusjonen av rapporten opplest. Det andre bildet i teksten er et lite portrettbildet av ABB. Bildene illustrerer at journalistene er på stedet og rapporterer det de ser.

Analysen viser at vinklingen «en psykisk syk person» eksisterte i artikler allerede første uken etter terrorangrepet. Denne teksten referer ikke til de tidligere tekstene, men antar disse som kjente. Den forutinntatte diskursen om at han muligens kunne være psykisk syk, ble nå forsterket gjennom bekreftelse fra de to rettspsykiaternes vurdering.

4.4.13 «Slik ble han morder», nyhet i Dagbladet papir 30. november 2011, s. 12-15

Den sakkyndige rapporten om ABBs tilregnelighet var i likhet med Aftenposten hovedtema i Dagbladets papirutgave den 30. november. På forsiden av avisen er det et nærbilde av ansiktet til ABB med tittelen «Derfor gikk det galt», med undertittel «den hemmelige rapporten». Bildet dekker nesten hele siden og er tydelig en viktig nyhet. Dagbladet har dekket terroraksjonen fra s. 3-27 i avisen. Det var ingen av de totalt 15 artiklene som var direkte kritiske til rapportens konklusjon, men enkelte tekster inneholdt intervjuer med personer som var overrasket over konklusjonen. Artikkelen «Slik ble han morder» er på fire sider og starter på side 12. Teksten har mange likhetstrekk med flere av de andre tekstene i avisen og representerer dermed Dagbladets dekning den 30. november på en god måte.

Mange av artiklene i avisen beskriver den sakkyndige rapporten i detalj. Det gjør også denne teksten, men ikke like inngående som mange av de andre artiklene. Artikkelen beskriver hvordan ABBs oppvekst har vært og diskuterer hvorvidt barndommen har hatt en påvirkning på hvordan han er i dag. Hovedvinklingen i teksten er «en psykisk syk person», men han blir også fremstilt som «en ensom ulv eller sær person». Teksten overleksampliserer ord og uttrykk som fremhever denne vinklingen, slik som: «outsider», «han falt utenfor», «underdog», «passet aldri helt inn», «tiltakende isolasjon», «ingen kontakt med kvinner», «stor tilbaketrekking fra samfunnet», «trakk seg i betydelig grad tilbake på hybelen sin» og «isolerte seg». Det er flere ord og uttrykk som også understreker at han er sær. Gjennom hele teksten blir f.eks. manifestet hans omtalt som det «bizarre manifestet».

Et viktig moment i teksten er å prøve å forklare hvordan ABB har blitt slik han har blitt. Dagbladet kommer frem med flere mulige årsaker slik som: «omsorgssvikt», «vanskelig barndom», «dårlig økonomi», «foreldrene skilte seg» eller «mistet kontakt med faren». Flere av kildene som uttaler seg motsier derimot disse påstandene og mener ABBs familie var helt normale og heller «varm og hjertelige». Dagbladet konkluderer heller ikke med at oppveksten har hatt en påvirkning, men ut ifra tittelen «Slik ble han morder» legger man opp til at den har det. Det som er interessant her er at det kun er årsaker på et enkeltindivid nivå. Teksten diskuterer ikke hvorvidt de store samfunnsdebattene, slik som innvandringspolitikken i Norge, har hatt en påvirkning. Artikkelen legger heller vekt på hvilken påvirkning hans nærmeste omgangskrets har hatt på ham.

Det er flere presupposisjoner i teksten, for det første legger teksten til grunn at ABB er psykisk syk, noe som også understrekes i den sakkyndige rapporten. Store deler av teksten brukes på å forklare oppveksten hans og sammenligner dette med de sakkyndiges konklusjoner om at han er utilregnelig. For det andre er det ikke et klart skille mellom utilregnelighet og andre psykiske

sykdommer. Faren til ABB uttaler bl.a. at: *«både du og jeg vet at hvis han var normal ville han ikke gjort dette her»* og *«-Han er blitt erklært sinnssyk og hans gjerninger er sinnssyke. Mer er det ikke å si»*. Det er en stor forskjell på å være *«gal»* og utilregnelig, noe teksten ikke går nærmere inn på. Teksten legger i tillegg opp til at ABB har vært utsatt for omsorgssvikt. Gjennom en rekke kilder, de fleste anonyme, har de forklart hvordan ABBs oppvekst fanget barnevernets interesse. Dette forsterkes gjennom detaljerte skildringer: *«men bak hjemmets fire trygge vegger var det problemer»*. Siden verken barnevernet, faren eller moren til ABB ønsker å uttale seg om dette kan man si det er spekulasjoner og ikke noe man konkludere med. Teksten gir stor plass til hvilke ytre faktorer som kan ha vært med på å påvirke ABB. I motsetning til mange andre tekster i terrordekningen blir ABB her fremstilt som pasient, altså den personen handlingene går utover, mens agens blir familien og omgangskretsen. Men det har vært andre artikler som har fremstilt ABB som pasient slik som Dagbladets artikkel *«1995: Året da alt forandret seg»* den 28. juli.

Det er totalt åtte bilder i teksten, og alle er av ABB i ulike situasjoner og aldre. De tre første bildene er tatt i barneskolealder, de to neste i ungdomsskolealder, mens de tre siste er fra ABB var i 20-årene. Det at bildene er plassert på en slik måte at han stadig vokser i alder sammen med tittelen *«Slik ble han morder»* er med på å gi konnotasjoner til at ABB har utviklet seg fra å være en vanlig norsk gutt til å bli en morder og dermed ikke er født som morder. Bildene er tatt i helt vanlige situasjoner – et bursdagsselskap, klassebilde, liggende på en sofa osv. Dette forsterker vinklingen *«en vanlig norsk gutt»*.

En rekke personer fra ABBs omgangskrets har blitt brukt som kilder i teksten. Hovedkilden er ABBs far Jens David Breivik. Han blir ofte sitert med direkte tale, med replikkstrekk. Stemoren til ABB blir også brukt som kilde, navnet hennes blir ikke oppgitt i teksten. Flere andre kilder har vært anonyme, spesielt mange av ABBs venner. I teksten blir disse referert til som: *«barndomsvenn»*, *«en som kjenner Breivik»*, *«Breiviks kamerater»*, *«barndomskameratene»* eller *«barndomsvenner»*. Det er derfor ikke mulig å vite hvor mange de er eller hvem de er. Kildene er både direkte og indirekte sitert. Kun en kilde av ABBs venner er oppgitt med navn og det er Caroline Fronth. Det er flere steder i teksten hvor det er enda mer utydelig hvor informasjonen har kommet fra. Enkelte steder står det bare at: *«etter det Dagbladet erfarer»*, *«har Dagbladet fått opplyst»* eller *«etter hva Dagbladet kjenner til»*. Det er svært lite informasjon om hvem disse kildene er eller hvilken bakgrunn kilden har til å uttale seg om saken. Andre kilder tilknyttet gjerningsmannen er ABBs forsvarer Geir Lippestad, i tillegg til Torgeir Husby og Synne Sørheim, som er de to sakkyndige som har vurdert ABBs psyke. ABB har selv blitt brukt som kilde, hvor Dagbladet har tatt utgangspunkt i uttalelser han har gjort i manifestet og under politiavhør. Som vi ser er det få

topptunge kilder eller ekspertkilder i teksten. Dagbladet har heller fokusert på å intervju folk som personlig kjenner ABB.

Det er en rekke ulikheter mellom Aftenposten (2011p) og Dagbladet (2011k). Aftenposten har i sin tekst hovedsakelig valgt topptunge kilder og går mer i detaljer på rapporten. Dagbladet trekker konklusjonen inn i en større sammenheng gjennom å se på oppveksten hans og hvordan den kan ha påvirket hans psyke. Mens Aftenposten i stor grad har brukt ABB som kilde, har Dagbladet så vidt brukt ham i sin tekst. Likheten er derimot at begge er lite kritiske til rapportens konklusjon og tar det for gitt at ABB er utilregnelig.

4.4.14 «-Behring Breivik har over en lang periode utviklet paranoid schizofreni» nyhetsreportasje på Aftenposten nett 30. november 2011

Den sakkyndige rapporten var naturlig nok en prioritert nyhet denne dagen. Det ble totalt publisert 24 artikler på nett som omhandlet terroraksjonen. Flere artikler var direkte rapporteringer fra tinghuset, andre var rene nyhetssaker om den sakkyndige rapportens innhold, men også flere av artiklene brukte sjangeren intervju. Likhetstrekkene var naturlig nok at de omhandlet innholdet i den sakkyndige rapporten. Teksten som her analyseres ble publisert kl. 12:02 den 29. november, det vil si like etter offentliggjøringen av den sakkyndige rapportens konklusjon. Artikkelen var derfor svært aktuell da den ble publisert.

Innledningsvis starter artikkelen med å informere om den sakkyndige rapportens konklusjon. Deretter går teksten inn i en ny del, der statsadvokat Svein Holden beskriver de sakkyndiges argumentasjon for at ABB har diagnosen paranoid schizofreni. Denne delen er svært detaljrik og faktabasert. Her blir det også gitt informasjon om hva en slik diagnose innebærer. Bruk av detaljer i en tekst er med på overbevise leseren om at det som blir sagt er sant (Hågvar 2007, s. 98). Neste sekvens informerer om prosessen videre og om den uavhengige kommisjonen som skal kvalitetssikre rapporten. Siste del av teksten informerer hvilke konsekvenser rapportens konklusjon kan få både for ABB og hovedforhandlingene.

Teksten baserer seg hovedsakelig på utsagn fra kilder. Likevel kan man si at den indirekte argumenterer for at den sakkyndige rapportens konklusjon er sann. Dette kommer frem allerede i tittelen «- Behring Breivik har over en lang periode utviklet paranoid schizofreni». Her er det verdt å merke seg replikkstreken som symboliserer at det er et sitat. Heller ingen av kildene som er brukt i teksten er kritiske til rapporten. Hovedkildene er statsadvokatene Svein Holden og Inga Bejer Engh. De er begge sitert både direkte og indirekte. Rettspsykiaterne Husby og Sørheim som har skrevet

rapporten har også blitt brukt som kilder, i tillegg til Store Norske Leksikon og Aftenpostens rettskommentator Inge D. Hansen. Alle kildene er topptunge med god kunnskap innenfor sine felt. Dette gir troverdighet til at det som blir skrevet er riktig og sant. Likevel er det verdt å merke seg at det kun er de sakkyndige som er eksperter innenfor psykiatri. Det kunne vært aktuelt å intervju andre eksperter innenfor dette feltet for å få en «ekstern» persons oppfattelse av rapporten. Derimot er det en video i artikkelen hvor Aftenpostens reporter Tore Meek intervjuer rettspsykiater Henning Værøy. Videoen er plassert øverst over brødteksten. Det blir aldri nevnt i videoen hvor de befinner seg, men man får inntrykk av at filmingen skjer i forbindelse med overtakelsen av den sakkyndige rapporten på Oslo tinghus. Seerne får aldri se reporteren Meek, men man kan høre spørsmålene hans bli stilt i bakgrunnen. Videoen starter med at Værøy beskriver hva det innebærer å ha diagnosen paranoid schizofreni. Deretter stiller Meek en rekke spørsmål om situasjonen til ABB: «Hvordan reagerte du på konklusjonen i rapporten at han er utilregnelig?», «Vet han selv at han er syk?», «Vi har allerede sett at det har skapt mange reaksjoner blant de overlevende som er redd for å en gang kunne møte han på gata. Hvor sannsynlig er det?». Her er det en presupposisjon om at ABB er utilregnelig. Denne presupposisjonen kunne blitt dempet ved å formulere spørsmålene som: «Hvordan reagerte du på at de sakkyndige mener han er utilregnelig?» eller «Hvordan reagerte du på at han muligens kan være utilregnelig?». Generelt ser man både i Aftenpostens og Dagbladets dekning at de ikke er kritiske til konklusjonen om ABBs psyke.

4.4.15 «-Breivik er suicidal, farlig og frykter han blir utryddet» nyhetsreportasje på Dagbladet nett 30. november 2011

Dagbladet publiserte til sammen 27 nettartikler om terroraksjonen den 30. november. I likhet med Aftenposten var få av artiklene kritiske til sakkyndigrapportens konklusjon. Derimot var det flere intervjuer med ofre og ulike eksperter som heller var overrasket. De fleste artiklene var direkterapportering fra dagen. Resten var intervjuer eller rene nyhetsartikler om innholdet i rapporten. Artikkelen «-Breivik er suicidal, farlig og frykter han blir utryddet» ble publisert kl. 15:08 den 29. november. Nyheten om at de sakkyndige hadde konkludert med at ABB var utilregnelig hadde da allerede vært offentliggjort i tre timer.

Teksten er hovedsakelig informerende. Det brukes stor plass til å opplyse om den sakkyndige rapportens innhold og hvorfor ABB har blitt erklært utilregnelig av Husby og Sørheim. Teksten indirekte argumenterer for at ABB er utilregnelig. Det kommer tydelig frem allerede i ingressen: «Derfor ble han erklært utilregnelig i dag». Det blir aldri satt noe spørsmålstegn ved hvorvidt konklusjonen er riktig. På den andre siden kommer det veldig klart frem at det er de sakkyndige

som mener ABB er utilregnelig. Hele 13 ganger påpeker teksten at dette er de sakkyndiges oppfattelse av ABB.

Det er et bilde og en video i teksten. Denotasjonene til bildet er en mann i politiuniform gående på gaten. I bildeteksten står det: «*Anders Behring Breivik ankommer og forlater Regjeringskvartalet 22. juli med en Volkswagen varebil full av nesten ett tonn sprengstoff [...]*». Bildet er av ABB i Regjeringskvartalet den 22. juli. Videoen er 48 minutter og 52 sekunder lang og inneholder hele pressekonferansen hvor den rettspsykiatriske vurderingen av ABB ble lagt frem. Det er statsadvokatene Inga Bejer Engh og Svein Holden som holder pressekonferansen. På slutten av videoen åpnes det opp for spørsmål fra pressen. Artikkelen baserer seg hovedsakelig på anonyme kilder. Disse blir referert til som: «*Dagbladet vet [...]*», «*Dagbladet kjenner til [...]*», «*[...] etter hva Dagbladet får opplyst [...]*», «*[...] ifølge Dagbladets informasjon [...]*». Her er det lite informasjon om hvem Dagbladet har fått informasjonen fra og hva slags bakgrunn de har til å uttale seg om rapporten. De sakkyndige, Torgeir Husby og Synne Sørheim, har også blitt brukt som kilder. I motsetning til Aftenposten (2011q) som ofte siterte de sakkyndige med direkte sitater, blir de i denne artikkelen kun sitert indirekte. Det vil si at journalisten selv gjenforteller det som har blitt sagt gjennom å bruke leddsetninger. Indirekte tale fører ofte til at leseren opplever at den opprinnelige samtalesituasjonen er mer fjern enn ved direktetale (Hågvar 2007, s. 90-91). Ingen av kildene er kritiske til de sakkyndiges konklusjon. Det er flere relevante kilder som ikke får komme til orde i teksten. Teksten henviser naturlig nok mye til ABB, men han får selv ikke uttale seg om konklusjonen, noe som sannsynligvis har mye å gjøre med at han på dette tidspunktet hadde besøksforbud. Mer realistisk hadde det derfor vært å intervju ABBs forsvarer Geir Lippestad om ABBs reaksjon på konklusjonen. Det kunne også vært aktuelt å intervju andre eksperter innenfor psykiatri for å få flere vurderinger av rapportens konklusjon. Dagbladet bruker færre kilder enn Aftenposten, men samtidig bruker Dagbladet for det meste anonyme kilder i denne teksten så det er vanskelig å vite hvor mange de har snakket med. Nettartiklene skiller seg ut fra de to papirartiklene (Aftenposten 2011p; Dagbladet 2011k). For det første er de kortere, mer faktabaserte og inneholder færre skildringer. De går heller ikke like dypt inn på ABBs personlighet.

5. Konklusjon

Jeg har i denne oppgaven analysert Aftenposten og Dagbladets dekning av terroraksjonen den 22. juli, med fokus på hvordan de har dekket gjerningsmannen. Hensikten med oppgaven var å se om det eksisterte et samsvarende bilde av gjerningsmannen på tvers av ulike medier, mediehus og over tid. I dette kapittelet ønsker jeg å gi korte oppsummerende svar på oppgavens fire underproblemstillinger.

5.1 Hadde dramatikken og unntakstilstanden en påvirkning på avisenes dekning på kort sikt?

Det var tydelig at dramatikken og unntakstilstanden hadde en påvirkning på dekningen. Spesielt gikk dette utover Aftenposten som måtte evakuere og hadde få erfarne medarbeidere på jobb den 22. juli. Informasjonsbehovet blant befolkningen førte til at det ble et enormt press på nettavisene. Store deler av dekningen var direkterapportering av det som skjedde, hvor kontinuerlige etiske avgjørelser måtte tas, og det var lite rom for å feile. Konkurransen som ofte er mellom avisene forsvant og det oppsto heller et kollegialt fellesskap om få mest mulig informasjon ut. Forholdet var derimot ikke like bra mellom pressen og myndighetene. Alle informantene unntatt Hansen (intervju 10.01.2012) fra Dagbladet, følte det var et konfliktfylt forhold mellom pressen og politiet. Aftenpostens informanter mente at forholdet intensiverte seg ennå mer etter at de begynte med kritisk journalistikk av politiets arbeid den 22. juli. Det hjalp heller ikke at det kun var 2-3 personer fra politiet som hadde mandat til å uttale seg om angrepet. Knappheten på offentlig informasjon om gjerningsmannen, ofre og politiets arbeid førte til at avisenes dekning ble preget av lekkasjer. Skjervold (intervju 17.01.2012) fra Aftenposten ser på dette som et problem hvor lekket informasjon blir dekket, mens informasjon pressen ikke får tilgang til ikke blir dekket. Johansen (e-post 25.04.2012) fra Aftenposten mener derimot at publisering av lekkasjene var helt nødvendig for å kunne opprettholde et demokratisk og fritt samfunn. Han mener bl.a. at spørsmålet om hvorvidt ABB var utilregnelig ville vært avgjort før rettsaken dersom det ikke hadde vært lekkasjer.

5.2 Er det noen forskjeller og likheter mellom Aftenposten og Dagbladet i omtale av gjerningsmannen/gjerningsmennene, når det gjelder bruk av sjanger, kilder, tematikk, bilder og vinkling?

Det er ingen tvil om at Aftenposten og Dagbladet har dekket gjerningsmannen på ulike måter. Et viktig premiss for å kunne opprettholde ytringsfriheten i samfunnet er derimot å ha et bredt og variert medietilbud (Hågvar 2003, s. 28). Det at avisene har ulike måter å dekke saken på trenger dermed ikke å være negativt, men snarere positivt.

«*Setter du lys på trollet så sprekker du det*» (Egeberg intervju, 10.01.2012). Dette ordtaket passer godt med den dekningen Dagbladet hadde av gjerningsmannen. Informantene sa selv at de ønsket å belyse alle sider ved ham. De ønsket å endevende manifestet hans og tankene hans. Tanken bak var å fremstille ham slik han faktisk er og ikke slik han selv ønsker å bli fremstilt. Informantene fra Dagbladet mente at dersom mediene tier ham i hjel vil han kun fremstå som en mystisk kultfigur, som kan inspirere andre til å gjøre lignende handlinger. Dekningen til Dagbladets papiraviser hadde en typisk «tabloidestetikk», med store bilder, store kompakte overskrifter og lite brødtekst. Journalistene fra Dagbladet brukte i langt større grad sine egne skildringer i tekstene enn hva Aftenpostens journalister gjorde. Dagbladet brukte også langt flere og større bilder av gjerningsmannen enn Aftenposten. Det gjelder både inne i avisene og på forsidene. Dagbladet fikk kritikk etter 22. juli for sin omfattende bildebruk av ABB på forsidene. PFU mente derimot at bildebruken ikke brøt med god presseskikk.

Aftenposten hadde omtrent like mange antall artikler om gjerningsmannen som Dagbladet. Dette gjaldt både artikler som omhandlet gjerningsmannens personlighet, hans handlinger og artikler som kun nevner ham perifert. Dagbladets artikler var derimot gjennomsnittlig tre ganger så store i størrelsen, noe som trolig skyldes at Aftenpostens dekning besto av 13,6 % notiser, sammenlignet med Dagbladet som kun brukte notiser i 1,5% av tilfellene. Aftenposten hadde en litt annen holdning enn Dagbladet i forhold til hvordan de ønsket å dekke gjerningsmannen. De ønsket ikke å tie ham i hjel, men samtidig ønsket de å ta hensyn til ofre og pårørende. De hadde bl.a. ikke bilder av gjerningsmannen på forsiden av avisene den første uken etter angrepet. I tillegg gikk de ikke like dypt inn på gjerningsmannens personlighet og liv. Spesielt gjaldt dette hans barndom og oppvekst.

Aftenposten og Dagbladet hadde ellers en relativt lik dekning av gjerningsmannen. Det var spesielt tre vinklinger som var svært fremtredende i begge avisene: «en psykisk syk person», «en selvgod, oppmerksomhetssyk bløffmaker» og «en islam fiendtlig/ekstrem høyre-radikal/ rasistisk person». Begge avisene brukt ofte få kilder i artiklene sine, ofte bare én eller ingen. De artiklene med færrest kilder var kronikker, replikker, intervjuer, notiser eller korte oppdateringsnyheter på nett. Den høye

bruken av én-kildejournalistikk skyldes trolig at svært mange artikler var personfokuserte. I tillegg var det mange korte nyhetssaker på nett som kun inneholdt én kilde. Analysen viser at det ikke er noen stor forskjell på bruken av kilder over tid. Tidspresset som var de første dagene hadde dermed ikke nevneverdig påvirkning på bruken av kilder. Bruken av anonyme kilder var høyest i artikler som omhandlet gjerningsmannen. Alle informantene unntatt Skjervold fra Aftenposten følte at det var en utfordring å få kilder fra ABBs omgangskrets til å uttale seg om gjerningsmannen, spesielt med fullt navn. Generelt sett viste analysen at Aftenposten og Dagbladet hadde hatt et omfattende dekning av gjerningsmannen, hvor gjerningsmannens personlighet og adferd var to av de kategoriene som oftest ble brukt som hovedtemaer.

5.3 Er det noen forskjeller og likheter mellom nett og papir i omtale av gjerningsmannen/gjerningsmennene, når det gjelder bruk av sjanger, kilder, tematikk, bilder og vinkling?

Aftenposten publiserte flere artikler på papir enn nett den første uken etter terroraksjonen, men omvendt den 14. – 15. november og 29. – 30. november. Dagbladet hadde langt flere publiserte artikler på nett enn på papir gjennom hele den utvalgte perioden. Nettavisene opplevde et enormt stort press det første døgnet. Nettavisene hadde derfor også mindre tid til å vurdere hva som skulle publiseres og hvilke rammer dette skulle ha. Mange vil nok av den grunn tenke at det var nettartiklene som inneholdt spekulasjoner om hvorvidt islamistiske terrorgrupper sto bak angrepet. Analysen viser derimot at det var i Aftenpostens papirutgave den 23. juli det disposisjonelle fiendebildet var sterkest.

Nettavisenes mulighet til å kontinuerlig gi ut informasjon, førte til at en rekke av papiravisene inneholdt «gamle» nyheter når de først ble gitt ut. Dette var spesielt tilfelle i papiravisen den 23. juli. Det er tydelig at når katastrofen først inntreffer så er befolkningens behov for kontinuerlig informasjon så stor at papiravisene har vanskeligheter med å følge med. Derimot hadde papirartiklene mer gravende journalistikk enn nettartiklene. På den måten ga papiravisene mer informasjon om gjerningsmannen enn hva nettavisene gjorde. Flere av artiklene som var på nett var i tillegg på papir, bare i en lengre utgave.

I forhold til bruk av kilder var det ikke noen stor forskjell mellom nett og papir. Den eneste forskjellen var at verdien «fire eller flere kilder» ble oftere brukt i papirartikler enn nettartikler. Gjerningsmannen ble like ofte brukt som hovedkilde på nett som på papir. Derimot ble personer tilknyttet gjerningsmannen oftere brukt som hovedkilde i nettavisene enn i papiravisene. Antall

artikler som brukte en anonym kilde som hovedkilde var omtrent likt mellom nett og papir i Aftenposten. Dagbladet brukte derimot oftere anonyme kilder på nett enn i papiravisen. Det var heller ikke noe stor forskjell mellom bruk av bilder på nett eller papir. Den eneste forskjellen var at nettartikler naturlig nok brukte flere videoer. Når det gjaldt bruk av hovedtema var det ikke noen stor forskjell mellom papir og nett. Men nettartiklene hadde en tendens til å ikke fokusere like mye på personlige fortellinger som det papirartiklene gjorde, de hadde heller flere konkrete saker om hendelsesforløpet. Vinklingen av gjerningsmannen var også omtrent lik på både papir og nett. Konklusjonen blir derfor at det ikke var noen nevneverdig forskjell mellom dekningen av gjerningsmannen på papir kontra dekningen på nett. Men nettets evne til å kontinuerlig kunne oppdatere nyheter gjør det til et mer egnet medium i startfasen av en krisesituasjon enn papiraviser.

5.4 Endres det medierte bilde av gjerningsmannen/gjerningsmennene gjennom de fire tidsfasene?

5.4.1 Fase 1

Analysen viser at avisene brukte flere presupposisjoner når de skulle omtale gjerningsmannen, spesielt før hans identitet ble kjent. For det første ble gjerningsmannen konsekvent omtalt i flertall. I de tilfellene der angrepene ble sammenlignet med tidligere terrorangrep, ble ikke handlinger utført av soloterrorister nevnt. Det kan tyde på at i diskursen «terrorisme» eksisterer det en forutinntatt tanke om at det dreier seg om angrep utført av en gruppe og ikke individer. For det andre var det tydelig at enkelte medarbeidere i Aftenpostens redaksjon hadde et disposisjonelt fiendebilde av muslimer. Aftenposten og Dagbladet hadde likevel få artikler som spekulerte i islamsk terror. For det tredje var det en presupposisjon om at gjerningsmannen ønsket å ødelegge demokratiet i Norge, hvor terror ble brukt for å «skape frykt og usikkerhet». Norge ble fremstilt som et fredfullt land der terror ikke eksisterer. I dekningen var det spesielt lagt vekt på at Norge hadde vært et uvitende offer, fritatt for all skyld. Det er et svart-hvitt perspektiv hvor gjerningsmannen representerer handlingens grusomheter. Dekningen spiller mye på nasjonalbyggende retorikk i fase 1, hvor «vi» må stå sammen mot terror, og hvor Norge fremstår som et land hvor alle har like verdier og holdninger. Enten så er man med i dette nasjonale fellesskapet eller så til hører man «de andre», med andre ord terroristene. Dekningen det første døgnet var i tillegg preget av lite informasjon, kaos og motstridende nyhetsmeldinger.

5.4.2 Fase 2

Når det ble kjent at det var en høyreekstremist som sto bak angrepet, stoppet spekulasjonene kjapt. I motsetning til fase 1 hvor gjerningsmannen ble fremstilt som en større gruppe, blir gjerningsmannen i fase 2 fremstilt som en soloterrorist, en «gal person» som selv har valgt å tre ut av det norske «kollektivet». En person som ikke er tilknyttet andre ekstreme miljøer, med unntak av nettverket Breivik kaller Knights Templar (Breivik 2011). Avisene er derimot kritiske til om denne organisasjonen i det hele tatt eksisterer. I de tilfellene hvor artiklene diskuterer hva som kan ha påvirket ABB til å bli en terrorist, er det stort sett ting på et individnivå – slik som at han har blitt utstøtt fra vennegjengen, spillegalskap, mistet kontakten med faren og lignende. Sjeldent nevner artiklene innvandringspolitikken eller andre store samfunnsspørsmål som Breivik selv er svært opptatt av å diskutere i sitt manifest (Breivik 2011). Generelt er det lite fokus på hvorfor ABB ikke har blitt fanget opp av samfunnet tidligere. Dette kan ha en sammenheng med at det norske samfunnet blir fremstilt som et uvitende «offer», som dermed ikke har hatt muligheten til å fange ham opp. I sitt manifest uttrykker gjerningsmannen et enormt hat mot multikulturalismen (Breivik 2011). Analysen viser at avisene la spesielt stor vekt på at han var en «en islam fiendtlig/ekstrem høyre-radikal/rasistisk person» person. Likevel var det få artikler om muslimers/innvandreres reaksjon på terroraksjonen. De få artiklene som hadde dette som hovedtema brukte i tillegg topptunge kilder, ikke den vanlige «muslimen på gata». Dekningen viser heller et sterkt samhold mellom kristne og muslimer. Noe som forsterker inntrykket av at gjerningsmannens tanker og holdninger er «gale».

5.4.3 Fase 3

Fase 3 skiller seg litt ut fra den tidligere mediedekningen. Journalistene hadde hatt flere måneder på å planlegge dekingen av det åpne fengslingsmøtet. Dekningen var derfor mindre preget av feilinformasjon og kaos slik som i fase 1. For første gang skulle pressen og de som var til stedet ved Oslo tinghus få se og høre gjerningsmannen. Flere journalister hadde møtt opp og dekket det de så. Det var ikke lov til å kringkaste fengslingsmøtet. Journalistenes og kildenes egne opplevelser ble derfor hyppig brukt for å beskrive gjerningsmannen. Den kvantitative innholdsanalysen viste at relativt mange artikler inneholdt vinklingen «en psykisk syk person» i denne fasen. Diskursanalysen viste derimot at vinklingen «en psykisk syk person» ikke var like fremtredende som i uken etter terroraksjonen. Uten å ha gjort noe systematisk undersøkelse kunne jeg se at flere av artiklene omtalte gjerningsmannens psyke, men at det stort sett ikke var hovedtemaet i artiklene.

5.4.4 Fase 4

I fase 4 derimot var vinklingen «en psykisk syk person» svært fremtredende. De sakkyndiges konklusjon om at ABB er utilregnelig ble fremstilt som den eneste riktige sannhet. Generelt er dekningen lite kritisk til sakkyndigrapportens innhold. De fleste av kildene var heller ikke svært kritiske eller overrasket over konklusjonen. Både Aftenposten og Dagbladet har gjort mye gravende journalistikk for å få kartlagt ABBs personlighet og psyke etter terrorangrepet. Flere artikler allerede første uken pekte på at gjerningsmannen kunne være psykisk syk. Dette kan være noe av grunnen til at kildene ikke var så overrasket over rapportens utfall. En annen fremtredende vinkling denne dagen var «en selvgod/oppmerksomhetssyk bløffmaker».

Mens fengslingsmøtet ble grundig dekket med nyhetsreportasjer, ble offentliggjøringen av den sakkyndige rapporten dekket med nyhetsartikler og intervjuer hvor topptunge kilder innenfor psykiatri ble brukt til å vurdere rapportens innhold. Analysen viser generelt at det har vært en endring i hvordan gjerningsmannen har blitt mediert. Denne endringen var derimot størst mellom fase 1 og 2. Videre ser man at vinklingen «en psykisk syk person» har gått fra å nesten ikke eksistere i fase 1 til å gradvis ha blitt den dominerende vinklingen i dekningen.

Konklusjonen blir dermed at det eksisterte et relativt samsvarende bilde av gjerningsmannen på nett og papr. Aftenposten og Dagbladet har en relativt lik vinkling av gjerningsmannen, men ulike måter å bruke bilder, kilder, sjanger og tematikk på. Bildet av gjerningsmannen endret seg derimot gjennom de fire tidsfasene. Hvor den største ulikheten var da gjerningsmannens identitet var ukjent, til den ble kjent.

5.5 Forslag til videre forskning

Det er ingen tvil om at terroraksjonen bør forskes videre på innenfor mange ulike fagfelt. I dette avsnittet har jeg derimot fokusert på forskning innenfor medievitenskap, siden det er dette som er mitt hovedområde. Terrorangrepet den 22. juli fikk omfattende dekning både av lokale, nasjonale og internasjonale medier. Dette studiet ser kun på en snever bit av det totale bildet. Dette prosjektet inkluderer ikke medienes dekning innenfor fjernsyn, radio eller sosiale medier, og her er det et stort potensiale for videre forskning. Videre har studiet ikke sett nærmere på internasjonale eller lokale mediers dekning av angrepene. Til tross for at dette studiet har sett på mange ulike aspekter av terroraksjonen, har oppgaven vært relativt sentrert på dekningen av gjerningsmannen. Videre bør det forskes på dekning av ofre og pårørende, med særlig fokus på etikk og personvern. De bør også ses nærmere på hvordan pressen dekket den nasjonale sorgen, og da spesielt roseseremonien og

begravelsene. Etterhvert begynte flere medier med kritisk journalistikk av politiets arbeid. Hvordan dette ble dekket kan også være interessant å se nærmere på. Dette studiet fokuserer hovedsakelig på de «journalistiske rammene» i dekningen. Det bør definitivt forskes videre på alle leddene i kommunikasjonsprosessen. I forhold til «strategiske rammer» kunne det vært interessant å se på hvorvidt myndighetene og da spesielt politikere hadde en påvirkning på mediedekningen. Hva var politikernes strategi i forhold til mediene etter 22. juli og hvordan blir denne strategien reflektert i dekningen? I tidligere forskning innenfor feltet «medienes dekning av terror» har et av fokusområdene vært hvordan terrorister forholder seg til mediene. For å bygge videre på denne forskningen kunne man sett nærmere på hvordan ABB forholdt seg til mediene og hvordan dette ga utspring i ulike «medierammer». Et kanskje vel så viktig forskningsområde er «effekter av rammer». Hvilken påvirkning har mediene hatt på befolkningen? Har mediene hatt en påvirkning på folks oppfattelse av høyreekstreme? Har mediene hatt en påvirkning på folks inntrykk av terror? Dette forskningsprosjektet ser kun på en utvalgt tidsperiode. Den 10. april 2012 ble det offentliggjort en ny sakkyndig rapport som konkluderte med at ABB er tilregnelig. Den 16. april startet rettsaken mot ABB, og for første gang fikk gjerningsmannen lov å forsvare seg. Det kunne derfor vært interessant å gå videre med dette studiet og se hvordan gjerningsmannen ble dekket over en lengre periode.

6. Litteraturliste

- Aarønæs, L. 2007, Sjanger. Bruksbok for journalister, Otto Stenersens Boktrykkeri A/S, Oslo
- Alexander, Y. og R. G. Picard, In the camera's eye news coverage of terrorist events, Brassey's (US) inc, Virginia
- Allern, S. 2001a, «Kildene og mediemakten» i Eide, M. (red.), Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo
- Allern, S. 2001b, Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser, IJ-forlaget, Kristiansand
- Allern, S. 2010, Journalistikkens samfunnsoppdrag, IJ-forlaget, Kristiansand
- Altheide, D. 2002, Creating fear. News and the construction of a crisis, Aldine de Gruyter, New York
- An, S. og K. Gower 2008, «How do the news media frame crises? A content analysis of crisis news coverage» Paper presented at the annual meeting of the Association for Education in Journalism and Mass Communication, s. 1-31, tilgjengelig fra All academic research <http://www.allacademic.com/meta/p271509_index.html> [22.09.2011]
- Andreassen, T. A., A. B. Foss, V. Buan, R. B. Johannessen, W. Fuglehaug, P. A. Johansen, S. O. Kvilesjø, H. Letvik, P. Markovski, R. C. Tophaug og K. Østli 2011, «Graving i terrorens skygge», metoderapport fra Aftenpostens 22. Juli-gruppe, s. 1-23, Aftenposten, Oslo
- Bastiansen, H. G 2009, Lojaliteten som brast. Partipressen i Norge fra senit til fall 1945-2000, Norsk pressehistorisk forening, Oslo
- Bastiansen, H. G. og H. F. Dahl 2008, Norsk mediehistorie, 2. utg., Universitetsforlaget AS, Oslo
- Bauman, Z. 2006, Liquid Fear, Polity Press, Cambridge
- Berger, A. A. 2000, Media and communication research methods. An introduction to qualitative and quantitative approaches, Saga Publications, California
- «Berner Gruppen» 2011, Berner Gruppen årsrapport, tilgjengelig fra <<http://www.bernergruppen.no/>> [12.01.2012]
- Breivik, A. B. 2011, «2083 - A European Declaration of Independence», manifest, s. 1-1518, tilgjengelig fra <<http://norskgoy.files.wordpress.com/2011/07/2083-aeuropeandclarationofindependence.pdf>> [12.09.2011]
- Brurås, S. 2012, Mediene og terroraksjonen, Unipub, Oslo
- Cooper T. W. 1991, «Terrorism and perspectivist philosophy. Understanding adversarial news coverage», i Alexander, Y. og R. G. Picard (red.), In the camera's eye news coverage of terrorist events, Brassey's (US) inc, Virginia
- Couldry N., A. Hepp og F. Krotz 2010, Media events in a global age, Routledge, Oxon
- Eide, M. 2001, Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo
- Eide, M. 2011, Hva er journalistikk, Universitetsforlaget, Oslo

- Eide, B. og R. Ottosen 2008, Visuell krigføring en studie av billedjournalistikken i Irak-krigen, HiO rapport nr. 6, Høgskolen i Oslo
- Entman, R. M. 1989, «How the media affect what people think. An information processing approach», *Journal of politics*, bd. 51, nr. 2, s. 347-370
- Entman, R. M. 1993, «Framing: toward clarification of a fracture paradigm», *Journal of communication*, bd. 43, nr. 4, s. 51-58
- Entman, R. M. 2004, *Projections of power. Framing news, public opinion and U.S. foreign policy*, The University of Chicago Press, Chicago
- Fairclough, N. 2008, *Kritisk diskursanalyse*, Hans Reitzels forlag, København
- Fossum, E. og S. Meyer 2008, *Er nå det så sikkert? Journalistikk og kildekritikk*, 3 utg., Cappelen Damm AS, Oslo
- Furedi, F. 2006, *Culture of Fear Revisited*, Continuum, London
- Gans, H. J. 2004, *Deciding what's news. A study of CBS Evening News, NBC, Nightly News, Newsweek, and Time*, Northwestern University press, Evanston
- Gerbner, G. 1991, «Symbolic functions of violence and terror», i Alexander, Y. og R. G. Picard (red.), *In the camera's eye news coverage of terrorist events*, Brassey's (US) inc, Virginia
- Gillespie, M. og J. Toynbee 2006, *Analysing Media Texts*, Open University Press, Berkshire
- Goffman, E. 1974, *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Harper & Row, New York
- Grydeland, K. 2012, «Fra «terror» til «tragedie». Medienes første tolkninger av terroraksjonen», i Brurås, S. (red.), *Mediene og terroraksjonen*, Unipub, Oslo
- Habermas, J. 1991, *Borgelig offentlighet*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo
- Haugsgjerd, H., H. Borud, Ø. Brigg, L.N. Borrevik, E. Sannum, C. Serck-Hanssen og R. Førde 2011, «Sak 209/11», Norsk Presseforbund, tilgjengelig fra <http://presse.no/Saker/Sak-209-11> [17.12.2011]
- Hernes, G. 1975, *Makt og avmakt*, Universitetsforlaget, Oslo
- Hesmondhalgh, D. 2006, «Discourse analysis and content analysis», i Gillespie, M. og J. Toynbee (red.), *Analysing media texts*, Open University Press, Berkshire
- Hillesund, T. 1996, *Aktører, talehandlinger og nyhetsdramaturgi. Avisene som handlingsmedium*, PhD-avhandling, Universitet i Bergen
- Höjelijd, S. 1991, *Sovjetbildet i nordiskpress. Svenska, norska og finländska reaktioner på sovjetisk agerande*, Studentlitteratur, Lund
- Hågvær, Y. B. 2003, *Hele folkets diskurs en kritisk diskursanalyse av den gode VG-sak*, Norsk Sakprosa, Oslo
- Hågvær, Y. B. 2007, *Å forstå avisa - innføring i praktisk presseanalyse*, Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS og Landslaget for norskundervisning, Bergen
- Indahl, N. G. 2002, *Nettjournalisten*, IJ-forlaget, Kristiansand

- Indregard, S., I. Wergeland, B. Wold 2012, *Mot gift*, Flamme Forlag og Forlaget Manifest, Oslo
- Iversen, I. 2002 «Portretter av ondskap. Timothy McVeigh og Osama bin Laden i Time og Newsweek» i Eide, E. og R. Ottosen (red.), *Krigens retorikk*, J. W. Cappelens Forlag, Skien
- Jacobsen, D. I. 2005, *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*, 2 utg., Høyskoleforlaget AS, Kristiansand
- Jensen, L. B. 2011, *Indføring i tekstanalyse*, Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg
- Jensen, M. H. 2012, 'Terrorangrep økte avislesningen', tilgjengelig fra Journalisten.no <<http://www.journalisten.no/node/36556>> [06.01.2012]
- Jørgensen, M. W. og L. Phillips 1999, *Diskursanalyse som teori og metode*, Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg
- Kant, I. 1990, «Social Contract as an Idea of Reason», i Lessnoff, M. (red.), *Social Contract Theory*, Basil Blackwell, Oxford
- Katz, E. og T. Liebes 2010, «'No more peace' how disaster, terror and war have upstaged media events», i Couldry, N., A. Hepp og F. Krotz (red.), *Media events in a global age*, Routledge, Oxon
- Kiilakoski, T. og A. Oksanen 2011, 'Soundtrack of the School Shootings: Cultural Script, Music and Male Rage', bd.19, nr. 3, s. 247 - 269, tilgjengelig fra SAGE journals <<http://you.sagepub.com/>> [07.09.2011]
- Larsen, P. 2008, *Medier - tekstteori og tekstanalyse*, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, Bergen
- «Lovdata», 2011a, Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen apa Eidsvold den 17de Mai 1814, tilgjengelig fra Lovdata <<http://www.lovdata.no/all/tl-18140517-000-006.html>> [08.09.2011],
- «Lovdata» 2011b, Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven), tilgjengelig fra Lovdata <<http://www.lovdata.no/all/tl-19020522-010-027.html>> [08.09.2011],
- Lule, J. 1991, «Sacrifice and the body on the tarmac: symbolic significance of U.S. news about a terrorist victim», i Alexander, Y. og R. G. Picard (red.), *In the camera's eye. News coverage of terrorist events*, Brassey's (US) inc, Virginia
- Matthes, J. og M. Kohring 2008, «The content analysis of media frames: Toward improving reliability and validity», *Journal of communication*, nr. 58, s 258 - 279
- McQuail, D 2005, *McQuail's Mass Communication Theory*, 5 utg., SAGA, London
- Nacos, B. L. 1994, *Terrorism and the media. From the Iran hostage crisis to the world trade center bombing*, Columbia University Press, New York
- Neuendorf, K. A. 2002, *The content analysis guidebook*, Sage Publications, California
- Nohrstedt, S. A. 2010, *Communicating risks toward the threat society*, Nordicom, Göteborg
- Nordenhaug, I. og J. O. Engene 2008, *Norge i kamp mot terrorisme*, Universitetsforlaget, Oslo

- «Norsk Presseforbund» 2008, Vær Varsom-plakaten, tilgjengelig fra Norsk presseforbund <<http://presse.no/Etisk-regelverk/Vaer-Varsom-plakaten>> [01.05.2012]
- Ottosen, R. 1993, Fiendebilder i avisenes utenriksdekning, International Peace Research Institute, Oslo
- Ottosen, R. 2009, VG, Saddam og vi. Et kritisk blikk på nyhetsdekning av krig og konflikt, IJ-forlaget, Kristiansand
- Ottosen, R. og A. H. Krumsvik 2008, «Digitale medier og redaksjonell endring - noen sentrale utviklingsstrekk», i Ottosen, R. og A. H. Krumsvik (red.), Journalistikk i en digital hverdag, IJ-forlaget, Kristiansand
- Ottosen, R. og T. Figenshou 2007, «September 11 in norwegian media: images of the loval threat», i Pludowski, T. (red.), How the world's news media reacted to 9/11 essays from around the globe, Marquette Books LLC, Washington
- Pearlstein, R. M. 1991, «Tuned-in narcissus: the gleam in the camera's eye», i Alexander, Y. og R. G. Picard (red.), In the camera's eye. News coverage of terrorist events, Brassey's (US) inc, Virginia
- Picard, R. G. 1991, «Journalists as targets and victims of terrorism», i Alexander, Y. og R. G. Picard (red.), In the camera's eye. News coverage of terrorist events, Brassey's (US) inc, Virginia
- Raittila, P., K. Koljonen og J. Väliaverronen 2010, Journalism and School Shootings in Finland 2007 - 2008, Tampere University Press, Tampere
- Rasmussen, T. 2004, Mektig og aktverdigg. Betrakninger om journalistikkens legitimitet, IJ-forlaget, Kristiansand
- Rose, F. 2010, Taushetens tyranni, Cappelen Damm AS, Oslo
- Rossland, I. E. 2006, «Det norske militære godteriposen. En analyse av Aftenpostens dekning av Norges deltakelse i krigen i Afghanistan», hovedfagsoppgave i journalistikk for cand.polit.-graden, Universitet i Oslo
- Ryen, A. 2002, Det kvalitative intervjuet: fra vitenskapsteori til feltarbeid, Fagbokforlaget, Bergen
- Seeger, M.W., T. L. Sellnow og R.R. Ulmer 2003, Communication and organizational crisis, Praeger Publishers, Westport
- Semetko, H. A. og P.M. Valkenburg 2000, «Framing European politics: A content analysis of press and television news», Journal of Communication, bd. 50, nr. 2, s. 93-10
- Shoemaker, P. J. og Cohen, A. A. 2006, News around the world. Content, practitioners, and the public, Routledge, London
- Sogstad, K. 2004, Layout. Journalistisk presentasjon, 2 utg., IJ-forlaget, Fredrikst
- Spencer, A. 2010, The tabloid terrorist the predicative construcion of new terrorism in the media, Palgrave Macmillian, Hamshire
- «Statistisk sentralbyrå» 2011, Nær 50 prosent leser aviser på nettet, Norsk mediebarometer 2011, tilgjengelig fra Statistisk sentralbyrå <http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2012-03-20-01.htmlhttp://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2012-03-20-01.html> [18.04.2011]
- Stepinska, A. 2010, «9/11 and the transformation of globalized media events», i Couldry, N., A. Hepp og F. Krotz (red.), Media events in a global age, Routledge, Oxon

- Svennevig, J. 1995, «Skriftlig og muntlig språk» i Svennevig, J., M. Sandvik og W. Vagle (red.), *Tilnærming til tekst. Modeller for språklig tekstanalyse*, Cappelen Akademisk Forlag as, Oslo
- Svennevig, J., M. Sandvik og W. Vagle 1995, *Tilnærming til tekst. Modeller for språklig tekstanalyse*, Cappelen Akademisk Forlag as, Oslo
- Taylor, P. M. 2003, «'We Know Where you Are': Psychological Operations Media During Enduring Freedom», i Thussu, D. K. og D. Freedman (red.) *War and the Media: Reporting Conflict 24/7*, Sage Publications, London
- Terrell, R. og K. Ross 1991, «The voluntary guidelines' threat to U.S. press freedom», i Alexander, Y. og R. G. Picard (red.), *In the camera's eye. News coverage of terrorist events*, Brassey's (US) inc, Virginia
- Thomas, R. J. 1995, «Interviewing Important People in Big Companies», i kompendium for MEVIT 4800 Perspectives and Methods in Media Research, høst 2010, opprinnelig trykket i Hertz, R. og J.B Imber (red.) *Studying elites using qualitative methods*, Saga Publications, Thousand Oaks
- Tjora, A. 2011, *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo
- «TNS gallup» 2011a, Total oversikt for alle målte papiraviser, tilgjengelig fra TNS gallup <http://www.tns-gallup.no/arch/_img/9100729.pdf> [21.02.2012]
- «TNS gallup» 2011b, Målte nettsteder i F&M, tilgjengelig fra TNS gallup <http://www.tns-gallup.no/arch/_img/9100735.pdf> [21.02.2012]
- Tuchman, G. 1978, *Making news a study in the construction of reality*, The free press, New York
- Vagle, W. 1995, «Kritisk tekstanalyse», i Svennevig, J., M. Sandvik og W. Vagle (red.), *Tilnærming til tekst. Modeller for språklig tekstanalyse*, Cappelen Akademisk Forlag as, Oslo
- Van Dijk, T. A. 1991, *Racism and the Press. Critical Studies in Racism and Migration*, Routledge, London
- Waldahl, R. 2003, *Mediepåvirkning*, 2 utg., Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo
- Weimann, G. og C. Winn 1994, *The theater of terror. Mass media and international terrorism*, Longman, New York
- Ytreberg, E. 2008, *Hva er medievitenskap?*, Universitetsforlaget, Oslo
- Østbye, H., K. Knapskog, K. Helland og L. O. Larsen 2007, *Metodebok for mediefag*, 3 utg., Fagbokforlaget, Bergen

Avisartikler

- ABC nyheter 2011, Terroreksperter tror Al Qaida står bak angrepet, tilgjengelig fra <http://www.abcnyheter.no/nyheter/110722/terroreksperter-tror-al-qaida-star-bak-angrepet>
- Aftenposten 2011a, Terrormålet Norge, publisert 23.07.2011, s. 2
- Aftenposten 2011b, Norsk 32-åring bak terrorangrepene, publisert 23.07.2011, s. 4-5
- Aftenposten 2011c, Sa han skulle redde dem - skjøt dem i stedet, publisert 23.07.2011, s. 6-7
- Aftenposten 2011d, Terrorrens makabre logikk, publisert 23.07.2011, s.2
- Aftenposten 2011e, Terrorekspert: -et nasjonalt traume, publisert 23.07.2011, s.13
- Aftenposten 2011f, Disse har truet Norge med terror, publisert 23.07.2011, s. 12
- Aftenposten 2011g, Manet ekstreme briter til kamp, publisert 27.07.2011, s. 6-7
- Aftenposten 2011h, Var aktiv i antiislamsk organisasjon, publisert 27.07.2011, s.7
- Aftenposten 2011i, Slik ser han på seg selv, publisert 27.07.2011, s. 8-9
- Aftenposten 2011j, Mikset dop for å holde ut, publisert 27.07.2011, s. 9
- Aftenposten 2011k, Behovet for ondskap, publisert 27.07.2011, s. 4 i kulturdelen
- Aftenposten 2011l, Slik ser han på seg selv, publisert 27.07.2011, tilgjengelig fra Aftenposten.no <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Slik-ser-han-pa-seg-selv-5014991.html> [27.10.2011]
- Aftenposten 2011m, Har slettes ingen empati, publisert 23.07.2011, tilgjengelig fra Aftenposten.no <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/-Har-slettes-ingen-empati-5014772.html> [27.10.2011]
- Aftenposten 2011n, Fikk ingen taletid, publisert 15.11.2011, s. 6-7
- Aftenposten 2011o, -Da jeg så ham, så jeg bare en totalt forstyrret person som ikke har den fjerneste kontakt med virkeligheten, publisert 14.11.2011, tilgjengelig fra Aftenposten.no http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/-Da-jeg-sa-ham_-sa-jeg-bare-en-totalt-forstyrret-person-som-ikke-har-den-fjerneste-kontakt-med-virkeligheten-6697098.html
- Aftenposten 2011p, -Som nasjon skal vi klare å legge dette bak oss, publisert 30.11.2011, s. 4-5
- Aftenposten 2011q, -Behring Breivik har over en lang periode utviklet paranoid schizofreni, publisert 29.11.2011, tilgjengelig fra Aftenposten.no <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/-Behring-Brevik-har-over-en-lang-periode-utviklet-paranoid-schizofreni-6709509.html>
- Aftenposten 2011r, - De vil gå inn i sin politiske bevegelses rekke av pionerer, publisert 29.11.2011, tilgjengelig fra Aftenposten.no <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/-De-vil-ga-inn-i-sin-politiske-bevegelses-rekke-av-pionerer-5015191.html>
- Aftenposten 2012a, Dette skjedde på MS «Thorbjørn», publisert 07.01.2012, tilgjengelig fra Aftenposten.no <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Dette-skjedde-pa-MS-Thorbjorn-6736431.html>

- Aftenposten 2012b, Klomsæts oppnevning som bistandsadvokat tilbakekalles, publisert 29.02.2012, tilgjengelig fra Aftenposten.no <<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Klomsats-oppnevning-som-bistandsadvokat-tilbakekalles-6773689.html>>
- Dagbladet 2011a, Roen etter smellet, publisert 23.07.2011, s. 2
- Dagbladet 2011b, Hatet «Stoltenberg-jugend», publisert 23.07.2011, s. 6-8
- Dagbladet 2011c, Her er hans politiske plan, publisert 23.07.2011, s. 9
- Dagbladet 2011d, Lokket ofre til seg før han skjøt, publisert 23.07.2011, s. 10-11
- Dagbladet 2011e, Norge er under angrep!, publisert 22.07.2011, tilgjengelig fra Dagbladet.no <http://www.dagbladet.no/2011/07/22/nyheter/innenriks/norge_under_angrep/lars_helle/oslo/17417687/> [20.10.2011]
- Dagbladet 2011f, følte seg for feminin, publisert 27.07.2011, s. 4-7
- Dagbladet 2011g, 1995: Året da alt forandret seg, publisert 27.07.2011, tilgjengelig fra Dagbladet.no <http://www.dagbladet.no/2011/07/28/nyheter/utoya/anders_behring_breivik/terror/innenriks/17461782/> [27.10.2011]
- Dagbladet 2011h, Døden kom i silkeslips, publisert 15.11.2011, s. 8-9
- Dagbladet 2011i, Breiviks 28 minutter i retten ord for ord, publisert 15.11.2011, s. 10
- Dagbladet 2011j, -Når jeg ser han nå innser jeg hvor liten og patetisk han er, publisert 14.11.2011, tilgjengelig fra Dagbladet.no <http://www.dagbladet.no/2011/11/14/nyheter/22juli/anders_behring_breivik/oslo_tingrett/herman_holmoy_heggertveit/19012681/>
- Dagbladet 2011k, Slik ble han moder, publisert 30.11.2011, s. 12
- Dagbladet 2011l, -Breivik er suicidal, farlig og frykter han blir utryddet, publisert 29.11.2011, tilgjengelig fra <http://www.dagbladet.no/2011/11/29/nyheter/terror/innenriks/anders_behring_breivik/terrorangrep/19214011/>
- Dagbladet 2011m, IT-millionær pekes ut som mentor, publisert 27.07.2011, s. 10
- Dagbladet 2012a, Klomsæt kastet ut av terrorsaken, publisert 29.02.2012, tilgjengelig fra Dagbladet.no <http://www.dagbladet.no/2012/02/29/nyheter/innenriks/terror/anders_behring_breivik/etterforskning/20463341/>
- NRK 2011, Terroreksperter tror Al-Qaida står bak, tilgjengelig fra NRK.no <<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7723020>>

7. Vedlegg

7.1 Kodebok kvantitativ innholdsanalyse

GENERELL INFORMASJON

V1:ID

Artikkelens ID nummer (alle artiklene får hvert sitt ID nummer, artiklene er i tillegg sortert etter publiseringstidspunktet)

V2: Avis

1 = Aftenposten

2 = Dagbladet

V3: Medie

1 = nettavis

2 = papiravis

V4: Publiseringsdato

dd.mm.åå

V5: Oppdatert

(dette gjelder nettartikler som har blitt oppdatert på et senere tidspunkt enn publiseringsdatoen, artikler som ikke ble oppdatert eller hvor det ikke er mulig å se om artikkelen har blitt oppdatert kodes ikke)

OMFANG, FORMAT OG INNHOLD

V6: Forside

(Forsidehenvisning. Dersom artikkelen ikke er direkte henvist til på forsiden i form av tekst eller bilde, men generelt dreier seg om terroraksjonen blir dette kodes som «3= artikkelen blir ikke nevnt på forsiden eller er kun nevnt med sidetall henvisning».)

1 = artikkelen er hovedoppslaget på forsiden

2 = artikkelen har en mindre henvisning på forsiden

3 = artikkelen blir ikke nevnt på forsiden eller er kun nevnt med sidetall henvisning

V7: Side

- På hvilken side starter artikkelen

V8: Størrelse

- Hvor mange cm² måler artikkelen (inkl. bilder, tekst, ingress, tittel, faktaboks og andre elementer som hører til artikkelen.)

V9: Sjanger

- 1 = nyhetsartikkel
- 2 = nyhetsreportasje, feature
- 3 = intervju
- 4 = kommentar, kronikk, replikk, debatt
- 5 = lederartikkel
- 6 = bildereportasje, kavalkade, video
- 7 = notis
- 8 = blanding av ulike sjangere
- 9 = annet

V10: Kilder

(Antall kilder i artikkelen. Kun eksplisitte informanter kodes, det vil si personer som direkte eller indirekte blir sitert i artikkelen. Skribenten regnes ikke som en kilde)

- 1 = en
- 2 = to
- 3 = tre
- 4 = fire eller flere
- 5 = ingen

V11: Hovedkilde

(Hvem uttaler seg mest i artikkelen, skribenten regnes ikke som en kilde. Dersom kilden er anonym skal den kodes som «anonym» selv om kilden kan plasseres under en av de andre verdiene. I NTB saker har kildene i artikkelen blitt kodet og ikke NTB.)

- 1 = ABB
- 2 = personer tilknyttet ABB som person eller ideologi (hans advokat, venner, familie, tempelridderne, Norwegian Defence League eller English Defence League)
- 3 = personer tilknyttet Utøya (noen som var der eller deres pårørende)
- 4 = personer tilknyttet Regjeringskvartalet (noen som var der eller deres pårørende)
- 5 = representanter fra regjeringen, stortinget eller kongehuset (personer som er medlem av AP, AUF eller andre partier men som ikke har en sentral lederposisjon i et av partiene kodes ikke her)
- 6 = forskere, intellektuell
- 7 = nyhetsjournalister, reporter, mediehus
- 8 = redningsmannskapet og etterforskere (ambulanse, politi/PST, røde kors og lignende)
- 9 = profilerte personligheter (som ikke fyller noen av de andre kriteriene, slik som sangere, skuespillere, idrettsutøvere, forfattere og lignende)
- 10 = anonym kilde
- 11 = ingen
- 12 = annet

V12: Hovedtema

(En artikkel kan ha mange ulike temaer, her kodes kun det temaet som er mest fremtredende ut i fra tittel, ingress og første avsnitt i artikkelen)

- 1 = om ABB (som person, hans materialer, ideologi og lignende)
- 2 = ABBs adferd (planlegging, gjennomføring, gården på Rena, leiligheten på Skøyen, fengslingsforhold, avhør, rapporten, fengslingsmøte og lignende)
- 3 = personer tilknyttet hendelsene fra Utøya (ofre, overlevende eller pårørende)

- 4 = hendelser tilknyttet Utøya eller Sundvolden (konkret informasjon om hendelsesforløpet)
- 5 = personer tilknyttet Regjeringskvartalet (ofre, overlevende eller pårørende)
- 6 = hendelser tilknyttet Regjeringskvartalet (konkret informasjon om hendelsesforløpet)
- 7 = regjeringen, stortinget eller kongehuset (handlemåte eller om dem. Personer som er medlem av AP, AUF eller andre partier men som ikke har en sentral lederposisjon i et av partiene kodes ikke her)
- 8 = redningsmannskapets og etterforskeres adferd (ambulanse, politi/PST, røde kors og lignende)
- 9 = generell nasjonal og internasjonal sorg/fellesskap (rosesermoni, gudstjenester, taler og lignende, unntaket her er representanter fra regjeringen, stortinget eller kongehuset som er i sorg disse kodes under verdi 7)
- 10 = tilknytning til tidligere terroraksjoner (al-Qaida, Mulla Krekar, 9/11 og lignende)
- 11 = innvandreres/muslimers reaksjon (innvandreres reaksjon på hendelsene, her kodes ikke: muslimer som er i sorg, var på Utøya eller ved Regjeringskvartalet under 22. juli)
- 12 = generelt om terroraksjonene
- 13 = annet

V13: Bilder

- antall bilder i artikkelen

V14: Hovedbilde/hovedillustrasjon

(Det bilde som er størst i areal kodes. Bylinebilder kodes ikke)

- 1 = ABB
- 2 = ABBs materialer (manifest, video, våpen, tempelriddersymbol, tempelridder bilder osv)
- 3 = gården på Rena eller leiligheten på Skøyen (tilknyttet ABB)
- 4 = personer tilknyttet Utøya (ofre, overlevende eller pårørende)
- 5 = Utøya eller Sundvolden (av selve øya, område rundt, avstandsbilder av folk som blir reddet opp fra vannet og lignende)
- 6 = personer tilknyttet Regjeringskvartalet (ofre, overlevende eller pårørende)
- 7 = Regjeringskvartalet og område rundt (av selve bygningen, skader på bygninger og lignende)
- 8 = representanter fra regjeringen, stortinget eller kongehuset (personer som er medlem av AP, AUF eller andre partier men som ikke har en sentral lederposisjon i partiene kodes ikke her)
- 9 = redningsmannskapet og etterforskere (ambulanse, politi/PST, røde kors og lignende; hvis det ikke er nærbilde eller halvtotale bilder av redningsmannskapet kodes bilde under verdi 5, 7 eller 15)
- 10 = forskere, intellektuell
- 11 = profilerte personligheter (som ikke fyller noen av de andre kriteriene, slik som sangere, skuespillere, idrettsutøvere, forfattere og lignende)
- 12 = generell nasjonal og internasjonal sorg (rosesermoni, gudstjenester, taler, lignende, generell fortvilelse, utenfor Domkirken; unntaket her er representanter fra regjeringen, stortinget eller kongehuset som er i sorg disse kodes under verdi 8)
- 13 = ikke bilde, grafikk, illustrasjon eller video
- 14 = ikke mulig å avgjøre hva som er hovedbilde og støttebilde, eller ikke mulig å avgjøre hvilke bilder som er støttebilde (unntaket her er dersom to eller flere støttebilder er like store i størrelsen men omhandler det samme temaet kodes den allikevel)
- 15 = annet

V15: Støttebilde/støtteillustrasjon

(det bilde med nest størst areal kodes)

Samme verdier som V14

VINKLING AV GJERNINGSMANNEN/GJERNINGSMENNENE

(Spørsmålene under skal gi en ledetrå på om vinklingen eksisterer i artikkelen)

V16: Islamsk/internasjonal terror

1 = ja

2 = nei

3 = Annet

- Blir ordene eller uttrykkene: «al-Qaida», «internasjonal terror», «muslim» eller «islamsk» brukt i omtale av gjerningsmannen?
- Nevner teksten at gjerningsmannen kan være al-Qaida eller andre internasjonale terrorgrupper?
- Blir terroraksjonen 22. juli sammenlignet med tidligere terroraksjoner utført av islamske eller internasjonale terrorgrupper?
- Blir Norges deltakelse i konfliktene i Afghanistan eller Libya nevnt som mulige årsaker til angrepet?

V17: En psykisk syk person

1 = ja

2 = nei

3 = Annet

- Blir ordene eller uttrykkene: «gal», «psykisk syk», «tvangslidelser», «mental ustabil», «en annen virkelighetsoppfatning», «sinnsyk», «Breviks univers», «utilregnelig» eller «psykotisk» brukt i omtale av gjerningsmannen?
- Blir gjerningsmannen omtalt som psykisk syk?
- Blir gjerningsmannens psyke diskutert eller omtalt i teksten?
- Referer teksten til andre terrorister som tidligere har blitt sett på som psykisk syke?

V18: En ond person

1 = ja

2 = nei

3 = Annet

- Blir ordene: «ond», «hateful», «kald» eller «iskald» brukt i omtale av gjerningsmannen?
- Blir gjerningsmannen omtalt som en ond mann?
- Blir gjerningsmannens handlinger omtalt som onde?
- Referer teksten til andre terrorister som tidligere har blitt sett på som onde?

V19: En intellektuell person

1 = ja

2 = nei

3 = Annet

- Blir ordene: «intelligent», «genial», «gluping», «intellektuell» eller «smart» brukt i omtale av gjerningsmannen?
- Blir gjerningsmannen terrorplanlegging referert til som intellektuelle?
- Blir gjerningsmannen referert til som velutdannet eller vellykket karrieremessig?
- Blir hans uttalelser i manifestet eller under fengslingsmøte referert til som intellektuelle?

V20: En vanlig norsk gutt

1 = ja

2 = nei

3 = Annet

- Blir ordene eller uttrykkene: «vanlig norsk gutt», «lovlydig» eller «normal» brukt i omtale av gjerningsmannen?
- Referer teksten til at gjerningsmannen har vært eller er en helt vanlig norsk gutt/mann?
- Omtaler teksten gjerningsmannens hverdag, hobbyer og aktiviteter som normale?
- Omtaler teksten gjerningsmannens omgangskrets som normal?

V21: En feminin person

1 = ja

2 = nei

3 = Annet

- Blir ordene eller uttrykkene: «feminin», «utseendefokusert» eller «jålete» brukt i omtale av gjerningsmannen?
- Referer teksten til at gjerningsmannen har feminine trekk?
- Blir gjerningsmannen omtalt som en person som er mer enn gjennomsnittlig opptatt av utseende, operasjoner, klær osv.?
- Blir gjerningsmannens aktiviteter eller hobbyer referert til som feminine?

V22: En ensom ulv eller sær person

1 = ja

2 = nei

3 = Annet

- Blir ordene eller uttrykkene: «ensom ulv», «sær», «frastøtt fra samfunnet», «mobbet» eller «lukket seg inne» brukt i omtale av gjerningsmannen?
- Nevner teksten at gjerningsmannen selv har valgt å isolere seg fra samfunnet eller omgangskretsen sin?
- Nevner teksten at gjerningsmannen har blitt utstøtt fra samfunnet eller omgangskretsen sin?
- Blir gjerningsmannen omtalt som en ensomulv som aldri har hatt noe sosialt samvær med andre?

V23: En kristen person

1 = ja

2 = nei

3 = Annet

- Blir ordet eller uttrykket: «kristen» eller «kristen terror» brukt i omtale av gjerningsmannen?
- Nevner teksten at gjerningsmannen kan være kristen?
- Blir terroraksjonen 22. juli sammenlignet med tidligere terroraksjoner utført av kristne personer?
- Blir kristne tradisjoner, normer og verdier nevnt i forbindelse med omtale av gjerningsmannen?

V24: En islamfiendtlig/ekstremt høyrradikal/rasistisk person

1 = ja

2 = nei

3 = annet

- Blir ordene eller uttrykkene: «rasist», «islam fiendtlig», «islamofob», «kulturmarxistisk» eller «mot multikulturalisme» brukt i omtale av gjerningsmannen?

- Referer teksten til at gjerningsmannen har rasistiske handlinger, tanker eller holdninger?
- Blir gjerningsmannens handlinger, tanker eller holdninger referert til som ekstremt høyre-radikale?
- Blir gjerningsmannens handlinger, tanker eller holdninger referert til som islam fiendtlige?

V25: En selvgod/oppmerksomhetssyk bløffemaker

- 1 = ja
- 2 = nei
- 3 = annet

- Blir ord eller uttrykkene: «storhetstanker», «selvgod», «grandiose tanker», «ønsker oppmerksomhet», «bløffemaker», «falsk» eller «egoist» brukt i omtale av gjerningsmannen?
- Nevner teksten at gjerningsmannen ønsker oppmerksomhet?
- Nevner teksten at gjerningsmannen lyver, bløffer eller lurar andre mennesker?
- Blir gjerningsmannen handlinger, tanker eller holdninger referert som selvsikre eller egoistiske?

V26: Andre tolkningsrammer av gjerningsmannen

- 1 = ja
- 2 = nei
- 3 = annet

V27: Omtale av gjerningsmannen/gjerningsmennene

- 1 = gjerningsmannens/gjerningsmennenes personlighet
- 2 = gjerningsmannen/gjerningsmennene nevnes kun perifert
- 3 = gjerningsmannens/gjerningsmennenes handlinger og tanker før, under og etter 22. juli, men ikke hans personlighet
- 4 = nevner ikke gjerningsmannen/gjerningsmennene
- 5 = annet

7.2 Intervjuguide

(spørsmålene i parentes er eventuelle oppfølgings spørsmål)

GENERELL INFORMASJON

1. Navn
2. Kjønn
3. Alder
4. Stilling
5. Hvor lenge har du jobbet i Aftenposten?

GENERELT OM TERRORAKSJONEN

6. Hva var dine arbeidsoppgaver i forbindelse med dekning av 22. juli?
7. Ble du personlig berørt av terroraksjonen? (Kjenner du noen som ble rammet? Hvordan taklet du det? Hadde dere noe opplegg for de som ble direkte berørt?)
8. Hva var de største faglige utfordringene med å dekke hendelsene? (Har dere noen interne retningslinjer når dere dekker slike saker? Opplevde dere noen etiske utfordringer i forbindelse med dekningen på nett kontra papir?)

9. Hvordan prioriterte dere hvilke saker dere skulle dekke? (Var det bevisst at dere dekket hendelser fra Utøya oftere enn hendelser fra Regjeringskvartalet?)
10. Opplevde dere at det var en konkurranse mellom de ulike medieaktørene i forbindelse med dekningen av terroraksjonen? (Hvor mye spiller det økonomiske aspekter inn ved dekning av en slik hendelse?)
11. Hvor nøye fulgte dere med på hva andre medier valgte å publisere/omtale? Hvor stor påvirkning hadde dette på deres avgjørelser? (Hvordan tenker dere på deres forhold mellom nett og papir i lys av dette?)

OM DEKNINGEN AV GJERNINGSMANNEN

12. Hvilke sider av gjerningsmannen syns dere er viktig å få frem i pressen?
13. Var det noen aspekter ved gjerningsmannen dere bevisst valgte å ikke ta med?
14. Hvilke kilder brukte dere for å få tak i informasjon om hvem gjerningsmannen var?
15. Hvordan opplevde dere informasjonsflyten var mellom myndighetene og dere, i forhold til informasjon om gjerningsmannen?
16. Ut ifra min analyse var bruken av anonyme kilder størst i de artiklene som omtalte gjerningsmannen. Hva mener dere er grunnen til det?
17. I hvilken grad diskuterte dere innad om Breiviks tilregnlighet etter det første åpne fengslingsmøte? (Endret det å se han i virkeligheten deres oppfattelse av han?)
18. Var det noen uenigheter innad om hvordan dere skulle dekke den sakkyndige rapporten om Breiviks psyke?
19. Var det bevisst at dere etterhvert ikke brukt Breiviks egne bilder like hyppig som i starten?
20. Ut ifra oppdateringsdatoen kan man se at flere av artiklene har blitt endret på i ettertid. Hva er hovedgrunnen til dette? Syns dere det er et problem at det ikke er sporbart hvilke endringer som blir gjort i nettavisene?
21. Er det noe som vi ikke har gått igjennom som du ønsker å legge til?

Ekstra spørsmål Aftenposten

22. Ut ifra min analyse har Aftenposten enkelte artikler som spekulerer i om internasjonale/islamske terrorgrupper kunne stå bak angrepene. Hvordan ser dere på disse artiklene nå i ettertid?
23. Er dere enig i PFUs frikjening av Dagbladet?

Ekstra spørsmål Dagbladet

24. Enkelte medier spekulerte i begynnelsen om det kunne være snakk om internasjonal/islamsk terror. Hva er deres tanker rundt dette?
25. Hvordan ser dere på klagen Dagbladet fikk og som ble behandlet av PFU?

7.3 Andre tolkningsrammer

	Aftenposten nett	Aftenposten papir	Dagbladet nett	Dagbladet papir	Sum
Spillegal	1	3		1	5
Bølle	1		1	2	4
Veloppdragen og pliktoppfyllende		2		1	3
Stille og sjenert	1	1	2		4
Aggressiv og hissig	1	2	1		4
Rik vestkantgutt			2	1	3
Umoden unggutt	1		1		2
Totalt	5	8	7	5	25

7.4 Utregning av stabilitetstesten

Antall artikler som skal analyseres $1323 * (10/100) = 132,3 \approx 132$ artikler

«Enighet» måles gjennom formelen

$$\frac{2A}{Na + Nb}$$

$$PA_o = Na + Nb$$

Gjennomsnitt reliabilitetsprosent:

$$(0.95 + 0.90 + 0.81 + 0.80 + 0.98 + 0.97 + 1.00 + 0.96 + 0.99 + 0.98 + 0.97 + 0.99 + 0.97 + 0.99 + 0.97 + 1.00 + 0.92 + 0.9)/18 = 17.05/18 \approx 0.95 = 95\%$$

V9: Sjanger (2 * 125)/(132+132) $\approx 0.95 = 95\%$	V16: Islamsk/internasjonalt terror (2 * 132)/(132+132) $\approx 1 = 100\%$	V22: En ensom ulv eller sær person (2 * 129)/(132+132) $\approx 0.97 = 97\%$
V10: Kilder (2 * 119)/(132+132) $\approx 0.90 = 90\%$	V17: En psykisk syk person (2 * 127)/(132+132) $\approx 0.96 = 96\%$	V23: En kristen person (2 * 131)/(132+132) $\approx 0.99 = 99\%$
V11: Hovedkilde (2 * 107)/(132+132) $\approx 0.81 = 81\%$	V18: En ond person (2 * 131)/(132+132) $\approx 0.99 = 99\%$	V24: En islamfiendtlig/ekstremt høyrradikal/rasistisk person (2 * 129)/(132+132) $\approx 0.97 = 97\%$
V12: Hovedtema (2 * 106)/(132+132) $\approx 0.80 = 80\%$	V19: En intellektuell person (2 * 130)/(132+132) $\approx 0.98 = 98\%$	V25: En selvgod/oppmerksomhetssyk bløffemaker (2 * 132)/(132+132) $\approx 1 = 100\%$
V14: Hovedbilde/hovedillustrasjon (2 * 130)/(132+132) $\approx 0.98 = 98\%$	V20: En vanlig norsk gutt (2 * 128)/(132+132) $\approx 0.97 = 97\%$	V26: Andre tolkningsrammer av gjerningsmannen (2 * 122)/(132+132) $\approx 0.92 = 92\%$
V15: Støttebilde/støtteillustrasjon (2 * 128)/(132+132) $\approx 0.97 = 97\%$	V21: En feminin person (2 * 131)/(132+132) $\approx 0.99 = 99\%$	V27: Omtale av gjerningsmannen/gjerningsmennene (2 * 119)/(132+132) $\approx 0.90 = 90\%$

7.6 Papirartiklene

Papirartiklene som er analysert i diskursanalysen er vedlagt nedenfor. Kilden til nettartiklene er lagt ved i litteraturlisten.

7.6.1 «Terrormålet Norge» lederartikkel i Aftenposten papir 23. juli 2011, s. 2

LEDER
LØRDAG 23. JULI 2011

Terrormålet Norge

I GÅR SKJEDDE det som vi har tenkt oss som en mulighet, men som de aller fleste av oss likevel ikke har tatt ordentlig inn over oss kunne skje, rett og slett fordi kontrasten til fredelig, norsk hverdag er så ufatte- lig stor: Et omfattende terror- angrep på norsk jord, rettet mot hjertet av det politiske Norge - regjeringskvartalet.

Noe senere på ettermidda- gen kom også de uhyggelige meldingene om skyting på AUFs sommerleir på Utøya. Po- litiet mener det er sammen- heng mellom disse dramatiske hendelsene, og det gjør gårds- dagen enda mer uvirkelig og gruffull.

DET ER INGEN TVIL om at Norge er blitt utsatt meget om- fattende, vel forberedt og sann- synligvis også koordinerte terrorangrep. Omfanget av de materielle skadene i og rundt regjeringskvartalet er enorme, nesten ikke til å fatte. De etter- later overhodet ingen tvil om kraften i den bomben som eks- ploderte.

Et terrorangrep har for firs- te gang tatt liv i etterkrigstiden tatt liv i Norge. Våre tanker og medfølelse i dag går i første rekke til dem som mistet noen av sine kjære i et drama som opprører og sjokkerer oss alle.

SÅ LENGE politiet bare så vidt har fått begynt sin etterfors- ning og ingen heller har påtatt seg ansvaret for udadene, er det selvsagt ikke mulig å vite hvem som står bak. Men målet var åpenbart å rette et anslag mot landets politiske sentrum.

Derfor kan handlingen være utført av personer som for- dømmes det norske engasje- mentet i blodige konflikter, det være seg de som pågår i Afgha- nistan eller Libya. Alt tyder på at det norske samfunnet nå for

første gang er blitt rammet av internasjonal terror av samme type som har slått til mot andre vestlige storbyer de siste årene.

FÅ TIMER etter angrepet står spørsmålene i kø. Forhåpent- ligvis vil de bli besvart i tur og orden i dagene og ukene som kommer, hvem som utførte an- grepet, hvilke krefter som står bak, hvem de eventuelt samar- beidet med. Vi kan i hvert fall konstatere at nødhjelpsetatene var raskt på stedet, og gjorde en stor innsats i en uoversikte- lig og uhyre krevende situa- sjon.

Terrorrens mål er å skape frykt og usikkerhet. Det gjør noe med oss å se alle vinduene i regjeringsbygget blåst ut, sam- tidig som hardt skadede får førstehjelp på gaten utenfor, og meldinger om omkomne be- krefter at det grufulle virkelig har skjedd. Men spørsmålet er: Hva gjør det med oss?

VI LEVER i et åpent og demo- kratisk samfunn. Nettopp når så dramatiske hendelser inn- treffer, må denne åpenheten forsvares. Hvis gårdsdagens ter- rorsjokk innleder en langsom, kanskje umerkelig omforming av det norske samfunn i ret- ning mindre åpenhet, mindre tillit, mindre nærhet mellom de som styrer og de som blir styrt, ja da er det terroren og terroris- tene som har vunnet.

Det betyr selvfølgelig ikke at politiet må foreta nøye sikker- hetsvurderinger av personer og institusjoner som kan være spesielt utsatt. En ny form for realisme har kommet til Norge etter gårdsdagens terrorangrep, vi må ta den verden vi lever i, inn over oss på en ny måte.

Men det er en realisme som må finne sin form innenfor de ram- mer vårt demokratiske sam- funn har.

7.6.2 «Roen etter smellet» lederartikkel i Dagbladet papir 23. juli 2011, s. 2

Roen etter smellet

■ ■ Først hører man det særegne smellet fra ei bombe, et smell som er så gjenkjennelig for de som har hørt det før, i Beirut, i Jerusalem, i Islamabad eller Colombo, men hittil ikke i Oslo eller noen andre norske byer. Smellet er på en døyvende frekvens. Bakken rister. Så er det helt stille, helt stille, før skrik og jammer fra de sårede tar over.

Det er akkurat da, mer enn noen gang, at det gjelder å holde hodet kaldt. Først må de sårede hjelpes og de døde tas bort. De overlevende må sikres. All tanke på noe annet er avsporing rett etter smellet. Så er det opp til våre myndigheters etterforskere å finne ut hva som har skjedd.

■ ■ Først når vi vet hva som har skjedd og hvorfor, er tida inne for et politisk ordskifte og analyser. Naturligvis kommer følelser fram når mennesker skades og drepes.

Først når vi vet hva som har skjedd og hvorfor, er tida inne for et politisk ordskifte og analyser.

Naturligvis lurer folk på hva som har skjedd og gjør seg sine tanker. Men vi må ikke rote dette til før vi har sikker viten. Tida er avgjort ikke inne for å krangle om innvand- ring eller utenriks- og sikkerhetspolitikken, ei heller kriminalpolitikken. Tida er ikke inne for å stenge grensene.

Statsminister Jens Stoltenberg har vist klokt politisk lederskap ved å raskt etter smellet å stå fram og mane til ro og be oss om å tenke på de som nå er rammet. Så har han bedt statsrådene komme sammen til et ganske så uvanlig statsråd i dag. Vi må ikke la frykten ta overhånd, det er viktig å ikke la oss skremme, sa Stoltenberg i går. Nå er tida for å slå ring om vår statsminister.

■ ■ Åpenbart har vi kommet til et nytt vendepunkt i vår historie, det verste som har rammet Norge etter andre verdenskrig. Norges politiske hjerte er rammet. Gatene der, rundt Linar Gerhardsens Plass, ser ut som gatene i hardt prøvede Beirut gjorde det i mange år. Vi ser soldater som sperrer norske gater. Det som samtidig har skjedd på Utøya gjør gårdsdagen ufattelig. Men sammen- hengen er ennå vanskelig å fatte. Uansett er dette som hentet fra en annen verden, ikke fra vår.

Dette er svært fjernt fra det bildet vi har av det landet som vi lever i og er så glade i, i alle fall når vi er ærlige og ikke sutrer. Men vi må spørre oss: Skal vi la dette ødelegge våre liv og vår livsform? Skal vi la dem som står bak dette, avgjøre hvordan vi vil leve? Vi svarer nei og nei og nei!

Det aller beste forsvaret for folkestyret og rettsstaten er nettopp å følge reglene for folkestyret og rettsstaten, å ikke la oss forlede inn på en vei som ville føre til den største seieren for dem som vil ødelegge vår politiske kultur og vår livsform. Finnes det terrorister iblant oss, uansett deres motiver og overbevisninger, så må de til- tales etter våre lover og dømmes i våre rettsaler. Det er bare sånn vi kan seire over noen som måtte ønske oss rett ned i et autoritært skrekkelveld, der vi slett ikke vil leve.

■ ■ Vil dette endre Norge? Ja. Helt sikkert. Men nå skal vi passe oss vel. Før vi kaster oss på en masse – i øyeblikket forståelige, men ikke så godt gjennomtenkte – tiltak, og midt i en valgkamp, bør vi tenke grundig på hvordan vi vil leve i framtida.

Vi kan trygt si at Norge med dette har forlatt forgangen uskyld, vi har høyst ufrivillig våknet opp til noe som ikke hører hjemme i vår kultur og vårt samfunn. Men, vi skal vokte oss vel før å ødelegge det samfunnet som vi ønsker oss, for å verne det. Vi skal stå opp for det vi tror på, sa statsministeren. Vi vil legge til: Det er akkurat når vårt samfunn er under angrep at vi skal vise den beste oppførselen for å forsvare det.

FAKTA

Narsissismo

● **SELVNYTELSE:** Sykkelig eller skadelig selvnyttelse (forelskelse i seg selv)

● **SPEILBILDE:** En betegnelse hentet fra den greske myten om ynglingen Narkissos som så sitt eget

● **TILLEGG:** Nar-

ssissimebegrepet
slik det brukes i
psykiatri og psyko-
logi har en viktig
tilleggsdimensjon,
nemlig at person-

en ikke bare er opptatt av seg selv, men også myter seg selv, sine egenskaper, evner, suksess og ytelser.

● **FORSKJELL:** Narsissisme skiller derfor fra egoismebegrepet, som begrenser seg til å omhandle tendens-

sen til bare å tenke på seg selv og egen vinning, uten at den selvsnyttende, selvebeundrende kvaliteten som

ligger i narississmebegrepet, behøver å være til stede.

● **UFORENLIG:** Ved alvorlige former for narissisme vil personen

heller ikke være i stand til å bære (kjene på) depresjon, fordi dette

blir totalt uforenlig med egenoppfattelse og selvnyttelse

● **KOMPLOTT:** Hos noen kan det narsissiske raseniet bli et

massivt at pro-
jeksjonen antar
psykotiske dimen-
sjoner f.eks. fore-

stiller om kom-
plott (paranoid
psykose).

««« Font's fra for

I manifestet skjø-

- Dekker over a

Kilder i Forsvarets
avdeling Dagblad
ket med, forteller i

Han forklarer også

•

FEST: Her er Anders Behring Breivik på fest med svenske venekingsler, Han Kjømerat fra yngre år forteller at Breivik talte om mange dammer, men kameratene så aldri noe til dem. Foto: Privat

[illegible][illegible]

– **Hevet over loven**

– En ekstrekt narissistat mente gjensker og konsensioforer er helt umiddel, men det er uretellig at de glider for ham, han er hevet over reglene. En slik type ekstrem narissisme er ubrye sjelden, sier Torgersen, som legger til at lettere former for narissisme godeselvet, slarm og tro på seg selv – gjensker er en fordel for i klare seg i samfunnet.

han ser utenfor etiketskaper. Han foruttenner sterkt at andre har det.

FORSTØRET SELVBILDE: Anders Bæhring Breivik skal ha et forstøret selvbilde, og akkurat dette bilde har han trolig både laget, og forstøret selv. Fotografier, som er hentet fra hans skilte maifest, må være manipulert. Han har trolig montert sitt eget hode opp på en paradeuniform som er utstyrt med en rekke medalljer og æresbevisninger. De er på ingen måte hans egne.

Han
drev
alltid og
fortalte om
damer,
men vi trå
aldri noen
av dem.

– **Hevet over loven**

– En ekstrekt narissistat mente gjensker og konsensioforer er helt umiddel, men det er uretellig at de glider for ham, han er hevet over reglene. En slik type ekstrem narissisme er ubrye sjelden, sier Torgersen, som legger til at lettere former for narissisme godeselvet, slarm og tro på seg selv – gjensker er en fordel for i klare seg i samfunnet.

han ser utenfor etiketskaper. Han foruttenner sterkt at andre har det.

● Har nepppe hatt kjæreste ● Gikk på anabole

steroider • Luket ut av Forsvaret

Han ønsker å forklare seg, men blir stoppet. Alle reiser seg for dommeren da retten er hevet. Anders Behring Breivik (32) blir sittende.

Fikk ingen taletid

«Når to parter møtes, er det normalt at begge parter får lov å utle.

Fakta

Behring Breiviks fengslinger

25. juni: Anders Behring Breivik ble Oslo tingsrett varetektsfengslet i åtte uker og tilagt fullstendig isolasjon i fire uker.

19. august: Fyra nye likere med

[illegible]

- ▶ 19. september: Alle nye uker isolasjon.
- ▶ 19. september: Alle nye uker varertelt med brev- og besøks forbud. Fire nye uker med isolasjon. Politiet valgte ikke å be om forlengt isolasjon for Breivik etter 17. oktober.
- ▶ 14. november: Første møte i tv-dokumentar, publikum og presse fikk være til stede. Breivik fikk 12 nye uker i varertelt. Fire av dem med forstærket medforbud. Alle av dem med brev- og besøkskontroll.

[illegible][illegible][illegible]

Samme lave pris
fra
299,- én veit
no
norwegian.no

[illegible]

-
WiFi on board
 Vi tilbyr WiFi på stuedeck
 flere av våre fly.
-
Laptsjekk
 Sjekk vår laptsjekk
 kalender neste gang
 du skal reise.
-
Dirkta ruter
 Vi flyr deg direkte til over
 100 destinasjoner.
-

Bakgrunn

22. juli-angrepene

- Kl. 15.25: En bombe går av i Regjeringskvartalet i Oslo sentrum.
- Kl. 17.26: Noen bakende politiske innlegg registrert den innste meddelingen om styring på Aftenposten og på Uthv.
- Kl. 18.37 - 18.38: Politisk plott for å øke Berling avvik på Uthv. Man har etlenet at han skal bak angrepet.
- Totalt mistet 7 mennesker livet i terrorangrepene.

Politikert vurderer anke om medieforbud

Politiadvokat på Fredrik Høgt-Karby sier at politiet er forberedt med fengslingskjemisen mot Anders Borgehus Breivik, men at de vurderer å anke spørsmålet om medieforbud.

– Vi er generelt forberedt med klemisen. Vi vurderer å anke spørsmålet om medieforbud, spørs

målet om brev- og e-postforbud, og om de vil like så mistroforbudsforbudet. Vi vurderer å anke spørsmålet om medieforbud, men

I klemisen fikk jeg forbudt å fire nye saker. I tillegg fikk jeg forbudt å treffe på saker som ikke er i saken, men

[illegible]

Mange fordel

-

WiFi om bord
Vi tilbyr WiFi på stadig flere av våre fly.
-

Lapdeskaler
Sjekk vår favoritt-kalender neste gang du skal reise.
-

Direkte ruter
Vi flyr deg direkte til over 100 destinasjoner.
-

Nye fly
Vi tilbyr en av Europas nyeste flyflåter. Det gir deg en mer behagelig reise.

DØDEN KOM I SILKESLIPS

**Anders Behring
Breivik ankom
retten som den
iskalde morder han
er, med varme følel-
ser for seg selv, sitt
ytre og sine klær.**

[illegible][illegible][illegible][illegible]

...varneshjerte - og
Hans vil framtid inn
slekt og slekt.
stokk og stein.
...han i anerkjenne
plutselig liket
...der slik at de for
...til stede for først
...lov til i tale til dem

12 Nyhet Dagbladet ONSDAG 30. NOVEMBER 2011

TERORANGREPENE

EN VANDIG GUTT for barnetennene og tennene ble det en vanlig gutt for en vanlig gutt som en normal gutt fra et normalt og trygghet hjem.

GJERNINGSMANNEN

ONSDAG 30. NOVEMBER 2011 Dagbladet Nyhet 13

FARESGALENE: Psykologene og barnetennene ble det en vanlig gutt for en vanlig gutt som en normal gutt fra et normalt og trygghet hjem.

SLIK BLE HAN MORDER

Jens David Breivik reagerer med uhygge når han leser hva rettspyskaterne mener om sønnen hans. Vennene mener konklusjonen er den verste straffen massemorderen kan få.

– Jeg var ikke overrasket. Ikke du og jeg, sier Jens David Breivik. Han leser i et av de mange hundre sider i rapporten om sønnen hans, som ble drept i Oslo 22. juli. Han leser i et av de mange hundre sider i rapporten om sønnen hans, som ble drept i Oslo 22. juli. Han leser i et av de mange hundre sider i rapporten om sønnen hans, som ble drept i Oslo 22. juli.

De to rettspyskaterne mener Breivik hadde en vanskelig barndom med psykisk sykdom i familien. Breivik, som er 32 år, var i 1977 en vanlig gutt. Han leste i et av de mange hundre sider i rapporten om sønnen hans, som ble drept i Oslo 22. juli.

Men hva ble morderen? Jens David Breivik leste i et av de mange hundre sider i rapporten om sønnen hans, som ble drept i Oslo 22. juli. Han leste i et av de mange hundre sider i rapporten om sønnen hans, som ble drept i Oslo 22. juli.

OUTREIETENNA som ble drept i Oslo 22. juli. Breivik leste i et av de mange hundre sider i rapporten om sønnen hans, som ble drept i Oslo 22. juli.

Faren til Breivik: – Uhyggelig lesning

ROSA MARIE BREIVIK som ble drept i Oslo 22. juli. Breivik leste i et av de mange hundre sider i rapporten om sønnen hans, som ble drept i Oslo 22. juli.

Breivik linnok rumstid i et under handi ingene den 22. juli, men det foreligger

ikke rumstid løst psykose.

